URĂM CITITORILOR NOŞTRI: LA MULŢI ANI!

ANUL XVI
Nr. 52 (809)
Sîmbătă
29 decembrie
1973
10 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Perspective

Care sînt indiciile ce ne permit să afirmăm că perspectivele unui an literar sînt încurajatoare sau nu? Care sînt semnele ce ne determină să afirmăm că anul 1974 are să fie un an bogat sau nu pe tărîmul unui gen sau altul sau ceea ce am dori cu toţi să constituie un an literar de excepţie. Promisiunile se vor metamorfoza toate în certitudine? Certitudinile vor fi toate valori? Iar valorile vor fi integral validate de public? Iată întrebări care ni le pune la începutul unui an literar presărat cu atîtea necunoscute. Şi aceasta deoarece rar se întîmplă ca fiecare carte a unui scriitor să constituie un succes sau un „pas înainte", că sînt pe deplin explicabile eşecurile şi experienţele din care nu rezultă ceea ce s-a scontat, că unele lucrări sînt etape pregătitoare pentru marea carte. După cum gustul publicului este şi el destul de labil fiind influenţat nu numai de factori permanenţi cum ar fi gradul de cultură ci şi de factori conjuncturali, de disponibilităţi materiale şi spirituale ce pot face ca o carte să se bucure de o nemeritată popularitate sau, invers, să treacă, practic, neobservată.

Dar un an literar nu este o entitate în sine, nu este delimitat strict decît în bilanţurile ce urmăresc să enumere, să înşiruie, să privească cifrele, să dea o situaţie statistică şi nu una de natură estetică. Să privim, pentru că ne aflăm la cumpăna dintre cei doi ani, situaţia prozei româneşti. Primele luni ale anului viitor vor fi în fond beneficiarele anului ce stă să se încheie. Pentru că şi despre „Apa" lui Alexandru Ivasiuc şi despre „Vînătoarea regală" de D. R. Popescu şi despre „Să creşti într-un an cîţi alţii într-o zi" discuţiile sînt abia la început, critica s-a pronunţat numai parţial sau aproape deloc şi consecinţele apariţiei acestor cărţi asupra climatului nostru literar abia de acum încolo se vor resimţi. Deci pentru anul care începe nu mai putem vorbi despre perspective ci despre anume certitudini care vor influenţa şi vor crea, bineînţeles, un anume climat. Acest climat va fi fără îndoială unul de esenţă pozitivă, prielnic dezvoltării romanului social românesc care intră într-o nouă fază a evoluţiei sale. Mai precis, mi se pare că romanele numite mai sus ca şi cele apărute în acest an şi semnate de Corneliu Ştefanache, B. Elevin, Al. Simion, Radu Ciobanu vădesc efortul încununat cu reuşite, de abordare a unei problematici sociale de mare acuitate, privită din unghiuri şi perspective artistice diferite; primul, plecînd de la un pretext poliţist, angajează o lucidă discuţie asupra responsabilităţii omului şi a modului în care el îşi construieşte viaţa. Şi exemplele ar putea continua. Ceea ce mi se pare deopotrivă revelator este faptul că în toate aceste cărţi observăm un refuz al repetiţiei şi al clişeului. Romanul lui Alexandru Ivasiuc, de pildă, punînd în ecuaţie factori cunoscuţi, intrînd într-un domeniu ce a furnizat substanţa multor creaţii, aduce o perspectivă nouă prin adîncimea cu care sînt privite şi explicate reacţiile eroilor, prin perspectiva nuanţată asupra relaţiilor sociale şi umane, prin eliminarea acelor poncife şi locuri comune care creau impresia că despre anii respectivi totul a fost spus. D. R. Popescu în „Vînătoarea Regală" nu deschide doar procesul unei crime, nici nu urmăreşte o „vendetta" ci urmăreşte o problematică de largi implicaţii sociale, în cadrul căreia răspunderea individului faţă de actele sale este privită prin prisma răspunderii sale sociale, planurile care se interferează punînd în lumină ideea imposibilităţii disjungerii lor. Exemplele citate demonstrează, toate, faptul, că romanul social românesc se află pe drumul cel mai fertil, că prozatorii noştri sînt interesaţi de aspectele esenţiale ale vieţii româneşti din aceste trei decenii. Faptul că individul este privit şi înţeles în toate aceste cărţi ca un ins social, că el este explicat în cadrul moral şi psihologic în care s-a format şi pe care acesta l-a format, faptul că problematica esenţială a omului este legată de societate şi rezultă din evoluţia societăţii, cu toate înfruntările pe care acest proces le-a presupus — constituie deopotrivă certitudini marcate de apariţia unor cărţi de mare valoare şi perspectivele dezvoltării literaturii. Pentru că

Valeriu Râpeanu

(Continuare în pag. 9)

Coordonate

Încheind bilanţul anului 1973, ne îndreptăm atenţia către imperativele noului an care se anunţă plin de evenimente, căutînd să fixăm direcţiile mai importante ale activităţii noastre în funcţie de obiectivele permanente ale revistei şi de importantele acţiuni social-politice prevăzute pentru 1974.

În anul care s-a scurs, cititorii noştri au putut observa că sumarele revistei nu au fost alcătuite la întîmplare, în voia unui hazard mai mult sau mai puţin obiectiv şi că am încercat, pe cît ne-a stat în putinţă, să orientăm atenţia colaboratorilor noştri în direcţia unor probleme determinante pentru dezvoltarea literaturii noastre în cadrul mai larg al culturii socialiste şi în concordanţă cu cerinţele momentului actual pe care-l trăieşte poporul nostru, constructorul unei societăţi noi, multilateral dezvoltate. Fixarea unor coordonate, urmărite în activitatea noastră pe parcursul unui an ne-a dat posibilitatea să reflectăm în paginile revistei, sub diferite forme publicistice şi prin adecvarea, ori de cîte ori a fost nevoie, a structurii revistei la obiectivul imediat, implicaţii profunde şi de mare actualitate pe care viaţa ideilor şi progresul intelectual le prezintă pentru spiritualitatea contemporană. În acest sens, am putut constata că revista noastră care şi-a lărgit considerabil cercul de colaboratori în cursul anului 1973, a dobîndit şi un număr mai mare de cititori, reuşind astfel să pătrundă în medii intelectuale variate, al căror interes pentru literatură se realizează într-un cadru mai larg de preocupări.

Experienţa ne-a arătat că numerele structurate în jurul unei teme centrale sau a unei personalităţi marcante au întrunit cele mai multe adeziuni, bucurîndu-se de un succes deosebit atît în rîndurile cititorilor cît şi ale colaboratorilor noştri, care au răspuns entuziast şi prompt ori de cîte ori au fost solicitaţi să participe la realizarea acestor numere speciale, sugerîndu-ne totodată noi subiecte, noi perspective. Ancheta pe care o publicăm în numărul de faţă ne aduce preţioase sugestii cărora vom căuta să le dăm urmare în anul care vine.

Ne-a încurajat pe un drum ce voim a-l continua, succesul de care s-au bucurat numerele închinate unor scriitori de frunte ai literaturii noastre dintre cele două războaie mondiale în scopul de a sublinia vitalitatea posterităţii lor literare. Amintim numerele speciale dedicate lui Tudor Arghezi, G. Călinescu, E. Lovinescu, H.P. Bengescu, Mihail Sadoveanu. Deasemeni numerele axate pe diferite teme ca de pildă raporturile dintre ştiinţă şi literatură, condiţia romanului, literatură şi document, biografie şi roman, psihologie şi literatură, problemele actuale ale retoricii, condiţia debutului, evoluţia scriitorului tînăr după debut, etc., numere care au încercat să realizeze incursiuni în zone cît mai largi ale literaturii noastre contemporane sau măcar să sugereze necesitatea unor asemenea incursiuni şi necesitatea unor tablouri sinoptice ca şi a unor analize ce depăşesc textul literar propriu zis şi ţin de condiţia scriitorului român de azi, au stimit deasemeni un interes care ne-a arătat că sîntem pe un drum bun. În toate cazurile, preocuparea noastră de căpetenie a fost aceea de a milita pentru o artă revoluţionară care să se bucure de toate descoperirile moderne, o artă care să se situeze la nivelul timpurilor noastre.

Discuţiile organizate de revista noastră, cele mai multe în cadrul paginii de **Confruntări actuale**, cu privire la criteriile şi judecata de valoare în critica literară, cu privire la statutul criticii, cu privire la situarea istorică a valorilor literare, la biografie şi operă, la critica de poezie, discuţii cu privire la psihanaliză şi structuralism etc., discuţii care au urmărit stabilirea unui dialog viu, deschis şi creator al esteticii marxiste cu alte metode de cercetare a fenomenului artistic, mizînd pentru raţionalism şi pentru perspectiva istorică în critica literară, au reuşit, credem, să atragă atenţia asupra unor probleme de interes teoretic major, probleme lesne împinse pe un plan secund în practica jurnalistică imperios solicitată de fenomenul literar viu şi curent, ce are tendinţa să ocupe în exclusivitate primul plan. În cadrul acestor dezbateri am publicat intervenţii demne de toată atenţia semnate de Paul Georgescu, Vasile Florescu, Romul Munteanu, Florin Mihăilescu, Nicolae Balotă, Ion Vianu, Gelu Ionescu, Silvian Iosifescu, Ion Vlad, Ileana Vrancea ca şi ale unor critici tineri. La dezbaterile noastre au participat, de asemenea, mulţi scriitori care au consimţit să-şi schimbe momentan uneltele pentru a discuta unele aspecte teoretice ale artei lor. În cadrul discuţiilor despre proză, poezie, critică, traduceri, s-au evidenţiat contribuţiile unor scriitori ca Al. Ivasiuc, Radu Petrescu, Nina Cassian, Şt. Aug. Doinaş, Corneliu Ştefanache, Nicolae Damian, Virgil Duda, Sorin Titel, Mircea Horia Simionescu, Norman Manea, Mihai Giugariu, ş.a.

Dacă în unele cazuri dezbaterile au căpătat un ton polemic prea apăsat ceea ce a trezit reacţiile iritate dacă nu de-a dreptul injurioase ale unor preopinenţi de-ai noştri, regretăm foarte mult că am putut fi la originea unor resentimente de breaslă mai mult sau mai puţin artistic exprimate. Revista noastră şi-a propus, şi nu credem că am făcut derogări importante de la această regulă de conduită, să pună în discuţie întotdeauna opera şi nu omul, ideile şi nu temperamentul unui autor, să caute a stabili prin polemici un adevăr şi nicidecum să urmărească injurierea preopinentului. Este destul de instructiv exemplul unor tineri care polemizează cu colaboratori ai revistei folosind din plin injuria dar fără să ia în discuţie argumentele produse. În schimb aceşti tineri se arată indignaţi că revista publică articole de răspuns în care li se reamintesc cu răbdare argumentele şi numai argumentele.

O atenţie deosebită a acordat revista noastră în anul care s-a scurs marilor figuri din trecut care prin activitatea şi opera lor s-au ridicat la valoarea unui exemplu naţional, punînd bazele culturii româneşti. Anul care a trecut a fost anul Dimitrie Cantemir. Nume de prestigiu ale culturii noastre actuale au onorat în paginile revistei figura marelui cărturar, subliniind marea importanţă şi actualitate a unei opere fundamentale. Sîntem bucuroşi să remarcăm că alături de Virgil Cândea, Petru Vaida, Eugen Stănescu, Al. Duţu, Viorel Cosma, Teodor Vârgolici, care au adus în paginile noastre o prestigioasă contribuţie la desfăşurarea anului Cantemir, tînărul nostru colaborator Artur Silvestri, student încă, a publicat schiţe portretistice de mare fineţe şi acuitate ale domnitorului Dimitrie Cantemir, acest mare contemporan al nostru.

Împlinirea a 125 de ani de la revoluţia din 1848, moment hotărîtor în istoria poporului român, act pe care se întemeiază toată evoluţia modernă a istoriei noastre, a prilejuit în paginile revistei valoroase contribuţii semnate de Dan Berindei, Paul Cornea, Vasile Netea, Geo Şerban, Al. Săndulescu, Al. Porţeanu, Gheorghe Matei, Emil Manu, care au pus în valoare tradiţiile revoluţionare ale culturii şi literaturii româneşti. Considerînd aniversările istorice un prilej de afirmare a tradiţiilor progresiste ale poporului nostru, revista noastră s-a străduit să sublinieze întotdeauna rezonanţa lor contemporană, profunzimea istorică a idealurilor ce ne animă. Împlinirea a 125 de ani de la apariţia Manifestului Partidului Comunist şi a 80 de ani de la crearea primului partid socialist muncitoresc la noi în ţară au prilejuit apariţia în revista noastră a unor substanţiale studii dintre care unele s-au remarcat prin contribuţii inedite.

Experienţa anului care s-a scurs ne va sluji firesc în anul ce vine cînd vom căuta să consolidăm şi să dezvoltăm ceea ce am realizat pentru a da muncii noastre o perspectivă mai fermă, mai clară, mai rodnică. Unul din obiectivele noastre permanente va rămîne desigur promovarea tinerelor talente. Consecvenţi unui principiu care, credem, nu mai poate fi pus în discuţie, considerăm literatura scriitorilor tineri o parte integrantă a literaturii noastre actuale şi nicidecum un teren de antrenament. Sîntem bucuroşi că în revista noastră s-au afirmat în ultimul timp tineri de talent ca Vasile Andru, Mihai Andrei, Constantin Stan, Gabriela Adameşteanu, George Iarin, Cornel Brahaş, Matei Vişniec, Adrian Isac, Artur Silvestri, Vladimir Simon, şi mulţi alţii. Vom continua să cercetăm cu atenţie creaţia tuturor tinerilor înzestraţi care privesc cu seriozitate munca literară dar, firesc, va trebui să rezistăm cu mai multă fermitate asediului pe care mulţi nechemaţi îl dau porţilor revistei, înarmaţi cu cele mai moderne mijloace de luptă. Una din obligaţiile noastre este, desigur, aceea de a pune cu mai multă pregnanţă în valoare acele tinere talente care se disting cu certitudine, pentru a împiedica formarea unei imagini neutre şi uniforme asupra tineretului scriitoricesc.

Ca şi în alţi ani, vom organiza un concurs literar, menit să stimuleze creaţia tinerilor scriitori orientînd-o spre subiecte şi teme din actualitatea vie a ţării, a poporului nostru constructor al unei societăţi noi, socialiste. Concursul va fi prilejuit de împlinirea a 30 de ani de la eliberarea ţării noastre de sub jugul fascist.

Dorind să oferim colaboratorilor noştri şi în special tinerilor scriitori putinţa de a cunoaşte mai bine marile construcţii ale socialismului, viaţa de pe şantiere, din fabrici şi uzine, revista noastră va organiza în anul 1974 echipe de lucru care se vor deplasa pe teren, cu scopul de a studia anumite obiective industriale precise. După cum au putut să-şi dea seama cititorii noştri, o asemenea încercare, cu un rezultat pozitiv, am făcut şi în anul care a trecut, închinînd un număr special judeţului Dîmboviţa şi platformei industriale de la Tîrgovişte. Muncitorii, inginerii, tehnicienii şi toţi cei ce lucrează în cadrul acestui important obiectiv al industriei noastre socialiste, s-au bucurat precum se ştie, de o înaltă apreciere la sfîrşitul acestui an din partea secretarului general al partidului. Reportajul literar şi interviul, cărora le-am acordat în numeroase cazuri un spaţiu foarte larg a reflectat mereu în paginile noastre preocuparea de a pune în valoare bogatele tradiţii culturale ale poporului nostru, comorile lui de artă şi poezie, înalta spiritualitate a contemporanilor noştri.

Propunîndu-ne să realizăm în anul care vine o mai strînsă legătură a colaboratorilor noştri cu realitatea marilor şantiere ale socialismului, cu viaţa maselor de oameni ai muncii pentru a orienta atenţia scriitorilor şi, în special, a tinerilor scriitori spre ceea ce constituie problemele majore ale timpului nostru, ne propunem să aducem un omagiu concret, marilor evenimente care vor marca anul 1974, congresul al XI-lea al P.C.R. şi împlinirea a treizeci de ani de la Eliberare. Aceste evenimente ne vor da ocazia să publicăm deasemeni studii cuprinzătoare de analiză a fenomenului literar privit în strînsă conexiune cu o întreagă epocă istorică pe care a trăit-o poporul nostru în ultimii treizeci de ani, pentru a desprinde, în mod necesar, perspectivele viitorului.

Pentru a confrunta şi eventual, corecta viziunea noastră redacţională cu aceea a unui număr cît mai mare de colegi de breaslă, şi de colaboratori, am întreprins în numărul de faţă o anchetă cu privire la felul în care s-a prezentat revista **Luceafărul** în anul 1974. Mulţumim pe această cale tuturor celor care au binevoit să răspundă la solicitare, exprimîndu-şi sincer şi cordial opinia cu privire la munca noastră şi dîndu-ne preţioase sugestii pentru anul care vine, un an bogat în evenimente, în exigenţe şi sarcini noi. Sperăm să răspundem cît mai bine aşteptărilor şi să primim şi alte semne de încurajare pe parcursul anului care începe.

Urăm tuturor colaboratorilor şi cititorilor noştri:

La mulţi ani!

Luceafărul

Mircea Spătaru : BĂLCESCU

Dreapta sărbătoare

Sînt sărbători care te întovărăsesc tot anul, ca în fiecare an să te-nsoţească iar. „Movable feast", cum ar spune Hemingway, folosind o locuţiune a limbii sale materne. Aşa e pentru poporul nostru ziua proclamării Republicii, care azi este Republica Socialistă România.

Anul vechi se pregătea de retragere în trecut, încărunţit de zăpezile iernii şi de grelele griji purtate pe umeri. Dar sub candoarea bătrîneţii lui, încărcată de slava bătăliilor cîştigate, germina viaţa noului an în şesuri şi plaiuri, sub coaja arborilor sucul viu căuta ieşiri pentru muguri în liniştea pădurilor şi grădinilor. Iar mai presus de latenta efervescenţă a naturii bătea în ritm accelerat inima ţării. Trebuia făcut pasul hotărîtor de a urca pe o nouă treaptă a istoriei, odată cu noul an, de unde se vedeau mijind luminile socialismului.

Trebuiau sfărîmate zalele sclerozate ale regimului monarhic stînjenitor al creşterii ţării sub noul climat al revoluţiei celor mulţi, în frunte cu clasa muncitoare. Comuniştii care, împreună cu celelalte forţe patriotice, înfăptuiseră eliberarea prin insurecţie armată şi, alăturîndu-se armatelor sovietice, au înfrînt armele contra maşinii de război hitleriste, se cerea ca şi acum, prin factorii lor conducători, să îndeplinească gestul decisiv.

Voinţa lor a ţîşnit ca o flacără care ardea mocnit şi ţara, sub flamură republicană, s-a integrat cu toate puterile poporului în rîndul statelor ce luptă împotriva exploatării omului de către om.

A fost atunci, în acel sfîrşit de decembrie, ca să se schimbe

„Durerea unui neam ce-aşteaptă,

De mult, o dreaptă sărbătoare".

Sosise ceasul acelei drepte sărbătoare, dar în dimensiuni istorice mult mai ample, cu perspective de viitor mult mai largi decît le visase poetul „Clăcaşilor" şi al „Oltului".

Această sărbătoare a dreptăţii sociale se cere, însă cinstită fără preget prin muncă productivă şi creatoare, prin etică şi echitate socialistă, numai astfel caracterul festiv se perpetua din aniversare în aniversare alimentînd cu flacăra conştiinţei comuniste era pe care acest popor, călăuzit de învăţătura marxist-leninistă, o făureşte în ţara sa.

M. Beniuc

Anul literar

Sintagma „an literar", în fond, reprezintă o unitate de măsură convenţională, cu sprijinul căreia încercăm o anumită ordonare în timp a vieţii literare dintr-o epocă mai întinsă. E de la sine înţeles deci că aprecierile critice globale referitoare la ceea ce se întîmplă efectiv în sfera respectivei vieţi literare pe parcursul celor 12 luni dintr-un an calendaristic reclamă şi ele o necesară doză de relativism. O asemenea doză de relativism are, în primul rînd, o cauză interioară şi, practic, ea se implică în procesul de continuitate pe care îl invederează orice epocă literară şi artistică realmente distinctă. Aceasta ni se pare, în esenţă, şi situaţia în care se află „anul literar" ce se încheie acum dacă îl raportăm la contextul complexei şi originalei evoluţii căreia i se integrează fenomenul literar românesc în ultimii 10-15 ani. „Întîmplările" „anului literar" 1973, aşadar, trebuiesc înţelese şi judecate prin ceea ce ele confirmă, nuanţează şi, eventual, aprofundează în raport cu stările de lucru deja statornicite în anii precedenţi. Fără să fi conţinut momente neapărat spectaculoase — deşi asupra acestei chestiuni viitorul ar putea dovedi oricînd că ne înşelăm —, am spune deci că „anul literar" 1973 este un an al consolidărilor neîntrerupte, consolidări prin care trece cu firească siguranţă de sine, la nivelul propriei conştiinţe estetice, literatura noastră în momentul de faţă. Semnele acestui proces de consolidare sînt şi de data aceasta pe cît de diverse pe atît de semnificative. Aşa cum o dovedeşte aspectul aşa-zicînd cotidian al vieţii literare, reflectat în publicaţii şi în apariţiile editoriale curente, caracteristica cea mai de seamă se materializează în deja existentul spirit de emulaţie creatoare circumscris cadrului ideologico-estetic şi, implicit, naţional, specific anilor de faţă, ani de edificare a societăţii socialiste. În această direcţie, esenţială pentru structurarea personalităţii umanist-moderne a literaturii române contemporane, marile linii de forţă ale fenomenului în cauză cunosc noi împliniri. Presa literară şi cea cotidiană, radioul şi televiziunea au stăruit, credem, cu atenţia cuvenită asupra problemei, unghiul de vedere critic axat pe dezbaterile axiologice, de largă generalizare teoretică, întrepătrunzîndu-se, adesea, cu acela rezidind în analiza la text. Este de la sine înţeles că, şi într-un sens şi în celălalt, eficienţa actului critic se relevă cu adevărat în măsura în care atît disociaţia teoretică, tinzînd la generalizări pregnante, cît şi exegeza riguros analitică gravitează cu toată decizia în jurul nucleului viu al vieţii literare: creaţia propriu-zisă materializată în cărţile de poezie, de proză, de teatru, de foiletoane critice şi eseuri, etc. apărute în decursul anului. Şi nu încape nici o îndoială că în decursul anului ce se încheie acum au văzut lumina tiparului un însemnat număr de volume inedite capabile, prin originalitatea substanţei lor artistice, să dinamizeze spiritul critic cu deosebită forţă. Ca atare, o eventuală şi necesară sinteză consacrată istoriei literaturii române de azi nu va putea trece cu vederea un remarcabil număr dintre cărţile ce formează bibliografia completă a anului literar 1973. Ele, aceste cărţi, sînt acelea care confirmă continuarea amintitului proces de consolidare a specificităţii estetice proprie literaturii române actuale. Firesc, a exemplifica, înseamnă a risca inevitabile omisiuni şi, mai ales declanşarea anumitor susceptibilităţi. Întrucît asumarea unor atari riscuri face parte din însuşi destinul literar (şi nu numai literar!) al cronicarului, nu ne vom da în lături nici de data aceasta şi vom proceda în consecinţă, adică vom exemplifica.

Socotim astfel că în ceea ce priveşte poezia anului 1973, se poate vorbi de constanţa valorică a multora dintre autorii care şi-au onorat talentul şi în anii precedenţi: Maria Banuş, Virgil Teodorescu, Mihai Beniuc, Dragoş Vrînceanu, Vasile Nicolescu, Virgil Gheorghiu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ileana Mălăncioiu, Constanţa Buzea, Florin Mugur, Ioan Alexandru, Ovidiu Genaru, Florica Mitroi, Nicolae Ioana, Dumitru M. Ion, George Alboiu, Ioanid Romanescu, Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru, Radu Cârneci, Dan Mutaşcu, Sorin Mărculescu, Nicolae Prelipceanu. Cît despre imaginea oferită de peisajul epic al anului 1973, şi aceasta atrage atenţia prin cîteva realizări de prestigiu. Ne gîndim, între altele, la cărţile de proză, conţinînd fie nuvele, fie romane, semnate de Dumitru Radu Popescu, Teodor Mazilu, Alexandru Ivasiuc, Mircea Ciobanu, Nicolae Breban, Virgil Duda, Paul Georgescu, Platon Pardău, Nicolae Damian, Romulus Guga, Al. Simion, Maria-Luiza Cristescu, Mihai Giugariu şi Radu Ciobanu, Radu Cosaşu. Gravitatea tematică a scrierilor tipărite de autorii citaţi, dublată de maturitatea mijloacelor artistice cu care această tematică este rezolvată constituie o realitate ce nu poate fi în niciun caz negată. În schimb, mai sărac apare anul 1973 la capitolul rezervat debutanţilor. Pînă în momentul de faţă, dintre cărţile de poezie sau de proză semnate de autorii cei mai tineri (altfel, şi ele puţine la număr) nu o putem menţiona decît

Nicolae Ciobanu

(Continuare în pag. 9)

cronica literară

Tudor Arghezi: „Călătorie în vis"

Dintre apariţiile lui 1973 ne oprim acum, la sfîrşit de an, nu fără o semnificaţie intenţionată, la ultima prezenţă printre noi a aceluia care obişnuia să se considere, în fond cu falsă modestie, un debutant perpetuu. Cine nu înţelege într-adevăr că într-un plan mai înalt „umilinţa" maestrului însemna exaltarea ideii de Artă ? Faptul însuşi că în paginile acestui volum întîlnim cîteva limpezi capodopere reprezintă şi el o grohă strălucită a unei exigenţe devenite pe drept cuvînt proverbială. Meditaţia asupra exemplului arghezian rămîne în acest context nu doar o manifestare aniversară, ci, fără exagerare, o obligaţie cotidiană, cel puţin pentru tinerii aflaţi la început de drum. Dincolo de valoarea ei intrinsecă, ultima plachetă de versuri a Poetului invită prin urmare la încă un examen de conştiinţă, profitabil cu siguranţă ca toate popasurile de acest fel din curba unei evoluţii literare.

A scrie poezie, visul şi patima înfierbîntată a adolescenţei, preocuparea încrezătoare a tinereţii şi, pentru mulţi, doar amintirea nostalgică de mai tîrziu, nu e (cum pare !) totdeauna plăcuta exersare a unor aptitudini expresive şi nici spontana revărsare a binecunoscutului preaplin sufletesc. Pe lîngă că e un destin şi o vocaţie impenitentă, poezia autentică se constituie în cele din urmă la antipodul acestor manifestări pur umorale, care ţin, după cum se ştie astăzi destul de clar, de accidentele, altfel fertile, ale unei vîrste mai mult biologice decît intelectuale. Nu e lipsit de tîlc să ne amintim acum o idee a lui Jules Renard, căci un sinonim posibil al poeziei este fireşte durabilitatea şi timpul respinge ceea ce a fost făcut fără concursul lui. „Talentul e o chestiune de cantitate, nota scriitorului francez în jurnalul său. Talent nu-i să scrii o pagină, ci trei sute. Nu există roman pe care o inteligenţă obişnuită să nu-l poată concepe, nici frază, oricît de frumoasă, pe care un începător să n-o poată construi. Rămîne numai să iei tocul, să-ţi aşezi hîrtia şi să ai răbdare s-o umpli. Cei vrednici nu stau la îndoială. Se aşează la masă şi încep să asude. Şi-o scot la capăt. Îşi termină cerneala şi înnegresc toală hîrtia. Numai aşa îi deosebeşte pe oamenii de talent de leneşii care nu se ţin niciodată de treabă. În literatură nu sînt decît boi de tras la plug. Genii sînt cei mai mari dintre ei, cei care trudesc optsprezece ore pe zi fără să le pese. Gloria este o străduinţe fără răgaz". Cît de mare muncitor al slovei a fost Arghezi şi cît de adîncă preţuire a arătat întotdeauna ideii de muncă se ştie foarte bine. Stăruinţa unei vieţi întregi a trecut astfel hotarele unor simple aptitudini juvenile, înfrîngînd timpul cu fiecare carte, anulîndu-l şi ca duşman, dar şi ca prieten confortabil căci el oferă totul, dar nu garantează nimic. Iată de ce poetul debutează cu fiecare vers, cu fiecare carte. Ucenicia permanentă a lui Arghezi e cea mai înaltă şi mai nobilă semnificaţie a exemplului său creator.

Cît de îndelungată şi de constantă, cît de exigentă şi de modestă în sens superior a fost truda lui ne-o demonstrează încăodată şi această plachetă postumă, frumos intitulată de îngrijitori (Mîzura şi Baruţu) „Călătorie în vis". Este într-adevăr ultima carte a poetului, pe care nu şi-a cunoscut-o şi la care nu s-a mai putut gîndi, un fel de voiaj nostalgic în lumea plăsmuirilor lui de-a lungul a peste şaizeci de ani de creaţie. Cea mai veche piesă cuprinsă în volum este traducerea din Maurice Magre, apărută în 1904 în Revista ideii a lui Panait Muşoiu şi cea mai nouă sau cele mai noi sînt de prin 1965—66. Ar fi pretenţios dacă nu chiar deplasat să spunem că plaheta de faţă aduce revelaţii şi ne schimbă ori cît de puţin imaginea constituită a autorului ei. Împrejurarea ar fi dealtfel şi cu neputinţă, căci versurile publicate acum sînt lucrată nu o carte nouă, ci frînturi strălucitoare ale unui bloc de marmură destul de fragmentar cioplit. E chiar de orezut că poetul nu se mai gîndea cu necesitate la alcătuirea lor într-un tot. Dar dacă se exclud volumului neapărat organic, aceste versuri se integrează operei argheziene din anii 50 şi 60. Cu alte cuvinte unele aparţin perioadei „Stihurilor pestriţe" şi altele aceleia care începe cu „Frunze".

Regăsim aşadar în volum tonalitatea satirică sau jucăuşă din „Stihuri..." precum şi aceea meditativ-melancolică din ultimul deceniu de viaţă. Situate în volum în ordine inversă, în funcţie de ponderea lirismului lor, poemele din „Călătorie în vis" deschid în fond perspective spre toate zările creaţiei argheziene. Cîteva dintre cele mai frumoase reiau înflorarea timpului ireversibil şi ameninţător în chip nedefinit. Privită din piscul depărtat al anilor, viaţa trăită pare să fi fost un vis : „Trecutu-l ştim atît, cît l-am aflat / C-a fost trăit şi că s-a spulberat. / Acumul se trăieşte tot la fel / Se spulberă-n tăcere şi nevăzut şi el", încît „viaţa-şi pierde şi văzută drumul, / Ca umbra şi ca fumul". (p. 7). Tremurătorul contur al evenimentelor consumate străcoară în suflet îndoiala cu privire la prezent : „Trăieşte-nir-adevăr tot ce se vede ?" (p. 8). Într-un alt splendid poem ce aminteşte de „Duhovnicească", motivul iluziei existenţiale revine şi devine mai tulburător : „Am mîntit / Că m-am născut, că am trăit ? / Şi eu m-am născut ? Şi eu am trăit ? / Nu-i dovedit." (p. 10). Apăsarea timpului,

scurgerea lui într-o direcţie întrezărită cu o anume spaimă involuntară se asociază în recepţia emotivă a fiinţei cu bănuiala terifiantă şi fără obiect : „Mi-e frică. / Nu ştiu de ce mi-e, mamă, frică. / Mi-e frică de umbră şi de soare, / Mi-e noaptea prea lungă şi ziua prea mare. / Orele trec încîlcite şi-ncete / Parcă bolnave şi parcă bete / Şi se opresc toate la mine, / Se uită zgîlţîe ca nişte măşti şi chipuri străine. / Mă cercetează, mă întreabă, fără chemare, fără cuvinte, / Sînt ca un om care ascunde şi minte / Şi nici eu şi nici ele, nicluna, / Nu ştiu care-mi este minciuna." (pp. 9—10). Interferenţa unor vechi motive specifice nu e greu de constatat aici. Vibraţia nouă apare, precum în alte poezii din ultimii ani, în sentimentul teroarei existenţiale. Timpul se transformă acum într-o forţă obscur prevestitoare, hăituind sufletul şi devastîndu-l prin fiecare dintre orele lui, în drumul ce nu se poate încheia decît la capătul propriei lui nopţi şi nicidecum mai devreme : „Am numărat treptele, o sută, / O mie, mii multe şi număr şi-acum / Că nu mă pot opri din drum / Că dacă m-aş opri ca ins ce sînt de singe / Scara e şubredă, se-ncovoaie şi s-ar frînge / Şi mi-e frică şi să nu cad / În cine ştie ce lume de iad. / Şi orcle, măştile m-aşteaptă / La fiecare treaptă, / Frumoase sau schimonosite, / Presimt că-mi caută o vină / De pe cînd nu era în lumină / Să mă acuze, să mă judece / De pe cînd eram încă în scutece." (p. 10). Altundeva, într-un alt poem excepţional ca şi acesta, existenţa e asimilată unei continue iniţieri în tainele amărăciunii, consecinţă inevitabilă a experienţei care alătură bucuriilor trăirii faţa neagră a dezamăgirilor necesare : „Veninul, iin, dospeşte-n toate/ Şi-n cele necurate şi curate / Şi-n ură şi-n înţelepciune. / Primeşte-l ne-ntrerupt şi te supune. / El nu lipseşte virstelor niciuna, / Ca din oricare adevăr minciuna" (p. 17). Timpul beat de care vorbea poema anterioară este aici unica posibilitate : „Că vremea trece numai pe-mbătate" (p. 16), iar băutura otrăvită îşi are farmecele ei insinuante, inseparabilă cum e de toate ipostazele vieţii : „Veninu-i dulce, moale şi frumos / Cînd mai subţire, cînd ceva mai gros / Şi nu ţi-e dat întreg şi dinr-odată ; / O picătură zilnic strecurată / La sete, osteneală şi sudoare, / Şi de te bucuri sau ceva te doare. / Îţi arde capul sau ţi-e rece. / Mai la o gură, poate că-ţi mai trece. / Lucrează nesimţită doctoria / Ca mulţumirea şi ca bucuria" (p. 17).

Tulburarea cea mai gravă nu e însă provocată de împrejurările exterioare şi boala cea mai primejdioasă e denunţată de poet a izvori din sufletul însuşi : „Sufletul (i-a leşinat. / De un rău necăutat. / Buba sufletului frate/ Ţi-a crăpat pe jumătate. / Îmi e milă, frăţioare, / Buba să nu te omoare" (p. 19). Durerea adîncă şi ascunsă e explicată la un moment dat prin conflictualitatea morală, prin schimbările periculoase de peisaj sufletesc care pot compromite echilibrul indispensabil : „Durerea mea, din mine, e dincolo de mine. / Nici eu nu ştiu de unde vine. / E-o luptă între îngeri şi diavolii din mine. // Mă tem să nu se-mpuţinezo îngeri în lupte" (p. 20). O asemenea viziune manicheistă care aduce aminte de structura romantică macedonskiană sub al cărei semn stau începuturile lui Arghezi confirmă odată mai mult că seninătatea şi liniştea din „Frunze" n-au stins niciodată clocotele vulcanului interior.

Dincolo de mentalitatea împăcată într-o superioară înţelepciune a experienţei, de o extracţie populară incontestabilă care face din poet o expresie a vizlunii spiritualităţii noastre naţionale asupra lumii şi care se concretizează de atîtea ori în poezia gnomică şi în moralismul dezabuzat al întregii opere, dualitatea funciară de care vorbea Şerban Cioculescu şi-a demonstrat o continuitate ireductibilă. Împletirea acestor constante sufleteşti argheziene alcătuieşte negreşit unul din marile mistere ale personalităţii poetului, căci e limpede că, în genere, moralistul se abstrage întrucîtva din real, fie şi ca o consecinţă a trăirii lui prea intense, în vreme ce orice homo duplex înseamnă un rezonator, sensibil pînă la suferinţa fizică, al tuturor contingenţelor. Să fie oare moralismul arghezian o mască aşternută pe figură pentru a păstra secretul unei mimici crispate inestetic ? Oricum ar fi, tensiunea acestei conflictualităţi interne, pentru care avem atîtea mărturii şi în volumul de faţă, a alimentat necontenit cu sevă de viaţă omenească autentică sentinţele amare sau optimiste ale moralistului atît de disponibil în nenumăratele şi surprinzătoarele lui întruchipări.

Expresia durităţii extreme, a forţei în aparenţă de neclintit pe care versurile lui Arghezi o înfăţişează nu numai în precizia lor de „Gravură-n lemn" (cum se intitulează o excelentă poezie a plachetei — v. pp. 12—13), ci şi în configurarea fără nici un echivoc a atitudinii interioare ascunde nu odată, printr-o caracteristică dialectică paradoxală a fiinţei, izvoare dintre cele mai bogate de candoare şi delicateţe. În virtutea acestei legi psihologice, „blestemul" se altoieşte pe humor şi duioşie şi revolta titanului se topeşte în abureală sentimentală. Ceea ce rezistă pretutindeni ca un timbru inconfundabil de individualitate stilistică este sculpturalitatea lapidară a liniei. Comparaţia versurilor lui Arghezi cu nişte detalii de stîncă cioplită cu daltă de meşter se impune peste tot, chiar şi acolo unde emoţia învăluitoare ar putea să deplaseze liniile („déplacer les lignes"). Ca orice mare artist, poetul nu este numaidecît un posesor de sentimente şi nu se lasă deci acaparat de ele, ci un inventator al lor, de unde siguranţa expresiei pe care le-o conferă. Observaţia noastră trimite evident la „Paradoxul despre autor" al lui Diderot, text fundamental în problema sincerităţii artistice. Prin voinţa expresivă, prin construcţia lucidă a ficţiunilor lui, Arghezi trece dincolo de romantismul său structural pentru a poposi staţionar în miezul problematicii şi literaturii moderne.

Iată de pildă ciclul de „Copilăreşti" care ne întoarce în timp pînă la „Cărticica de Seară" şi „Hore". Fineţea detaliilor e suverană în asemenea grad încît nu se mai simte, rafinamentul se dizolvă în simplitate fără a da nici un moment impresia facilităţii, ceea ce e într-adevăr extraordinar în meşteşugul arghezian. Rezultatul e cu atît mai tulburător cu cît substanţa acestor poezii e pur anecdotică, fie că e vorba de năvala copiilor pe litoral, fie de începerea şcolii, fie de „pleiul" care vrea să se-nsoare şi care, respins rînd pe rînd de toate rubedeniile începînd cu mama şi terminînd cu cele mai tinere, finalmente „şi-a luat şi el răsplata / Şi s-a însurat cu tata" (p. 51). Un copil e conjurat să fie-mărător cu un biet şoricel „desmoştenit" căci „Dătătorul de cojoace / A uitat să-l mai îmbrace" (p. 53) şi, ca atare, să-l lase să se adăpostească sub piapumă : „Nu e nici el vinovat / C-a intrat la tine-n pat" (p. 52). „Ia-l în palmă şi-l răsfaţă, / Că atît aşteaptă bietul. / E gingaş. Ia-l cu încetul / Şi-nveleşte-l binişor, / Să nu-i fringi vreun picior" (p. 53). De la gingaşul şoricel de aici şi pînă la şobolanul cu care e comparat, printre altele, baronul din cunoscutul pamflet se întinde, incredibil ca varietate expresivă, registrul posibilităţilor şi al viziunii artistice argheziene.

Trecînd acum peste tălmăcirile cu care se încheie plaheta şi care sînt, ca la orice personalitate strivitoare, semnificative pentru traducător şi mai puţin pentru autorii originari, să nu omitem a semnala aici, pentru excelenta lor obişnuită, epitafurile (pp. 32—33) şi distihurile (pp. 34—40) inedite, adevărate aforisme lirice, unele de-a dreptul zguduitoare, ca de pildă acestea : „Măcar în ziua ultimei mişcări / Scuteşti-mă de tîlcuri şi-ntrebări" (p. 40) şi „Cît mai sînt pe lume Eu, / Nu trăiesc decît cînd scriu" (p. 39).

Meditaţia pe care o propunem în marginea acestei ultime cărţi a marelui Arghezi tinde de fapt să evidenţieze dificultatea şi responsabilitatea scrisului. Căci ni se pare cu adevărat indiscutabil că, aşa cum nota odată Th. Mann, „scriitor e un om căruia scrisul îi vine ceva mai greu decît altor oameni" (Tristan). Iată de ce am considerat că ceasul bilanţurilor şi al scrutărilor de orizonturi noi e potrivit prin excelenţă pentru a readuce în actualitate exemplul, niciodată epuizat şi niciodată excesiv, al celui care se numea, cu cită admirabilă, dar falsă modestie, un debutant perpetuu. Şi ne întrebăm : va rămîne într-adevăr „Călătorie în vis" ultimul debut al lui Arghezi ? Numai în caz afirmativ, moartea care ni l-a răpit pe poet acum şase ani îşi poate socoti pe deplin finalizată misiunea. Sau, probabil, nici atunci, dacă Poezia este realmente eternă, aşa cum credem, cum sperăm şi cum dorim să fie.

Florin Mihăilescu

ION SĂLIŞTEANU : Natură moartă

jurnal de lectură

CORNELIA MARIA SAVU
Totem în alb

Editura Albatros, 1973

După volumul lui Dorin Tudoran (**Mic tratat de glorie**, ed. Cartea Românească), **Totem în alb** reprezintă al doilea debut poetic important — şi în acelaşi timp foarte semnificativ pentru evoluţia liricii actuale — din acest an; şi dacă niciunul nu se situează în mod vădit împotriva tendinţelor lirice dominante astăzi, ambii par totuşi indiferenţi la chemarea lor, şi unul şi altul raportîndu-se la Poezie ca la o constituită realitate culturală şi existenţială. Oscilînd între sensibilitate şi rafinament, între afect şi inscenare, poeziile lui Dorin Tudoran trăiesc prin tocmai acest neliniştit echilibru, prin senzaţia de imposibilă şi efemeră, „în criză", sinteză („se face dintr-o dată ziuă/de parcă nervii unei harfe / sînt mingîiaţi velin de coada / păunului cel mătăsos") ; căci în versurile lui, asemenea unei fine danteluri de gheaţă strălucind victorios a pieire sub razele soarelui, dau sentimentul de frumuseţe născută sub iminenţa pericolului. Mai puţin „poetă" decît Dorin Tudoran, în sensul că rareori poeziile sale par să fi fost înfiorate de măcar o umbră de îndoială lăuntrică, Cornelia Maria Savu este, în schimb, mai puţin inegală şi mai organizată, înzestrarea sa, cu totul deosebită, vădindu-se mai ales — dacă nu exclusiv — într-o surprinzătoare capacitate combinatorie şi compoziţională. Surprinzătoare nu atît datorită incredibilei virste a poetei (într-o succintă dar substanţială prefaţă, Nicolae Balotă ne informează că volumul de faţă cuprinde poezii scrise la 15 ani !), cît pentru că ni se propune un registru liric foarte bogat, uimitor de bine stăpînit în articulaţiile sale cele mai intime ; impresia este de concert liric dominator prin amploare şi printr-o perfectă armonizare a părţilor. Ceea ce numim „timbru personal" lipseşte ; cartea impresionează însă printr-o masivitate fără cusur a construcţiei şi printr-o „ştiinţă" aproape excepţională a orchestraţiei poetice, puţini fiind autorii care ar putea să rivalizeze în această privinţă cu tînăra poetă. **Totem în alb** este, în totul, o performanţă şi nu în altă parte cred că ar trebui căutată „nota caracteristică" a volumului ; căci, dincolo de perfecţiunea detaliului, dincolo de varietatea de motive şi de teme poetice luate în posesiune, dincolo de unificarea triumfătoare şi fără efort evident a unor intinse spaţii poetice dintre cele mai diferite, versurile Corneliei Maria Savu provoacă o stare de perplexitate şi de neîncredere, ca şi cum ne-am afla într-una din acele bizare împrejurări cînd un om socoteşte mai rapid decît un calculator, graţie unei misterioase facultăţi. Cu condiţia să nu se înţeleagă că poeta „mimează" (sînt cîteva ecouri recognoscibile, din Nichita Stănescu şi Leonid Dimov mai ales), aş spune că **Totem în alb** pare să fie ciudata antologie a unei pleiade de poeţi excepţionali rămaşi, din motive enigmatice, necunoscuţi ; autoarea tinde parcă să concureze Poezia însăşi, tentativa ei putîndu-se apropia — dacă n-ar fi atît de „serioasă" — de **Ingeniosul bine temperat**, o scriere pe care ironia substanţial implicată o proiectează într-o lumină inconfundabilă. Dar, la fel ca dubiul interior, ironia este absentă şi nu ne rămîne decît să străbatem acest ansamblu de frumuseţi mecanice. Iată puterea de rece extaz : „în Bizanţ / într-o lectică neorgolioasă / sub această privire îngreunată de rod / murmură mingiirea culorii / ploaia nu sleieşte decît argint / chipul rămîne acelaşi şi scade / lumina auzului aplecată-n ureche / nu orbesc decît atingîndu-mi cuvintele / singe din singele meu nu dărui decît apei / şi poate atingerea timpului nu înseamnă / nici resemnare nici lespede gîlgîind / în silabele pasilor / singură amintirea culorii rămîne / singură ploaia mi-o aleieşte pe chip / într-o lectică neorgolioasă trec / într-o ramură mă încearcă naşterea / frunzelor / murmur mingîierea culorii / «gloria purpurei, bucuria luminii !»". Iată o lamentaţie a cărei profunzime lirică este concurată de virtuozitatea imaginaţiei : „astfel plecam din cuvinte / înghiţind într-o trestie seara / numai de sunete / mîinile mi se îmbolnăveau timpuriu / cu o lumină neiertătoare / ca un crin de spumă al aerului / la acest soare veţi veni aşezîndu-vă / genunchii în căuşul palmelor de apă imi vor arăta / trupul / acoperindu-vă cu mîinile goale / cu o liniţe-n plus prefăcîndu-vă / trestii ghicite cîndva / cu oase albastre năruite / în fiece trup / unde el negăsindu-se i se află / totdeauna o faţă dăruită cunoaşterii / astfel înghiţam într-o trestie seara / numai cu degetele bolnave de sunet / numai orbit înţelegîndu-mi vederea din flaut / ce sînt eu mai mult / ce sînt / decît respiraţia şuierătoare a cuvintelor / ascunzîndu-se-buze / dinainte menite tăcerii — / NIMENI NU MĂ CUNOAŞTE NISIP..." (**Lăuntricul meu Pan**). Iată o elegie excepţională : „arzînd şi numai arzînd / cum poate să se-ntîmple / mereu plecăm de-acasă / şi mereu / ne tremură în nară / răpirea dintre flăcări / o cameră în alta / cînd spui şi cînd asemeni / trecerea noastră ninsă / şi iarăşi cînd se-ntîmplă / în urmă-ne o uşă / din alta se zideşte / şi totuşi fuga noastră / adevărată pare / mereu plecăm de-acasă / în ultima aripă / cu moartea încă prinsă / şi caldă pentru zbor / mereu plecăm de-acasă / şi pregătim luminii / o mult prea-nchipuită vendetă / şi ne-asemeni ferestrei ogivale (...) / o numai că arzînd / ne mistuim în treacăt / şi ne-întîmplăm să ningem / nici poate mai devreme / nici poate mai murind". În sfîrşit, o baladă încărcată de fast lingvistic : „şi astfel se petrec fără lene ori grabă / (unde ploaie nu bate unde vîntul nu-nrseabă) / într-o ţară Utópia — Fîli, Ipogrifi, Lupi / de-un an, palicari / şi bărbieri, levantini, asmodei, clopotari / chiar şi Strutocămila-i adusă de barbă / cînd lumina se-ndoaie şi-ncepe să fiarbă".

Înfrîngîndu-şi instinctul literar printr-o conştiinţă a literaturii, Cornelia Maria Savu poate deveni o mare poetă ; altfel, rămîne „un fenomen" ; dînd mereu impresia de facilitate fără a fi vreodată facilă.

NICOLAE GRIGORE MĂRĂŞANU
Insula

Editura Albatros, 1973

Tot la prima carte, Nicolae Grigore Mărăşanu este mai preocupat în poeziile sale de constituirea unui spaţiu poetic particularizat prin natura specială a elementelor invocate decît de posibilitatea descoperirii unei surse de lirism nou şi nu este de aceea o întîmplare că în volumul său găsim o curioasă transpunere în termenii specifici ai lumilor acvatice a uneia dintre cele mai cunoscute poezii labişiene, căci „Moartea căprioarei" devine aici „Moartea peştelui" : „Noi, cu mişcări, aceleaşi / de la începutul ţărmului, / ne bucurăm de vînătoare, / dansăm cu urme late pe nisip / veselindu-ne ca pentru o facere / cînd cuţitul, purtat de atamani / cu dinţi puţini, / dezbracă solzii de trup / şi solzii ca păsările zboară prin încăperi / căutînd marea (şi nu o află), / strigătul ei de mamă fără copil, / sîrba hulei şi-a păsărilor. / Cuţitul — blîndă unealtă a existenţelor, / strigătul stomacului / sfîrtecat de colţii foamei » / îşi plimbă tăişul de diamant / pe burta albă // din care curge, încă, Oul Mării, / ochiul unei femei, cu trup de peşte. / (...) / Mi-a fost dat să fiu vînător de peşte, / rod al străduinţilor să-mi fie jertfa ; / Barcazele să mă poarte spre larguri / în bătaie de clopote / să afund taliene şi paragate. / Doamne, cît o-ndrăgesc / şi cît mai urăsc vînătoarea, / cumînţenia apelor singerînd" (**Vînătoarea**). Există un exces de terminologie nautică, resimţit ca atare nu atît sub aspectul cantităţii, cît datorită unei insuficiente acoperiri lirice ; nu lipsesc „gravităţile" facile („La poarta cimitirului vechi, / Ca sub flăcări galbene — / Jocul morţilor noştri. / Cei iubiţi îl îndrăgesc, / Se strecoară / Prin uşa îngustă / A nemărginirii, / Rid şi se zbengule, / Uşuraţi de povara / Trupului plin. / Sus, sus, bate timpul..."), nici prozaismele („Am refuzat să te văd, / Şi tu credeai / Că nu te mai iubesc / Ca în copilărie / Şi frigul te cuprindea, / Te cuprindea..."), poetul lucrînd parcă împotriva adevăratei sale naturi. Fiindcă Nicolae Grigore Mărăşanu este un bun autor de „pasteluri" travestind o stare de sensibilitate descifrabilă sub concentratul desen de linii încremenite într-o agitată mişcare : „Femei cu gesturi triste, de pălănjeni. / Ne chemă către fluviu şi noi ştim / Că sînii lor au sfîrcuri otrăvite / Şi speriaţi de dragoste fugim. / Numai cu şerpi de casă reci şi grei / Ce s-au lungit flămînzi pînă la Lună, / O, cît de trist trăim fără de păsări". Sau : „Ca lîna, ceţuri groase / Ne impresoară portul. / Cu lene de-animal, / Fluviul coboară-n mare / Cu şlepuri şi gudroane. Pe punţi, cu somnu-n barbă, / Răsar matrozi băuţi / Şi se aruncă-n fluviu / Ca peştii după pradă". Nicolae Grigore Mărăşanu este în fond un elegiac contorsionat, nesigur încă pe limitele înzestrării sale, dar capabil atunci cînd le intuieşte — de rezultate remarcabile („Cu aburi de plumb / Vînturi înundă marea. / Păsări de apă / Ciugulesc clandestin / Trupurile peştilor plutinde / În odihna cea mare. / Doar eu, pe faleză, / Plop fără vară în frunze / Şi salcia cu tînguiri de femele / Ce-şi cheamă pescarul").

Mircea Iorgulescu

ALMANAH '74

Lăsîndu-se îndelung aşteptat, apărînd în ultima clipă, Almanahul literar pe 1974 ne face o frumoasă surpriză. Este, din toate punctele de vedere, o carte reprezentativă. Profilat drept un omagiu major adus realităţilor patriei noastre, la cele trei decenii ale sale de la Eliberare, el reuneşte numele tuturor scriitorilor români de valoare a tuturor celor care, prin scrisul lor angajat, au ştiut să se implice fructuos în destinul spiritualităţii socialiste. Diversitatea, atractivitatea, esenţiale pentru un almanah, sînt dominantele respectate cu o grijă care merge pînă la amănuntul semnificativ. Cartea, simţim din fiecare pagină, a fost gîndită, materialele supuse unor riguroase selecţii. Pare că, de astă dată, şi scriitorii au ţinut să răspundă cu mai multă seriozitate cerinţelor comitetului redacţional al acestui almanah, căruia, fără a-l mai numi, îi aducem lauda cuvenită. Tipografic vorbind, de la literă şi pînă la fotografia colorată, de la alternarea paginei compacte, alb-negru uneori şi pînă la cea mozaicată, prinzînd relief din alăturarea ingenioasă a textelor, de la reproducerea operelor de artă şi pînă la simpla reclamă, almanahul respectă şi uneori întrece cele mai izbutite apariţii de acest gen, de la noi şi din alte ţări. O carte destinată celui mai larg public şi în acelaşi timp demnă să stea în orice bibliotecă.

Almanahul Flacăra şi-a făcut apariţia spre bucuria numeroşilor cititori.

Revista Flacăra şi-a extins prestigiul său bine stabilit şi asupra almanahului său, afirmînd şi cu acest prilej o excelentă prezentare grafică şi modernă şi un conţinut din care remarcăm în afara variatelor rubrici de ştiri, reportaje şi interviuri inedite şi desigur pe gustul tuturor cititorilor săi şi cele cîteva foarte interesante autobiografii scrise chiar de unii dintre cei mai cunoscuţi scriitori. Semnează aceste biografii : Al. Philippide, Mihai Beniuc, Zoe Dumitrescu Buşulenga, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Eugen Barbu, Leonid Dimov, Marin Sorescu, Aurel Rău, Teodor Mazilu, Pop Simion, Arnold Hausser, Paul Everac, St. Aug. Doinaş, Meliusz Jozsef, Aurel Baranga.

Publicarea inedită, în exclusivitate a ultimului roman al lui Georges Simenon face şi mai atrăgătoare lectura acestui volum.

Reînnoiţi-vă abonamentele la revista LUCEAFĂRUL pentru anul 1974

BRĂDUŢ COVALIU : Peisaj

azi în librării

EDITURA „ION CREANGĂ"

— TUDOR ARGHEZI : „Versuri şi proze" (Col. Biblioteca şcolarului"). Prefaţă de Graziella Ştefan — 372 pag., 4,50 lei.
— NINA CASSIAN : „Povestea a doi pui de tigru numiţi Ninigra şi Aligru" (versuri) — ediţia a doua — 56 pag., 6,25 lei broşat, 11 lei legat.
— • • • : „Proză din scriitori contemporani" (Col. „Prima mea bibliotecă") — 448 pag., 6,50 lei.
— MARCEL MUREŞAN : „Versuri de vacanţă" 48 pag., 4,75 lei broşat, 11 lei legat.
— BARBU APELEVIANU : „Mari invenţii" — 256 pag., 21,50 lei.
— ELENA şi CLAUDIU VODA : „Experienţe fără laborator" (Col. „Lucrări practice") — 120 pag., 6,75 lei.

EDITURA „KRITERION"

— NICOLAE BREBAN : „Kranke Tiere" (Animale bolnave). Traducere în limba germană de Georg Scherg — 520 pag., 19,50 lei.
— • • • : „Az utazás divatja" (Moda călătoriei). Colecţia TÉKA — 204 pag.; 7 lei
— SÜNI PÁL : „Avantgarde sugárzás" (Avangarda în literatura maghiară din România) — 280 pag., legat : 11,50 lei.
— ILLYÉS GYULA : „Fáklyaláng" (Flacăra viei). Colecţia DRAME — 104 pag., legat : 6,50 lei.

EDITURA „JUNIMEA"

— I. D. SÎRBU : „Povestiri petrilene" — 240 pag., 9 lei.
— FL. IONESCU, IOANA DINU : „Spion fără voie" — 344 pag. 6,75 lei.

EDITURA „FACLA"

— MIHAIL SADOVEANU : „Der letzte magier" (Creanga de aur) în limba germană — 234 pag., 18,50 lei.
— IVO MUNCEAN : „Clepsidra" în limba sîrbă — 138 pag., 6,75 lei.

EDITURA „DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ"

— N. MIHĂESCU : „Norme gramaticale şi valori stilistice" — 190 pag., 4,30 lei.
— M. ZIATE : „Empirism ştiinţific în învăţare" — 278 pag., 5,40 lei.

EDITURA „SCRISUL ROMÂNESC"

— TIBERIU NICOLA : „Experimentul social" — 218 pag., 8,75 lei.
— GIB. I. MIHĂESCU : „Zilele şi nopţile unui student înfierbîntat" Postfaţă de Al. Piru — 400 pag., 14 lei.

revista noastră
văzută de:

Sfîrşitul anului ne prilejuieşte un moment de reflecţie asupra activităţii redacţiei noastre, impunîndu-se totodată stabilirea cîtorva coordonate ale muncii pe anul viitor. Dorind să beneficiem în alcătuirea numerelor viitoare ale revistei de rezultatele unui consult cît mai larg cu colegii de breaslă, ne-am adresat unui număr de scriitori rugîndu-i să-şi exprime opinia în legătură cu felul în care s-a prezentat revista „Luceafărul" în cursul anului 1973, rugindu-i totodată să ne facă unele sugestii sau recomandări pentru anul 1974.

Întrebările pe care le-am adresat nu au reprezentat decît un ghid benevol în alcătuirea răspunsului.

1. Din tot ce a publicat revista „Luceafărul" în ultimul an v-a plăcut ceva în mod deosebit sau v-a displăcut ceva în mod deosebit ?

2. Ce părere aveţi despre discuţiile care s-au purtat în paginile revistei în anul 1973 ?

3. Ce părere aveţi despre ponderea pe care o deţin în revistă scriitorii tineri ? V-a atras în ultimul an vreun tînăr poet, prozator sau critic în mod deosebit atenţia ?

4. Ce probleme de interes general pentru dezvoltarea literaturii noastre credeţi că ar trebui discutate în paginile revistei „Luceafărul" în anul care vine ?

Şerban Cioculescu

1. Nu sînt un om mofturos cum mă credeţi şi n-aş putea spune că mi-a displăcut ceva. Ca să vă fac o dovadă, că mă amuză şi şarjele la adresa mea cînd sînt bine scrise, vă voi spune că mi-a plăcut foarte mult antrefileul lui Tomozei din anii trecuţi cu titlul „Şerban cel rău" şi i-am făcut o largă publicitate (asta nu este totuşi o invitaţie la repetiţie). Mă interesează îndeosebi iniţiativa pe care a-ţi luat-o de publicare a unor articole sau eseuri axate pe cîte o temă (ex. **Autobiografie şi roman**).

2. M-au interesat, de asemeni, discuţiile pe teme de actualitate ca acelea să zicem asupra judecăţii de valoare în critică sau asupra psihanalizei şi aş cita în special „Psihanaliza şi critica ei de stînga", articol care m-a făcut să mă bucur că regăsesc la Ion Vianu deschiderea de spirit a tatălui său, incomparabilul Tudor Vianu.

3. Cred că scriitorii tineri deţin la dumneavoastră o pondere rezonabilă, n-am deloc intenţia să vă reproşez că n-aţi fi o creşă literară. Celor care o regretă le-aş propune să scoată o revistă intitulată „Poşta redacţiei" în care nimeni să nu fie refuzat. Dintre criticii încă tineri (de cei imberbi nu mă ocup) am reţinut în special pe Alexandru George care este şi un nuvelist de talent şi pe Florin Mihăilescu care şi-a trecut o remarcabilă teză de doctorat despre E. Lovinescu. Salut la ei direcţia raţionalistă a spiritului şi refuzul tentaţiei vaticinante.

4. Sînt absolut incapabil să improvizez pe loc probleme de interes general dar cred că redacţia dumneavoastră are un adevărat „embarras du choix" în privinţa celor cîteva octave de teme posibile. Am un singur sfat să vă adresez : atenţie la mustarul ce se suie în nasul poeziei care redescoperă în fiecare an suprarealismul.

Nina Cassian

Poate că mi se pare mie, dar un anume arbitrar tinde a se insinua în teoria şi practica literară, provocînd perturbare şi derută. Un volum în care este pomenit „un inger" provoacă reţineri, în schimb, apare un altul în care sînt pomeniţi douăzeci. O piesă de actualitate şi de atitudine, se „îmbunătăţeşte" prelungit o carte „de consum", lipsită de problematică majoră, se editează în tiraje de peste 100 000. Un poet cu indiscutabilă ţinută profesională este ignorat sau bănuit de „făcătură", în timp ce un altul, stîngaci, liniced şi stereotip, este elogiat pentru starea lui extatică. O producţie mai slabă, sau mai incertă, a unui autor, stîrneşte indignare, zece producţii slabe ale altuia sînt integrate unui „sistem", unei „viziuni". O traducere dintr-un mare poet, ediţie bilingvă, vînzare sigură, capătă un tiraj minim, spre deosebire de unele reeditări de cărţi încă nevîndute, semnate de cîte un autor cunoscut sau numai insistent cu orgoliu inestetic, prezent funcţional (adică prin funcţii) în viaţa noastră. Anumite colecţii pun baremuri de virstă şi de producţie unor scriitori, altora ba. Unor prozatori li se îngăduie să fie scabroşi, triviali, altora (mai ales unor prozatoare) nu li se permite să scrie cuvîntul „amant".

Şi cîte şi mai cîte.

Am apreciat evidenta „creştere" a revistei „Luceafărul", lărgirea criteriilor de alegere a colaboratorilor, coexistenţa salutară a generaţiilor fermitatea în afirmarea şi în reafirmarea unor puncte de vedere ideologice şi estetice. Firească, sectorul beletristic, în special poezia, ar putea beneficia de o mai judicioasă (nu mai parcimonioasă) selecţie. Dar importantă, înainte de toate, mi s-ar părea intervenţia promptă în fenomenul contemporan, dezbaterile (cum a fost aceea în jurul cărţii lui Petru Popescu) privind apariţiile cele mai semnificative, mai puţină plutire în „cultura generală"...

Bujor Nedelcovici

Revista **Luceafărul** se distinge în cadrul celorlalte publicaţii literare din ţară, printr-o originală şi interesantă concepţie şi structură. În fiecare număr propune şi supune dezbaterii publice o „problemă" ce este analizată şi comentată de cei mai prestigioşi oameni ai condeiului. Am reţinut discuţiile purtate asupra prozei, confruntările actuale privitoare la critică şi articolele în care s-au examinat unele aspecte ale psihanalizei şi ale mitului.

Fiind o revistă în care au acces toţi oamenii de litere — aşa cum şi-a definit programul — am găsit şi lucrări scrise de tineri poeţi, prozatori, critici sau ilustraţii ale artiştilor plastici. Apreciez că revista — selectînd cu discernămînt realele valori, de impusturile literare — a promovat adevăratele talente Am remarcat proza tinerilor **Gabriela Adameşteanu şi Radu F. Alexandru** şi grafica lui **Mihai Topa** (o originală şi sintetizatoare concepţie şi sensibilitate a formelor plastice), nume ce trebuie reţinute.

Revista **Luceafărul** consacră o pagină întreagă literaturii străine, lucru binevenit. Dar, poate n-ar fi rău ca pagina rezervată criticii să fie folosită în întregime de articole în care să se analizeze cărţile recent apărute. Rubricile de critică (constantă, atît ca prezenţă cît şi ca valoare, fiind numai aceea a lui Mircea Iorgulescu) ar putea fi încredinţate unor critici de prestigiu, astfel ca această pagină să cîştige unitatea şi pregnanţa celorlalte.

Propun pentru a fi discutată în anul viitor, problema : „Sinceritatea actului scrisului şi conştiinţa creatorului".

Romul Munteanu

Am sentimentul că revista Luceafărul *a izbutit în ultimul an să ajungă la un anumit echilibru între spaţiul acordat criticii şi problemelor generale de cultură, ca şi acela destinat poeziei sau prozei.*

Dar nota care conferă revistei Luceafărul *o anumită amprentă din ce în ce mai sensibil accentuată în ultima vreme, rezultă din discuţiile angajate de critici şi scriitori sau de specialişti în alte domenii de cercetare, în legătură cu funcţiile criticii şi ale literaturii în epoca noastră, ca şi acelea referitoare la relaţia dintre critică şi psihanaliză, actul de lectură şi interpretare sau despre semnificaţia contribuţiilor tinerilor critici.*

Este adevărat că distincţia între criticii tineri şi aceia care sînt în curs de clasicizare nu poate eluda unele dificultăţi. Dar fiind însă faptul că durata de afirmare a criticului, ca şi de cîştigare a creditului public, este mai lungă decît în alte domenii de creaţie, eu consider că anumiţi critici plini de vitalitate, adeseori de o puternică intoleranţă în exprimarea opiniilor, cum sînt Mircea Iorgulescu sau Mihai Ungheanu sau din cînd în cînd Florin Mihăilescu, reprezintă generaţia tînără autentică ce promorează critica la Luceafărul. *Pentru stilul său polemic, de-a dreptul juvenil, îmi place Artur Silvestri.*

Personal nu cred în eficienţa revistelor pentru tineri şi a revistelor pentru virstnici sau scriitori clasicizaţi în viaţă. Cred că orice revistă din ţara noastră trebuie să acorde tinerilor talentaţi spaţiul care îl merită. O revistă specializată în publicarea de debutanţi sau în exclusivitate de tineri, mi se pare o aberaţie.

Nu citesc proza în reviste, fiindcă lectura de acest gen mi se pare chinuitoare, nu ştiu cîţi ani are George Iarin sau Iolanda Malamen, nu sînt sigur dacă Mirela Roznoveanu este una şi aceeaşi cu tînăra care face critică feminină şi incisivă la Tomis, *dar mi se par reale talente. M-aş bucura dacă aceşti poeţi sînt de la început promovaţi de revista* Luceafărul.

Dar cum scriitori tineri de valoare nu apar în fiecare an, cred că ceea ce revista Luceafărul *poate face mult mai eficient, şi mai sistematic, este critica bazată pe judecăţi de valoare, a cărţilor publicate de aceştia.*

Virgil Duda

Din cele peste o sută de proze publicate în 1973 în Luceafărul *mi-a plăcut, în mod cu totul deosebit, o pagină apărută în primele săptămini ale anului sub semnătura lui Radu Petrescu. Îndată ce am luat cunoştinţă de conţinutul chestionarului alcătuit de redacţia revistei, m-am gîndit îndată la impresia puternică pe care mi-a provocat-o lectura acelui (probabil) fragment de roman. Cititorii care au încercat ei înşişi vreodată să scrie proză (indiferent dacă au fost publicaţi şi indiferent de numărul volumelor iscălite) aveau, (pentru că, după expresia unui confrate : sîntem şi noi cofetari şi cam ştim cum se face o sarailie !) motive speciale de tresărire admirativă, motive speciale să-şi noteze pagina lui Radu Petrescu printre modelele meşteşugului lor. Uimitoarea stăpînire a unelteleor, construcţia modernă a întregului şi a detaliilor, mişcarea savantă a personajelor în scenă, frumuseţea şi expresivitatea frazelor, adecvarea deplină a tuturor formelor literare la cuprinsul observaţiei de viaţă (mereu subtilă şi mereu originală) sînt tot atîtea motive pentru a sublinia o izbîndă artistică de zile mari.*

Autorul romanului Matei Iliescu *(despre care am citit, tot în* Luceafărul, *un excelent articol semnat de Norman Manea) şi al volumului* Proze, *este acum în situaţia (într-un totul de excepţie) de a domina în chip desăvîrşit materia asupra căreia se aplică. Scrisul său extrem de rafinat, departe de a îngheţa, păstrează intacte neliniştile.*

Sînt recunoscător scriitorului, dar şi autorilor anchetei, pentru că mi-au prilejuit această subliniere şi ar fi poate înţelept să mă opresc aici. De vreme însă ce am căpătat (nu numai eu) reaua deprindere de a trage concluzii chiar şi din bucuriile cele mai tulburătoare (în loc de a le comunica, pur şi simplu), aş vrea să spun că exemplul pe care l-am ales ar putea fi util în cadrul discuţiei (deschisă, închisă, iarăşi deschisă) despre rostul publicării prin reviste a unor fragmente de roman. Prozele proaste, cele în nici un fel demne de interes, ar putea desigur să lipsească. Important mi se pare să nu fie nici publicate şi nici interzise din principiu, să nu ocupe, cînd nu e cazul, spaţiul revistelor numai pentru că s-a rezervat prozei un asemenea spaţiu în fiecare număr, să nu ia, în grabă, locul meritat de altele pentru că acelea „pun probleme" şi, deci, mai pot aştepta.

Spre deosebire de alte publicaţii, trebuie remarcat că Luceafărul, *datorită gustului, de-atîtea ori şi cu îndreptăţire relevat de fiecare dată, dovedit de criticul S. Damian, încă din activitatea la* Gazeta literară *şi* România literară *a beneficiat de o selecţie mai riguros orientată, foarte propice afirmării ultimelor promoţii de prozatori. Un mai susţinut interes faţă de autorii necunoscuţi ar fi fost binevenit. (Nu cred însă că asemenea misiune aparţine numai revistei de faţă). Dacă, aşa cum s-a observat de curînd, au fost cîţiva critici tineri şi talentaţi promovaţi consecvent în paginile revistei (una din condiţiile principale pentru ca numele şi timbrul vocii lor să fie reţinute) aceeaşi „tactică" ar fi trebuit utilizată şi în cazul prozatorilor ; poate greşesc, poate că redacţia n-a avut materia necesară unui asemenea demers, în definitiv un an e o perioadă prea scurtă pentru a justifica o judecată categorică.*

Mi-au plăcut, iarăşi în mod deosebit, articolele de analiză a unor cărţi contemporane, de polemică, opiniile de interes acut semnate de Valeriu Cristea, G. Dimisianu, Paul Georgescu, Al. Paleologu, Sorin Titel, Ion Vianu.

Cred că sectorul cel mai important al unei reviste literare rămîne acela de critică. Textele de cercetare critică aplicate fenomenului literar actual, dacă ar beneficia de un spaţiu mai mare, ar avea mai multe şanse să contribuie la despărţirea fermă a valorii de nonvaloare decît unele discuţii teoretice cu caracter cam didactic. Cît mai multe puncte de vedere solide despre cît mai multe cărţi (despre toate cele care apar !) grupate într-un amplu „jurnal de lectură" (de tipul celui pe care şi-l asumă în prezent Mircea Iorgulescu), discuţii serioase despre proza şi poezia publicată în alte reviste, dar şi în Luceafărul, *sublinierea decisă, insistentă, a cărţilor importante (există şi astfel de cărţi) revenirea asupra unor volume apărute în anii din urmă, cercetări actuale, pasionante, referitoare la clasicii literaturii române şi universale (dar nu numai cu prilejuri festive) iată cîteva direcţii de dezbatere, deja onorate de revistă în anul care s-a încheiat, pe care le-aş dori adîncite. Aştept, de asemeni, cronici şi articole semnate de criticul S. Damian.*

Sculptură de LIE DOINA

Radu Petrescu

O revistă este ce este literatura în mijlocul căreia apare, chiar dacă nu toată această literatură trece prin paginile ei şi chiar dacă, să presupunem, absentează anume ce este mai valoros. Lovinescu a aşteptat toată viaţa pe Marele Necunoscut ,şi a stat să-l primească în paginile **Shurătorului**, fără să aibe conştiinţa că l-a întîlnit şi că i-a fost dat să-l găzduiască, ceea ce nu numai că nu va fi făcut inutilă apariţia revistei ci, dimpotrivă, i-a consacrat utilitatea. O revistă literară care îşi merită numele este o aşteptare, o tensiune spre viitor, adică spre înţelegerea prezentului, dacă acceptăm că viitorul înseamnă intrarea în conştiinţe a unui deja existent ascuns privirilor, la momentul său, de lipsa necesarei distanţe. Publicînd pe Ion Barbu, Lovinescu ar fi putut considera că menirea **Shurătorului** a fost împlinită, însă era la fel de îndreptăţit să continue a aştepta ca şi cînd cel aşteptat încă nu şi-ar fi făcut apariţia, pentru că în realitate poetul s-a ivit odată cu publicarea cărţii sale : el trăieşte în carte şi revista nu a consemnat decît un moment din marele lui prezent, momentul vieţii literare.

Cititorul de cărţi este însă adesea şi un cititor de revistă în care, participant prin lectură la viaţa poeziei, îl interesează şi viaţa literară, aşa cum amatorul de pictură nu rămîne tot timpul fanaticul unui singur tablou privit din fotoliu în lumina filtrată prin perdele şi draperii, el frecventează muzeele, colecţiile şi, în general, nu scapă expoziţiile artiştilor în viaţă. O revistă literară este o astfel de expoziţie în care cititorului, desprins o clipă din umbra luminoasă a bibliotecii, i se oferă o ipoteză a prezentului în dimensiunea lui imediată.

A compune acest prezent din toate elementele care îl alcătuiesc, oferind mozaicul viu al vieţii literare în expoziţii săptămînale de o formulă totdeauna ingenioasă, interesant surprinzătoare, pe o structură solidă şi în care nota personală rămîne să fie dată de poziţia şi de vibraţia celor care semnează, pentru a crea un cadru adecvat de expunere scriitorului tînăr, întrebărilor celor mai recente, de pe platforma unui efort comun, iată ce îmi apare cu evidenţă cînd răsfoiesc colecţia pe 1973 a **Luceafărului.** Am avut plăcerea de a citi aici versuri de Ioana Diaconescu, cu pilpiitorul **Serafima, pentru ce şirul norilor îl duci,** din poemul **Visul poetului,** deschizînd ulterior apărutul **Adagio,** dar şi **Dalba**, de Al. I. Ştefănescu (în numărul 41 din 13 octombrie), pagină sensibilă şi nervoasă, una poate dintre cele mai bune ale scriitorului, şi se vede imediat deschiderea foarte largă a revistei spre fenomenul literar în toate etajele sale, după cum este clară tendinţa, de foarte multe ori fericit realizată, de a centra tematic fiecare număr al ei pe nucleul unor dezbateri în spiritul responsabilităţii, referitoare la problemele mereu actuale ale scrisului. Dacă, apoi, mă gîndesc la problemele pe care le-a pus redacţiei un număr ca acela din 16 iulie, care publică în pagina întîi un articol despre **Românii sub Mihai Vodă Viteazul** de Nicolae Bălcescu, în pagina a treia şi a cincea un scăpărător interviu cu V. G. Paleolog, şi o pagină cu traduceri din lirica peruană, ca încheiere, înţeleg ce serios şi fin travaliu de racordare, de panotare, dacă pot zice aşa, a fost înfăptuit pentru a propune, discret, cititorului o viziune posibilă a momentului, o asociere de nume, preocupări, orizonturi aduse laolaltă în salonul numărului la care mă refer, moment oferit prin versuri semnate de Vasile Nicolescu, Alexandru Grigore, Iolanda Constantin, Dan Mutaşcu, Gheorghe Istrate şi, rară, preţioasă surpriză, Lena Paraschivescu, proza fiind prezentă prin cinci schiţe de Ion Lăncrănjan ; un articol de Alexandru George. **Pagini de viaţă bucureşteană,** de o vibraţie savant umbrită, armonizează inefabil contribuţiile româneşti ale numărului şi le pregăteşte pentru confruntarea cu ultima pagină.

Despre surprize fiind vorba, **Luceafărul** a oferit numeroase, dintre care (ca să mă refer doar la domeniul ilustraţiei), desenele lui Dimitrie Cantemir, apropiate de maniera grafică a lui George Călinescu, fotografiile făcute de Liviu Rebreanu la Valea Mare, precum şi fotografia care o înfăţişează pe Hortensia Papadat-Bengescu, în 1929, la Constanţa, aproape de Cazino, dînd replica, pe gazon, într-o lungă şi îngustă rochie deschisă, statuii subţiri din spatele ei, au fost revelatoare şi emoţionante Autoarea **Concertului din muzică de Bach** a reciştigat, spre sfîrşitul vieţii, supleţea spirituală a anilor tineri şi ochii mari şi inteligenţi, scutiţi de povara virstei de mijloc. Uşoara aburire a fotografiei invită la poezie. De cîte ori distingem cu adevărat chipul celei făcute să ne atragă atenţia ? N-ar fi deloc exclus ca romanciera să devină cîndva eroină de roman, pornind, de exemplu, chiar de la această fotografie pe care o datorăm **Luceafărului.** Tot lui îi datorăm şi admirabilele reproduceri ale unor lucrări ale lui Marin Gherasim, ilustrînd articolul semnat de Olga Buşneag despre expoziţia pictorului. Şi, în alt registru, am mai putea datora revistei, în 1974, o coloană statornică dedicată vechii literaturi greceşti, esenţială pentru orientarea peisajului literar de oricînd.

Corneliu Ştefanache

1. Multe pagini au fost plăcute ; de asemenea, chiar unele „editoriale", de regulă atinse de atonie.

2. Unele dintre ele au fost foarte utile. De pildă, cea despre proză, dar care nu a fost dusă pînă la capăt, deşi cred că nu redacţia a fost vinovată.

3. *Luceafărul* nu mai poate fi o revistă a tinerilor, adică nu mai poate deţine un asemenea „monopol". Toate revistele publică pe tineri — poeţi, prozatori, critici etc. Să nu uităm că, de exemplu, tinerii deţin rubricile de critică în numeroase reviste, ceea ce este un fenomen îmbucurător. Cred că mulţi dintre cei care deschid revista *Luceafărul* citesc mai întîi rubrica lui M. Iorgulescu. Nu pot să spun care tînăr scriitor mi-a atras atenţia în mod deosebit fiindcă sînt mai mulţi şi e bine să nu facem descriminări, măcar pentru cei tineri şi foarte tineri, adică să nu-i îmbătrînim noi.

4. Mă abţin. Nu sînt critic. Aici este domeniul colegilor noştri, criticii, pe care eu îi respect chiar atunci cînd îmi fac observaţii aspre. Să nu-i stingherim în greaua şi complicata lor misiune. Redacţiile care organizează „puneri la punct" sau, dimpotrivă, risipesc munţii de tămîie fac, pe lîngă alte erori, una foarte gravă, forţează mîna criticilor, şi mai ales a celor tineri. Să-i creştem pe criticii tineri normal, fiindcă altfel ei înşişi vor simţi la un moment dat nevoia să li se forţeze mereu mîna. Deci, iată o idee pentru o dezbatere despre condiţia criticului în genere, utilă mai ales acum, cînd unii au început să vadă în critici nişte instrumente de care te poţi dispensa oricînd, după ce le-ai folosit.

Szasz János

Mi s-a părut că punctul forte al Luceafărului în ultimul an a fost critica şi eseul. Depistarea şi analiza critică a fenomenului literar contemporan este mai mult decît binevenită, întrucît — mi-am putut da seama — critica şi eseul din Luceafărul *tinde să se detaşeze de practica impresionistă a acestor genuri, optînd pentru investigaţia ştiinţifică, care desigur nu exclude gustul şi preferinţele criticului sau al eseistului, dar în orice caz exclude arbitrariul şi nu permite transformarea părerii izvorîte din impresie în judecată fără de apel. Astfel, dintre discuţiile iniţiate de* Luceafărul, *mi-au plăcut cele purtate despre condiţia criticii. În ce priveşte tinerii scriitori, cred, că ei au o pondere în revistă, cred totuşi că redacţia nu a reuşit să ajute la dezvoltarea cîtorva tinere talente care cu un profil mai distinct, aşa încît din numărul în mod firesc mare al tinerilor să se contureze cîţiva. Impresia cititorilor, deci, a mea în orice caz, este difuză atunci cînd se gîndeşte la aceşti tineri, talentaţi de bunăseamă, dar care nu se disting (încă, poate) atît de hotărîtor ca tinerii de acum cîţiva ani, care au devenit între timp personalităţi marcante ale literaturii noastre. Poate nu e vina redacţiei, dar atunci redacţia ar trebui să atragă atenţia opiniei publice literare asupra acestui fenomen al scrisului tînăr. Iată şi o problemă demnă de a fi discutată în anul care vine. Şi încă una : mai multă atenţie critică pentru fenomenul literaturii naţionalităţilor conlocuitoare, mai ales că în ultimul timp apar foarte multe opere în traducere românească.*

Nicolae Damian

În anii din urmă revista Luceafărul *a cunoscut cea mai mare autoritate din, mi-aş îngădui să spun, „cariera" şi istoria sa. Mult, foarte mult căutată şi, în aceeaşi măsură, citită este o revistă primitoare care te întîmpină cu căldură şi cele mai bune intenţii, caracteristici ce nu presupun însă, în nici un caz, abdicarea de la o exigenţă crescută, dusă deseori, şi bine face, pînă la o adevărată severitate.*

Paginile sale, deschise tuturor scriitorilor din patria noastră, invită şi găzduiesc cu predilecţie tineri poeţi, prozatori sau critici şi dacă cineva are cea mai mică îndoială în această privinţă nu-i rămîne altceva de făcut decît să „inventarieze", numai pe anul în curs, numele celor apăruţi, pentru a se convinge de îndată.

Datorită motivelor mai sus expuse îmi vine foarte greu, dacă nu cumva imposibil, să spun ce mi-a plăcut în mod deosebit, din tot ce a publicat revista în ultimul an. Cu toate acestea anumite numere au avut un spor de atracţie prin profilarea lor pe o anumită temă sau prin foarte reuşitele dezbateri asupra criticii şi prozei de azi, asupra poeziei sau receptivităţii operei literare ş.a.

În anul care este pe cale de a lua sfîrşit, paginile Luceafărului *s-au oferit multor tineri poeţi şi prozatori, fiecare atrăgînd, într-un fel sau altul, atenţia lectorului dar aş vrea să relev fermitatea cu care s-au impus criticii Artur Silvestri, Adrian Isac şi Victor Atanasiu. Mi-aş permite însă să sugerez redacţiei realizarea unor mese rotunde atunci cînd o operă literară, indiferent de genul său, stîrneşte un puternic ecou, lucru pe care de altfel l-a înfăptuit cîndva* România Literară *cu un mare succes şi pe care continuă să-l înfăptuiască, cu un fel de mare succes revista* Tribuna.

În încheiere nu pot să nu-mi exprim întreaga mea stimă şi preţuire pentru revista Luceafărul, *pentru conducerea sa, pentru tot ceea ce au însemnat realizările ei în anul 1973.*

Poeme de
Radu Cârneci

Nu mai cînta, femeie

Nu mai cînta femeie, nu mai cînta mereu,
tu, răsturnarea mea de lună-albastră —
se face dimineață și munții iar mă cer,
nu mai cînta !

În mine e o poartă deschisă înspre nord,
răcoritor tăindu-mi neființa
și trec prin ea mari suduri de-așteptări
cu păsări lungi...

Nu mai cînta femeie, oprește-te, sunt eu,
spre care vin furtunile și gerul
sunt eu cel fericit de umbra ta,
nu mai cînta...

Chipul de aer

În moarte, cu somnul viclean și adînc,
prin miile porți de tăcere :
doar trupul rămîne și pleoapele pling
și sîngele pierde avere.

Numai cu duhul vin către voi
părinți și prieteni de piatră —
e o cale de stele curgînd înapoi,
o taină albastră mă-noată.

Și cad de pe mine trecute iubiri
— luciri de cometă vicleană —,
acolo, spre miezul preaveșnicei firi
chipul de aer mă-ndeamnă.

O înflorire de cosmice văi
m-ajunge, mă prinde, mă doare,
și-s numai mireasmă și numai văpăi,
iar văzul și-auzul de soare...

Tu, unde ești carne din care m-am rupt,
tu, pintec al lutului rece ?
Lumină-s și cîntec în cerul abrupt
și timpul în mine petrece...

Vei adormi frumoasă

Vei adormi frumoasă ! Împrejur iarba
tocindu-și cuvintele. Și, de iarbă,
trupul tău va visa apusele zile,
năvalnicul sînge sonor.

Și, năvalnicul sînge sonor se va liniști
în riul său lung. Șerpii de patimă
se vor topi, glesne și coapse
cu iederi acoperindu-se.

Da, vei dormi ! Și timpul te va fura
trecîndu-te-n iarbă. Apoi un dans
desfrunzindu-se,
un dans oprindu-se.

Și niciodată dedesubt mai frumos :
acolo rădăcinele tale înnobilînd
nunțile de piatră, aurind
drumul celor ce vor veni să te vadă...

La colina de miresme

La valea de cîntece, la colina
de mireasmă,
sosiți-mi fii și fiice și toată semînția —
un timp de laudă pentru noi
sunînd din clopote.

Aici, din pietre peste pietre, din oase
peste oase
crește copacul cerului sugîndu-ne carnea,
înmugurindu-ne pieptul și brațele,
rostogolindu-ne, fructe.

La valea de cîntec, la colina de miresme,
hrăniți de ierburi peste trupuri
de dragoste,
înflorind timpiele, sîngele fluturînd —
la valea de cîntece se moare frumos...

SABIN BĂLAȘA : Tinerețe

Poeme de
Ileana Mălăncioiu

Iertați-mă că vă spun

Iertați-mă că vă spun, am visat că sbor
(De-altfel e unul dintre visele care se pot spune)
Treceam ca o pasăre albă pe cerul albastru
În vremurile foarte bune

Treceam ca o pasăre albă fără cuib
Și fără pui și fără loc de așezare ;
Treceam ca o pasăre albă încet
Din zare în zare

Cerul mi se părea foarte larg
Pămîntul era o mare
Pe care nu puteam să cobor
Vîntul mă ducea la-ntîmplare

Iertați-mă că vă spun, am visat că sbor
Și-n vis se făcea că știam
Că nu sînt pasăre albă și mi-era frică
De golul prin care pluteam

Un cîine

Aer rarefiat din ce în ce mai rece
Un cîine zace singur încremenit în ger
Cu o ureche albă lipită de pămînt
Și cealaltă deschisă către cer.

Păstorul s-a îndepărtat demult
Turmele și ele s-au dus
În tăcerea asta se aude
Numai glasul mielului de sus

El face să se-mbrace în ceață albă munții
Apoi ridică ceața și-o risipește-n vînt
Dezvăluind mereu un cîine părăsit
Zăcînd cu o ureche lipită de pămînt

Împăcare cu tot

Nu am nimic cu soarele fierbinte
Cu ceru-ntunecat nimic nu am
Nu am nimic cu ploile de toamnă
Nu am nimic cu pasărea din ram

M-am împăcat cu toate și cu tot
Mai am ceva dar nu știu ce mai am
Bat ploile în geam și cred
Că tocmai ploile le așteptam

Gîndul umbrit se șterge în cuvinte
Pe cer duce-un nor apăsător
Știam c-am vrut să piară ceva și mi se pare
Că așteptam să piară acest nor.

S-au dus și păsările și începe
Să fie liniște deplină
Văd cum se duce soarele și nu știu
Dacă mai vreau să vină

Să se facă umbră

Să se facă umbră, să se facă nor
Să nu-mi pară rău după lumină
Să se facă toamnă-ntîrziată
Și să cadă frunza în grădină

Să apună soarele întîi
Să n-apuce să răsară luna
Să n-apuce să mi se arate
Chipul tău de totdeauna

Să văd ceață albă și în ea
Ochii îngerului vrînd să cheme
Și cîmpia verde și s-asculț
Păsările duse mai devreme

Să nu văd pe nimeni, să nu-mi fie dor
Decît de o liniște deplină
Să se facă umbră, să se facă nor
Să nu-mi pară rău după lumină

Lumina prea albă a dimineții mi-a intrat printre vise împreună cu zgomote de pe culoar și cu voci străine, mi s-a părut că e mult de cînd le auzeam atunci cînd mi-am tras peste cap, cu inversunare, pătura țepoasă de sub care alunecase cearșaful. Dar soarele bătea mai departe în ea, în întunericul albăstrui și cald abia mai respiram, simțeam cum mă înnăbuș, zgomotele veneau tot mai de aproape, pocnete, fosnituri și cuvinte întretăiate de ris. am aruncat pătura într-o parte, mi-am întins trupul amorțit și-am privit-o de parcă abia acum o vedeam, camera despuiată de mobile, cu dulapuri intrate în pereți și numerotate cu cifre strîmbe. Paturile acoperite cu huse maro cu flori galbene, mari, se înșirau ca într-un spital, pe masă, o carafă goală, trei pahare cețoase și printre firimituri de pîine, ace de coc și agrafe. Fetele nu păreau să observe, se mișcau cu obișnuință trinteau sertarele și ușa, ieșind și intrînd cu prosoapele atîrnate pe umăr și în mînă cu săpuniere colorate de plastic, din care picura pe linoleum, apa.

E prea lumină
s-a plîns cea de lîngă mine, pe care aseară o strigaseră Clara. S-a întins și-și pună alături ochelarii pe noptieră și și-a frecat ochii cu podul palmei. Se trezise probabil demult pentru că citea deja într-un caiet terfelit, scris mărunt cu creionul. Așezase peste pat pătura portocalie, cu dungă albă la margini și sta pe burtă, așa, bălăngănindu-și în aer picioarele care-i ieșeau de sub capotul pepit, goale mai sus de încheietura cu vine albastre a genunchiului.

Am uitat jaluzelele aseară... trage-le tu... mi-a zis, întorcîndu-se într-o rînă spre mine și spirijinindu-și strîmb fața în podul palmei. Obrazul pistruiat i se schimbase, ca la toți miopii cînd își scot ochelarii, avea deodată ochii prea mici și privirea cumva mirată. M-am ridicat șovăind, neobișnuită să stau sub atîtea priviri în cămașa de noapte pînă-n pămînt, de finet, pe care mi-o cususe înainte să plec, mama. În timp ce păseam împleticit spre fereastră două care stăteau de vorbă în ușă s-au oprit și se uitau la mine, doar Marta era cu spatele, cotrobăia ghemuită lîngă dulap, îi zărisem părul pus pe niște moațe mari de hîrtie și umerii ieșind din furoul transparent, de nailon. O secundă lungă în care îmi auzeam răsuflarea zbătîndu-mi-se grăbit în piept am întîrziat ca și cînd m-aș fi uitat pe geam dar n-aș fi putut să spun ce văd acolo, se făcuse parcă demult tăcere în cameră, am pus mîna pe banda lată din marginea ferestrei și-am tras, așa cum mi se păruse că făcea Bită la el în garsonieră. Un scripet nevăzut a troznit, banda mi-a alunecat printre degete și căderea tot mai repede într-un hubuit de lemn de care m-am ferit imediat, trăgîndu-mi mîna ca arsă.

La te uită ce face...
Am recunoscut o voce de lîngă ușă.

trage-le dragă încet că se rup... parcă n-ai mai văzut așa ceva la viața ta...
Am rămas mai departe neclintită, cu mîna strînsă cocoloșească un colț al cămășii, așteptam să se termine risetele din spatele meu și, îmi încleștam fălcile lăte cu ale unchiului Ion, bucurîndu-mă de umbra pe care o lăsasem și care speram să-mi acopere obrajii pălți de rușine.

Păi nici n-o mai fi văzut fata, ce tot rîdeți așa... poate acolo la ea s-avusa jalnicele...
Am mers încet înapoi, ca și cînd n-aș fi auzit nimic, n-aveam nervile de frază așa de apărare a Clarei, numai Marta nu se uita la mine, se ridicase în mîini cu o pereche de pantofi pe care-i acoperea cu grijă din niște ciorapi de nailon rupți unde-i puseșe să nu-i acopere praful. Am început să-mi fac patul, neștiam cearșaful motocolit și-mi umflam perna, fără să îndrăznesc să ridic ochii spre ele, provincialelor, le-am ieșit cu răutate în gînd, provincialelor, așa cum îl auzeam de atîtea ori pe Bită că ne spune, mie și mamei. Provincialelor, a să vedeți voi, halate s-avem, le-am promis, și deodată mi-am adîncit spre ele ochii lacomi, dar nici una nu se mai uita la mine,alea două chicoteau în timp ce prosopele în mînă. Clara citea fără ochelari, cu fața aproape prea mult de caiet și Marta mormăiau mai departe, lîngă dulap, ghemuită pe vine.

Am lăsat-o pe asta mică aici
le spusese Marta aseară și atunci, cu mîna pe clanță încă, am stătut victorioasă cum întru în primăvară iar ușoara spre mine. Doar eu intram eu, fără să-mi mai pese nici un gînd, într-o cameră străină fără gîndul, la ceea ce ei au mai putea să se întoarcă.

Bună seara
le-am spus șoptit, dar nu mi-a răspuns nimeni, poate nu mă auziseră. Clar citea cu și acum, întinsă pe pat și bălăngănindu-și în aer tălpile goale. Cu gura strîmbată de atenție și rîdindu-și sprîncenele mult, una cu părul scurt și creț se pensa lîngă masă, într-o oglinjoară aprinsă de un pahar gol de apă. Astea două care stăteau lîngă ușă acum îmi povesteau ceva, sulfe semănînd în același pat și din cînd în cînd pufneau în ris și-și depărtau capetele alăturate.

E de la noi din oraș, am învățat la aceeași școală... am auzit-o pe Marta și pe urmă altă voce, șoptită.

Oricum trebuia să ne mai bage pe cineva în patul lăta... eu v-am spus că era mai bine dacă-l aveam pe mulear...
Am întors prea tîrziu capul ca să-mi mai dau seama cine a vorbit, stăteam așa, cu pardesiul descheiat, și mă schimbam de pe un picior pe altul, nu știam unde să-mi pun geamantanul.

Vezi, poate te ia cineva la ea în dulap, că n-avem decît șase mă-sa zis Clara și a continuat să subliniere ceva în caietul scris cu creion chimic pe care literele nu se vedeau de lumină.

N-ai stat la cămin înainte de admitere ?
Nu... am stat la un unchi... dar mai mult nu se putea...
am șoptit. Regretam acum garoneiera lui Bită, patul pliant pe care dormisem, diminețile cînd se scula după mine întotdeauna și trăgea fluierînd spre chiuveta să-mi pregătească, înainte de fiecare examen, cafeaua. Și toată vara asta ca un tunel neașteptat din care așteptam să ies în orașul străin, fortuind de viața lui ascunsă și depărtată, sub fereastra de la etajul patru.

O să te obișnuiești...
mi-a zis cea de lîngă masă și pe urmă s-a ridicat, încruntată, spre oglinjoară, zăbovindu-se să-și scoată un coș din bărbie.

O să vezi că-i mai bine decît la rude... și eu aș avea unde, dar decît să-i tot scoată pe unchi și să-și tină secretara ne lași și unde te duci...
a mormăit printre dinți și pe urmă a trîntit cu palma oglinjoara pe masă, s-a ridicat răsfirat și a început să se dezbrace, pufnind fiecare haină pe care și scotea de pe ea, împăturită cu grijă, pe spătarul scaunului.

Cred că ea-i ca tine, Predescu
a rîs dintr-un pat, una. Marta a venit spre mine și mi-a întins o cheiță neagră, legată cu sfoară.

Pune-ți lucrurile în dulap la mine. Letiția
Nu-i port eu grijă de asta...
a răspuns Predescu. Rămăsese doar în chiloți, cu spatele cărnos și alb pășrînd urmele roșii ale sutienului, și-și căuta la capătul patului pijamaua.

o văd eu după cîteva luni cum au s-o caute seara bărbații și eu o să tot cobor să le spun că nu-i acasă, că noi ce altă treabă mai avem de-acum, sîntem toate femei măritate...
M-am întors mirată spre ele, spusese cuvîntul ăsta, bărbați, într-un fel categoric și știutor, cum nu-l mai auzisem, mi-am alunecat privirea spre degetele lor, dar nici una n-avea verigheta. Alea două din pat au înțeles la ce mă uitam și au rîs cu satisfacție.

Ia mai lăsați-o în pace... altceva n-aveți de vorbit... le-a strigat Marta. Și pe urmă, mai încet, spre mine

pune-ți rochiile doar în dulap... restul lasă-l în geamantan, oricum n-are să îți încapă...

Tu ce tot faci acolo, nu te dezbraci ?
mi-au strigat. Îmi puneam cu încetineală la loc periuța, în oglinda din fața mea le zăream pe rînd, după cum mă mișcam, m-am întors, lăsîndu-mi capul în jos ca și cînd nu mă uitam, dar privirea îmi aluneca pe furiș înapoi, goliciunea lor se înmulțise și cu o curiozitate sătulă le țineam minte forma diferită a sînilor și fesele goale, nu mai erau ele, acolo, în despărțitura de faianță, plină de spaimă mă aștepta trupul meu neapărat de haine.

Dacă ți-e rușine, du-te la ultimul, ăla din colț, unde și becul e ars de vreo săptămînă...
Dar am scuturat din cap și m-am dus lîngă geam și stringînd din dinți mi-am desfăcut nasture după nasture, sub ochii lor, care nici nu mă urmăreau, mi-am tras peste cap cămașa și mi-am lăsat trupul în aerul umed și încețoșat și l-am împins cu picioarele nesigure pînă în despărțitura cu plăci de faianță crăpată. Ușa se deschidea ca și pînă acum, cineva intra și

Gabriela Adameșteanu
O clipă durabilă, fără sfîrșit

Bine că și-a găsit și Marta pe cine să dirijeze a zis Predescu și pe urmă au început să se certe dacă să stingă sau nu lumina.

Mă așezasem pe-un colț al patului și le așteptam să termine, să se facă întuneric și să pot și eu să mă dezbrac. Într-un tîrziu Marta s-a dus și a întors comutatorul, zicînd, că e unsprezece și așa stabiliseră, Clara a plecat, trîntind ușa, cu caietul în mînă, doar alea două au mai rămas în același pat, șușotindu-se și rîzînd pînă cînd Predescu le-a strigat

Ce dracu, asta-i nesimțire curată, dacă nu vreți să dormiți ieșiți afară...
Și atunci ele s-au oprit, au mai spus ceva, umbrele lor nesigure au traversat camera și lovindu-se de un colț al mesei au clinchetit paharele, deschis peste ele, dreptunghiul de lumină al ușii a lăsat să intre de pe culoar țiriitul chivetei din baie și pe urmă pașii lor s-au șters topit pe linoleumul verde. Întunericul s-a închis la loc, într-un colț una sforăia deja și pe Marta o auzeam cum se răsucea în cearșafuri, troznind somiera, nemișcată, mi-am împins fața în pernă. În trup simțeam patul nou și nu reușeam deloc să mi-l apropii Prin ferestrele astea late și mari camera rămînea deschisă spre afară jos, străzile forfoteau amețit și surd și zuruitul, mereu același, dar neașteptat, al unui tramvai mă făcea să tresar, de unde bucuria asta plină de teamă care-mi aducea deodată sub pleoape fețe pe care abia apucasem să le zăresc și colțuri necunoscute de stradă ? Ce-am să fac de-acum, m-am întrebat, încintarea îmi împingea în mîini fiori de spaimă, pe culoar ușile pocneau cînd și cînd și dintr-o cameră se auzea tranzistorul, am încercat să văd cît e mai e ceasul, dar n-am reușit, aici în colț negrul nopții intra diluat de neon. m-am dus încet pînă la fereastră și am rămas un timp cu coatele înfipte în prevaz. Sus, peste blocuri, în rețele negre de sîrmă se aprindeau și se stingeau litere mari, le așteptam să pîlpîie roșii și să se stingă iar, CITIȚI ZILNIC SCÎNTEIA. una balanță a restaurantului de vizavi: aruncă pe trotuar perechi și grupuri de vlăjgă gălăgioși, alături, silueta unui bărbat urca rar treptele

Ca faci acolo, n-ai de gînd să te culci ?
mi-a țopîit Clara, intrase încet, fără să o aud și acum își punea pe noptieră caietul. Surprinsă ca de o vină m-am strecurat înapoi în pat și am încercat să-l recunosc și să-l simt aproape, așteptarea nouă pe care o presimțeam în jur s-a întunecat de somn, odată cu senzurile ce simțiam că-mi scapă.

Tu n-ai cursuri azi ?
m-a întrebat Clara.

La unsprezece
am spus și mi-am scos din noptieră caietul gros, cu coperți de vinilin cenușiu pe care mi-l cumpărase unchiul Ion cînd fusesem după ce se dăduseră rezultatele acasă.

Păi vezi c-o să întîrzii, e aproape zece...
a mormăit, mi-am smuls de pe marginea patului prosopul, alea două din ușă se hotărîseră și ele să plece și tocmai deschideau ușa.

Care mai merge la duș ?
au întrebat. Și m-am dus și eu după ele.
Mirosea înecăcios a abur cald și-a pereți cu vopsea udă. De sus, din colțuri, apa șiroia înapoi, alunecînd pe țevile caloriferului. Lîngă geamurile vopsite în galben scorțos și zgîriate ici colo c-un cui răzleau capotele de sub care ieșea lenjeria ghemuită Sprijinindu-și tălpile pe grătarele de canalizare înundate de apă fetele își întindeau sub jetul pulverizat trupurile goale, capetele cu părul lipit în viță ude și fețele înroșite, cu pardesiul pe ea, cîte o fată intra, alunecînd pe cimentul gîrditor pînă la oglindă și acolo își mai privea odată cocul mare, din care ieșeau la ceafă șuvițe zbîrlite.

Închideți ușa
strigau toate deodată, acoperindu-se cu mîinile de aerul rece. Dar nia plecase deja, pașii ei se auzeau tocmai la scară și-atunci cîte una ieșea cu despărțitura de faianță gălbuie a dușului și-și împingea corpul gol pe șlapi la ușa deschisă și o trîntea, oservată.

Tu ce tot faci acolo, nu te dezbraci ?
mi-au strigat. Îmi puneam cu încetineală la loc periuța, în oglinda din fața mea le zăream pe rînd, după cum mă mișcam, m-am întors, lăsîndu-mi capul în jos ca și cînd nu mă uitam, dar privirea îmi aluneca pe furiș înapoi, goliciunea lor se înmulțise și cu o curiozitate sătulă le țineam minte forma diferită a sînilor și fesele goale, nu mai erau ele, acolo, în despărțitura de faianță, plină de spaimă mă aștepta trupul meu neapărat de haine.

Dacă ți-e rușine, du-te la ultimul, ăla din colț, unde și becul e ars de vreo săptămînă...
Dar am scuturat din cap și m-am dus lîngă geam și stringînd din dinți mi-am desfăcut nasture după nasture, sub ochii lor, care nici nu mă urmăreau, mi-am tras peste cap cămașa și mi-am lăsat trupul în aerul umed și încețoșat și l-am împins cu picioarele nesigure pînă în despărțitura cu plăci de faianță crăpată. Ușa se deschidea ca și pînă acum, cineva intra și ieșea, sub tălpile mele clipocea o băltoacă, gura de scurgere se astupase cu un smoc de păr și nu-mi venea să mă aplec să-l scot de-acolo. Cu mîini care tremurau fără să știu de ce umblam neajutorată la robinete, apa prea rece sau prea fierbinte îmi ardea umerii, săream într-o parte să mă feresc de ea și alunecam pe cimentul umed. O luam de la capăt, încercam iar să potrivesc apa fiecare gest al meu se silea să-l urmeze pe al lor, socotit și străin, din cînd în cînd, doar, mi se părea că mai rămăsesem înafară, undeva, și de-acolo mă uit cu aceeași curiozitate sătulă, la ele ca și la mine.

Pustiul ăla blond care te-a căutat aseară e prietenul tău ? M-a întrebat Predescu. Era gata îmbrăcată să plece la seminar și se pieptăna în geamul tras într-o parte. În vocea ei era atît de puțină curiozitate încît m-am grăbit

E un fost coleg
i-am răspuns, și intonația mea nepăsătoare a-a silit s-o urmeze. Mi se ura de fiecare dată acum cu Mihai dezinvoltura lui și risul brutal avea ceva strident, nu-mi dădeam seama cum nu observam asta pînă acuma, pe stradă vorbea prea tare și rîdea fără rost, tăceam și din cînd în cînd îi surprindeam mișcările nesigure în

VIOREL MĂRGINEANU : Peisaj

care mă recunoșteam cu iritare. Totuși coboram de fiecare dată cînd îmi trimitea vorbă de jos, ca să nu rămîn singură în cameră.

Am găsit o crișmă nemaipomenită,
îmi povestea pe drum, roșcovii își sunau pe alee teciile scorojite și goale, era cald, ai fi zis că-i vară, dar în tufișuri se scofîlceau fructele de măcieș, prea roșii, cu pocnete scurte săpau de sus castane cu luciul umed, între trotuarele lungi, pe bulevard alunecau la rînd mașini colorate, aerul se prăfuia a ceață și mirosea slab a pămînt uscat și a soare fără putere.

acolo, la piața Rosetti, e nemaipomenit, coborî pe o scară de lemn... nici n-am mai ajuns la seminar... o să te iau și pe tine odată. Îl ascultam fără chef, cursurile lui despre care îmi tot povestea semănau cu ale mele, doar că mi se păreau mai plicticoase, lumina ștearsă a toamnei bătea în prelatele întinse oblic spre trotuar, peste vitrine îmi întorceam fața spre ele și spre oamenii care treceau, nedesprinsă, mă impedicam de trupurile lor grăbite,.. Străzile astea pe care mergem le știam demult, eram ca în filme, blocurile cenușii aveau uși largi de fier, prin sticla lor imensă zăreau holuri spațioase, unde mocnea răcoarea, oameni neobișnuiți intrau acolo, ca în fiecare zi, fără să vadă privirea mea care îi urmărea cu invidie și încîntare. Un anticariat înghesuit îngrămădea pe mese cărți galbene, cu foi netăiate pînă acum, paginile presate se lipeau una de alta, mirosul altei vieți mă amețea cînd mă aplecam să le răsfoiesc și odată cu praful, scuturam pe masă firimituri de hîrtie. Toate astea trebuie să le citesc, dar pe care întîi ? mă întrebam,

Hai, n-ai mai terminat ?
îmi striga din stradă Mihai. Mă grăbeam să-i ajung printre trecătorii grăbiți care ne izbeau, depărtîndu-ne, o clipă mă uitam năucită în jur pînă îl zăream lîngă o vitrină umerii cocoșați de adolescent crescut prea repede. Cînd se întorcea, mă recunoșteam în privirea lui uluită și atunci mă grăbeam s-o șterg pe a mea în nepăsare În fața unui magazin cu multe etaje mulțimea cobora dincolo de grilajele de fier ale bordurii, alături, pe niște pancarte mari de lemn apăruseră alte afișe de filme, piese de teatru și expoziții decît cele pe care mă străduisem să mi le însemn în minte cu cîteva zile înainte, în fața noastră străzile se desfăceau deodată neașteptat, ne opream, neștiind pe unde s-o mai luăm și ne certam, încet, ferindu-ne de cei care treceau pe lîngă noi. Ar fi putut să creadă că nu știam Bucureștiul, se înserase fără să observăm, vîntul alunga pe trotuar bilete de tramvai și primele frunze uscate, de toamnă.

Te-au căutat colegele tale, una brunetă și mică și alta cu niște dinți ieșiți...

A, Marilena și Nana
ziceam. Aproape jumătate dintre fete din grupa stăteau la cămin, dar numai cu ele două mergeam la cursuri și la cantină, săteam fiecare la alt etaj și veneau aici și mă așteptau, pentru că niciodată nu eram gata la ora stabilită. Acum pierdusem iar masa de seară, era clar că nu mai aveam cum să ajung, mi-am strecurat privirea spre masă unde în niște foi de caiet rupte erau servișurile de pîine intermediară cu salam luate pentru dimineață.

Poți să-i iei pe ai meu
mi-a zis Clara. Citea în pat, ca deobicei, de data asta o carte. Era singura care putea să citească în cameră, oricît gălăgie și forfotă ar fi fost în jur și, după cîte știam, n-avea nici un prieten.

HENRI CATARGI : Peisaj

Ia-l și pe al meu, cu unul singur tot nu faci nimic mi-a spus Predescu. S-a dus pînă la masă și și-a stins întrun capac de muștar țigara pătată pe cotor de ruj și deodată s-a strîmbat și a dus la nas borcanul de gem, gol, care ținea loc de vază.

Ce dracu

mi-a strigat din prag, ținînd ușa întredeschisă cu cotul

de cîte ori ești de serviciu urîi să schimbi apa la flori, trebuie să am tot eu grijă...

M-am grăbit să las la loc pe masă șenvișul mușcat deja, destul de repede ca să aibă timp să mă vadă, m-am întins îmbufnată pe pat, celelalte s-au întors o clipă să mă privească și pe urmă au început să vorbească iar despre un curs al lor, la care nu se pricepe nimic și nu poți să iei nici notițe, doar Lica zicea că nu-i așa și că ei îi place Mult îmi pasă mie de florile voastre, le-am șoptit printre dinți, dar nu m-a auzit nimeni, nici măcar Clara, mult îmi pasă mie de florile voastre, le-am zis și m-am uitat la șenvișul rămas pe masă, m-aș fi culcat dar mai erau aproape două ore pînă să se stingă lumina și la sala de lectură nu mai era nici un scaun gol la ora asta. La urma urmei, tot l-am mușcat, mi-am zis și am întins mîna spre șenviș și chiar atunci Predescu a intrat cu borcanul de flori în mînă. Nu, florile nu mă interesau. Ele le cumpărau venind de la cantină, în grupuri, cîte trei sau patru. Înainte să plece, se tapau în oglinjoarele mici și pătrate sprijinite de masă, își făceau ochii și pe urmă se ridicau în ciorapi pe paturi și se priveau în geamurile deschise. Plecau întotdeauna la douăsprezece fix, cînd se deschidea cantina și în timp ce aduceau cu grijă tăvile albe, ciobite din loc în loc, pe care șiroiau viscoase șuvițele de ciorbă, își căutau masa și locul marcat de poșetele de vinilin, o clipă pierdute și nesigure în forfota palid-verzuie de neon.

Uite-l p-ăla drăguț de la matematică

chicoteau, ascuzîndu-se în spatele lingurilor.

Taci din gură.. nu vezi că se uită.. te-a...

Aveau glumele lor familiare pe care și le repetau în risetele fără bucurie ale obișnuinței.

Dă-mi o felie cu conjă...

Numai d-asta vrei...

și se întorceau iarăși spre discuțiile din fiecare seară ale camerei. O obsesie aproape teoretică, molipsitoare și exasperantă, ceasurile multe petrecute împreună fărîmițau în glume și birfe neliniștile fiecărela, prin geamul întunecat pîlpîiau reclamele roșii pentru luna cadourilor sau expoziția produselor naționale și între vocile noastre scrîșnetul apropiat al troleibuzelor.

Așteptînd fiecare să fie chemată seara, se pieptănau, își făceau iar ochii în'baie, aplecîndu-se peste chiuvetele în care pluteau fire păr, coji de struguri și bucăți de hîrtie.

Ce împuțite sînt fetele astea... cum au să fie la casa lor, bombănea femeia, sprijinîndu-se în coada lungă a măturii, lîngă găleata cu lături. Cîte una din anii mari încuviința și apărea mai departe maldărul de rufe albe, bluze, chiloți tetra cumpărați de la raionul de copii și cîte o cămașă bărbătească, evitîndu-și în oglindă obrazul cu primele cearcăne.

Erau altfel cele din anii mari, sau cel puțin așa se părea mie, care stăteam cu ele. Se așezaseră în aceeași cameră toate care erau dintr-o grupă și-și știau fiecare gest dinainte, nu mai mergeau aproape de loc la dans și aveau întîlniri stabile simbăta și duminica seara.

Mai ține-l tu pe Mișu pînă îi împachetez eu cămașa... mă ruga cîte una și doar tîrziu cobora și ea cu fișul pus peste capotul ridicat dedesupt, la brîu, cu cordonul Învățasem și eu de-acum care e prietenul fiecăreia și cum își petreceau întîlnirile pentru că după ce se întorceau, povesteau pe rînd, fiecare, iarna mergeau mai mult la cinema sau dacă era frig și n-avea bani, prin magazinul Victoria, cîte o lună mîncau pe cartelă la dublu și din banii strînși își cumpărau un pulover Romarta sau pantofi de trei sute.

La vară ne logodim

mărturisea cîte una pe întuneric și atunci celelalte se foiau în pat, urînd-o nedeslușit pentru siguranța cu care navigase, descoperind pămîntul.

Nu, ani în minus îmi mai lăsau libertatea, gîndindu-mă că mai am timp, puteam din cînd în cînd să rămîn singură simbăta seara, nu-mi cumpăram flori și stergem fără chef praful cînd eram de servici cameră.

Ce dezordine lasă în urma ei asta mică...

șopteau uneori între ele. Mă făceam mai departe că dorm, cînd o să fiu în anii mari, îmi spuneam, am să mă logodesc și am să mă mărit și eu ca ele, numai că el trebuia să nu semene cu nici unul din prietenii lor, pînă atunci trebuia să mi se întîmple ceva deosebit, așa cum așteptam de ani de zile, nu știam însă cum și nici unde puteam să-l găsesc, de aceea rămîneam cîteodată singură simbăta seara în cameră.

De fapt rămîneam cu Marta, în timp ce ele plecau la dans sau la întîlnire, în spatele nostru ușa pocnea tot mai rar, rupînd vocile de pe culoar și fîșîitul apei la dușuri și la toalete. Știam că seara începea să se termine atunci cînd auzeam fluierat ultimul semnal, din simfonia a noua, pentru una care sătea la parter. Plictisite de glumele pe seama lui nu ne mai aplecam peste geam, cu părul pe jumătate tapat și capoatele desfăcute. Jos, lîngă scări, cîțiva bărbați mai așteptau, țepeni în hainele bune de simbătă seara și crispați de privirile pe care le băneau de la fiecare fereastră. În poartă un grup mare parlamenta unde să meargă, împrăștiind în jur risete stridente și, suite cu genunchii pe pervaz, două-trei fete fără program discutau cu niște necunoscuți. Se pîndeau reciproc printre genunchii și umerii celorlalte, întîrzînd să coboare dintr-un scrupul ultim sau din respect al ceremonialului și ascundeau în spatele lor camera cu cearșafurile răvășite, rochiile proaspăt călcate întinse pe spătarele de metal alb ale paturilor și masa pe care se scorojeau șenvișurile cu salam și cașcaval luate pentru masa de dimineață.

Rămîneam doar cu Marta, fără să fiu niciodată sigură dacă are sau nu întîlnire. Pe furiș rideam de ea, cum se ridea de fiecare în lipsă pentru că nu spune niciodată. Cred totuși că fusese un timp cînd spusese, ea, care se pieptăna cu două ore mai devreme și împrumuta aceeași fustă care îi purtase noroc odată. Era întotdeauna gata cu mult înainte și atunci începea să-l aștepte s-o cheme, plimbîndu-se fără răbdare de la baie în cameră Se căuta iar, nemulțumită, în oglinda pătată de aburi, și-și întîrzia pașii plescăiți pe linoleumul coridorului, cîteodată făcea un efort, o vedeam cum încerca să stea de vorbă într-o cameră alăturată dar repede venea înapoi, cu ochii pe brățara țeapănă a ceasului rusesc de trei sute de lei, cumpărat cu banii primiți de acasă la un început de lună.

Nu m-a căutat nimeni ?

întreba încet, și pe urmă nu mai îndrăznea să plece, rămînea cu ochii ațintiți pe fereastră, tregărînd de fiecare dată cînd se deschidea ușa.

Cine e Predescu, să coboare

anunța cîte o fată care tocmai urcase. Și Marta își întorcea iar fața spre geam și aștepta pînă cînd în cameră rămîneau tot mai puține și astea se hotăriseră, aflaseră unde era dans în seara asta și plecau, controlîndu-și încă o dată din ușă legitimațiile cenușii, lucru inutil, pentru că fetele erau oricum, peste tot, primite. Se făcea liniște atît de brusc încît auzeam difuzorul în camera alăturată, mă viram în pat sub pătura albastră, puteam în fine să citesc, din cînd în cînd îmi strecuram mîna în noptieră și bîjbîiam în cutia de pantofi cu cornulețe umplute cu gem pe care mi-o trimisese mama, viram unul în gură și deodată îmi aminteam de Marta.

Vrei și tu ?

o întrebam.

Ce să vreau ? a, nu...

zicea de-acolo de la fereastră. Își înfășurase în jurul trupului draperia lungă și înflorată, tîrziu o auzeam cum se mișcă prin cameră, renunțase să mai aștepte, își smucea din cuier fișul și cobora în fugă pînă la cofetăria din colț și de acolo, repede, înapoi în cameră.

Bei ?

mă întreba, dădeam pe gît lichiorul de portocale care mă ustura de dulce ce era, își umplea și ea paharul de apă pînă la jumătate, îl punea lîngă pat, pe podea, și, cu o ultimă speranță în eficacitatea unui gest își aprindea teatral și neîndemînatic, țigara. Tușea de cîteva ori și pe urmă rămînea așa, cu ochii închiși, capotul uzat îi pîrîia la fiecare mișcare, poate căuta înțelegerea celor cîteva nopți după care întrase enigmatică și triumfătoare în cameră. Dar gesturile de-atunci le acopereau acum cu un abur, la fel ca mirosul acelei intimități efemere care o sortea de fiecare dată altei așteptări.

N-aveam însă nici un chef să-mi las toate serile să treacă așa o văzusem destul pe mama cum așteptase fără rost ani de-a rîndul. De aceea, alteori plecam și eu cu fetele la dans, ne schimbam fustele și pulovărele între noi și ne pieptănam pe rînd în oglinzile aburite din baie, în pocnetul zorit al ușilor trîntite Într-un tîrziu eram toate gata, ne adunam în capătul scării și coboram, chicotind și vorbind mai multe deodată, afară era cald încă, dar frunzele castanilor se răsuciseră, ca trecute prin foc, ar fi fost de-ajuns să le atingi ca să cadă în bucăți, cu un troznet mic și uscat, de hîrtie arsă. Cînd ieșeam în stradă fețele noastre încremeneau deodată, aproape solemn, vorbeam în șoaptă, ținîndu-ne de braț, cîte două sau trei, fără să privim în jur sau să răspundem la vorbele care ni se aruncă. Mergeam așa, încet, sub coroanele calcinate arămiu ale copacilor care scînteiau de razele roșii, ca niște mormane de fier subțire acoperit de rugină prăfoasă. Soarele apunea undeva, nevăzut, dincolo de blocurile înalte ale orașului, pe străzi rămînea doar lumina intensă și roșie, schimbîndu-se de la clipă la clipă. Ceva liniștitor și nefiresc pe care-l purtam în noi fără să știm și ni se părea că e-n jur venind din toate părțile, ca lumina, risipită în seara gata să-nceapă. Pînă s-ajungem, cerul își pierdea culoarea, se întărea deasupra noastră de nori, în aerul încenușat privirea ni se oprea orbită, rămînea să lumineze stins numai frunzișurile galbene ale salcîmilor care își pierdeau fără vînt frunzele, pe caldarîm, și pe umerii noștri.

Zăream din tramvai mulțimea strînsă în fața grilajelor de fier innegrit, cu cît ne apropiam ne ajungea și rumoarea, ne făceam loc prin ea, strigîndu-ne și trăgînd una de alta, întinzînd de curelele poșetelor înțepenite între trupurile rămase în urmă, nu mai știam nimic decît că venisem pînă aici ca să intrăm, așa că înaintam, icnind, printre genunchii și umerii străini, despicînd mirosul amestecat de colonie ieftină și de haine păstrate în dulap, de cantină și de transpirații străine pînă cînd deodată simțeam aerul cum ne intră în voie în piept răsuflam lung, ca și cînd am fi oftat, cei doi, cu banderola roșie prinsă cu un ac de mînecă întredeschideau poarta și ne priveau, în timp ce intram, cu atenție și grabă, de parcă ne-ar fi numărat.

Legitimația

strigau deodată, după ce ultima dintre noi trecea.

nu intră nimeni fără

Și se opinteau în poartă, și ceilalți, care strigau ceva în urma noastră, la fel. Nu-i ascultam ce, ne opream la cîțiva metri mai departe și ne uitam cu necaz una la alta, hainele ne erau

Sculptură de ION JALEA

strîmbe și părul ciufulit, aleele erau lungi și pustii și liniștea neașteptată ne năucea, ne aranjam cum puteam, la loc și șovăiam încotro s-o luăm, spre muzica ce străbătea pînă aicea.

Pentru că toamna ținuse atît de mult se mai dansa încă afară, printre rondurile lungi de petunii și țîșnitoarele anemice de metal scorojit. În lumina becurilor luceau frunzele țepene de seva bătrînă și pe zid se bălăngăneau crengi de iederă roșie. Cineva oprea deodată muzica și în vacarmul plin de piruituri al stației număra unudoi-trei-patru, fluierături și strigăte răgușite porneau din toate părțile și pe urmă, o clipă, ne auzeam șoaptele și tîrșiitul pașilor. Începea din nou, asurzit, Booona sera, signorina, booonaaaa seraaa, știai de-pe-acum, după siguranța mișcărilor și după risul tău viu și nemotivat dacă vei fi necontenit invitată sau nu în seara asta.

...Să ne mutăm de-aici, cretinul ăsta m-a înebunit, nu mai scap de el...

se ruga una, prea solicitată. Și uneori acceptam, trei sau patru sau cinci, bănuind că-n alt loc seara care pornise prost și într-un fel chiar se terminase de-acum o să înceapă iar, de la capăt. Ne strecuram atunci în timpul dansului, printre perechi, rizînd ca și cînd făceam ceva nepermis și nu ne opream decît în celălalt colț al curții. Strînse una într-alta aruncam priviri piezișe spre fețele noi din jur, începeam fraze care nu se auzeau și pluteau neterminate între noi, în timp ce ne făceam că nu observăm cum ei se uită ei la fel, cîte doi sau trei, cu mîinile înfundate în buzunare sau ascunse la spate, își așezaseră părul cu apă înainte să vină și obrajii lor mai păstrau urma bărbieritului grăbit, în pauze își aprindeau țigările, cîte unul povestea ceva și toți hoholeau tare, îndoindu-și trupul de rîs și pe urmă deodată se întorceau și priveau cu atenție în jur, de parcă ar fi căutat pe cineva anume.

Ia uite la ăla lîngă Sanda...

șoptea una dintre noi, și se tot foia, încercînd să se așeze mai bine în lumină. Ne răsuceam toate să o privim pe cea care rămăsese de vorbă într-un colț mai întunecat și care n-avea să se mai întoarcă la noi în seara asta.

Numai moace... mi s-a făcut somn... hai să plecăm... se ruga alta, care rămăsese singură pe margine la ultimele dansuri. Nu-i răspundea nimeni și atunci tăcea, și-și încleșta amîndouă mîinile pe minerul poșetei pe care și-o ținea, ca și cînd s-ar fi apărat cu ea, în față. Cînd pauza se apropia de sfîrșit ea își lăsa deodată ochii în pămînt, stînd așa, știa ce-o să înceapă acum, Voolaaareee pentru că puseseră iar banda de la capăt, știa și care bărbat o să se apropie de grupul nostru, știa chiar înainte ca el să facă vreun semn că s-a hotărît, în timp ce mai trăgea odată din țigare și o arunca așa cum era, fumată doar pe jumătate și o strivea sub talpa pantofului, încheindu-și haina la un nasture și așezîndu-și cravata strîmbă Și ea privea mai departe în pămînt, el făcea cei cîțiva pași pînă în dreptul nostru, acum, își șoptea ea, acum, bătăile inimii ei acopereau muzica dată prea tare, și cu ochii pironiți în jos știa cum zîmbește cea de alături de ea și dă din cap și cum merg amîndoi, nehotărîți, căutîndu-și un loc în înghesuială și cum el îi spune

Sînteți de la biologie ?

sau

Astăseară e lume prea multă, deobicei...

Și deodată își dădea seama că ea știuse că o să fie așa, și rămînînd cu privirea în jos îi simțea

(Continuare în pag. a 9-a)

Poeme de Al. Andriţoiu

Destin republican

Casă și țară la un loc. Fereastră
spre țară și spre lume, deopotrivă
la ora noastră cea mai strict albastră.

Se-aude respirația masivă
a patimei republicane. Sună
în vers și-n cîntec se rostogolește
acea, de preț, mirifică furtună
pe care-o izvodirăm omenește.

Destin socialist pe-o hartă veche
pe care-n arcuri de triumf va fi
să se-arcuiască fără de pereche,
din lupte spre sărbătorita zi.

Casă și țară la un loc. Fereastră
spre viitor, spre azi și spre trecut.
Zăpada blîndă s-a făcut albastră,
albastru-i și frumosul meu salut,
deschisul, jovialul meu salut.

Viscol

Un viscol ca la eschimoși
ce dorm în case de cristal
ne stăpînește magistral
sub stele mari, cu ochii roșii.

Ca în deluvii nordul pur
migrează către sud alintul
să-i cotropească stînjenindu-l
sub biciul străveziu și dur.

Aprindeți lungi incendii peste
acest orbit și rece joc.
Ne cîntă-n os un dor de foc
și-n sînge versuri manifeste.

Să ridicăm de vipii digul
în fața viscolului crunt, —
ca să nu intre-n noi, cărunt,
să nu pătrundă-n cîntec frigul !

Istorii și legende

Să scrii lîngă lumina zăpezii, — lîngă mări
de alb și frig. Nădejdea că va să ningă iar
cu cei mai vechi luceferi tăciți, în călimări.
Și-am să mă duc chiar mîine la domnul argintor
să i mă pling că zeci de coperți de la scripturi
vai ! mi-au zburat schimbate în aripi de argint.
Că poate el cu scule și cu ferecături
o să-mi cioplească alte coperți, mai cu alint.
Nu din pricini de-avere, — ci-n ele îmi păstram
legate-n copii multe istorii și legende
despre-nfloritu-mi neam,
încă demult, din vremuri cu Ide și Calende,
Și-am tot pierdut de-atuncea legende multe, vrai,
am și uitat de scrisul unor strămoși cu barbă, —
la fel, din multe mituri s-a fost ales doar praf,
iar fluierul cu daine mi-a lunecat în iarbă.
Fără legende-i rece și gol pe-acest pămînt,
rămîne doar cimentul în sur să ne rezume.

Dar unde-i argintarul ? A adormit cîntînd
pe-o piatră răsturnată la margine de lume.

Către bărbaţi

Eu v-am văzut purtînd, după război,
copiii-n ceas de sărbători, pe umăr.
Erați cel mai frumos și proaspăt număr
venit dinspre Pythagora spre noi.

Nu suma-n sine îmi dădea dreptate,
nu aritmetici, —
dar geometrii
vă cuprindeau plenare-n armonii
în mersul demnității, prin cetate.

EUGEN CRĂCIUN : Dimineață calmă

N-am nici o rană. Sînt pierdut în suma
anonimatului desăvîrșit.
Dar voi, pătrunși în mine, ca un mit,
și aurindu-vă în soare, huma,

m-ați învățat cum să-mi ridic, altoi,
copilu-n ceas sărbătoresc, pe umăr
cuprins în cel mai dens, mai proaspăt număr
sosit dinspre Pythagora spre noi.

De anul nou

Ianus-bifrons, privirea din patru ochi, fantastă
e, poate, însuși globul cu munți, cu mări și lunci
privind, prin ani, spre ora de aur sau nefastă,
din puncte cardinale, cu snopi de raze lungi.

Iar noi, pe mina dreaptă cu spume de șampanii,
chemăm ce nu se cheamă, cu coif stelar pe frunți,
ci ceea ce se sapă ca un aonaș, cu anii,
se taie negru-n brazdă și se scobește-n munți.

Dar dați-ne sărutul din miez de noapte, dulce,
cînd ne mîndrim că iarăși îmbătrînim c-un an
și frunțile femeii, de nuferi, să se culce,
pe umerii aceștia robuști ca de aștean.

Și serpentine ! Cît mai frumoase serpentine
ca sbîlțuri colorate ce ni se rup de gît.
Un ceas pe an, tot cerul se-aprinde pentru mine,
și-apoi în zori se face maracănos, urît.

Un ceas pe an, cu mine, crăiasă deci te ungi,
alunecînd, din brațe, a șarpe ; totuși castă.
O, noaptea asta-n care-s plăcut supus la muncl
chiar de-mi arunca zeul privirea lui fantastă.

Despre cum mor romanţele

Ce frumos mor romanțele !, — nu-i așa ?
Nici nu ne dăm seama cînd mor. Ele mor
cu demnitatea cu care moare o stea
de pe cerul, și așa, înșelător !

Și, ca mortii ele-s uitate o vreme
dar citeodată se întorc pe la nunți,
vioară roșie le cheamă, le geme
la urechea nuntașilor cei mai cărunți.

Atunci aceștia plătesc lăutarilor totul
și se întorc acasă plîngînd, —
sufletul li se închide, strălucitor, ca chivotul
și se face foarte trist pe pămînt.

Gheorghe Schwartz **adresa**

Poolo mai citi o dată adresa de pe bilețel, apoi întrebă un trecător :

— Nu vă supărați, nu știți unde vine strada Mozart ?

— Strada Mozart ? O luați înainte și după colț...

— Mulțumesc !

— După colțul de pe partea cealaltă, apoi al doilea... ia să vedem... al treilea colț pe stînga...

— Deci traversez strada și primul colț pe dreapta, după care al treilea...

—Nu, domnule ! N-ai înțeles... Of, doamne, cum să-l fac să înțeleagă ?

— Dar am înțeles foarte bine...

— N-ai înțeles nimic !

Silar țipase și în dreptul lor se opri un domn mai în vîrstă cu o mapă elegantă sub braț.

— Care-i necazul ?

— Ia spune, îl întrebă Silar pe Poolo, de fapt ce cauți dumneata pe strada Beethoven ?

— Vrea să ajungă pe strada Beethoven ? Dar de ce, mă rog, se interesă o femeie grasă și cam vulgară.

— Pentru că... dar eu căutam strada Mozart !

— De ce ?

— Pentru că... pentru că îmi place muzica, încercă să glumească Poolo.

— Încercați pe strada Tom Jones, îl sfătui un elev pistruiat.

— Fugi de aici, strada Tom Jones nici nu există, obraznicule ! Ce tineret ! Mă mir de ce mai iau dascălii salar, se lamentă domnul cel distins, cel cu servieta elegantă sub braț.

— Să lămurim lucrurile, spuse sergentul cu autoritate. Unde vrei dumneata să mergi ?

— Pe strada Mozart.

— Minte ! Întreabă-l, domnule polițai, dacă știe măcar unde e strada Mozart !

— Unde e strada Mozart ?

— Păi... tocmai am întrebat...

— Aici eu întreb ! Deci susții că vrei să mergi într-un loc pe care nici nu-l cunoști ?

— O ! De cîte ori nu mergem într-un viitor necunoscut, replică avocatul apărării.

— Mă opun ! strigă procurorul.

În sală o doamnă din asistență îi explică vecinei :

— E spion austro-ungar !

— Dar Austroungaria nici nu mai există !

— Și ce ? ! Mă înveți dumneata pe mine ?

— Se trage din Nero, concluzionă cealaltă după o matură chibzuință.

— Și cu trenul jefuit cum rămîne, se interesă reprezentantul presei. Pentru banii jefuiți de ce nu-l trageți la răspundere ?

— Cu strada asta Mozart este ceva suspect, trebui să admită judecătorul.

(Revista conservatorului de muzică LIRA protestă energic. La reprezentația cu Nunta lui Figaro au fost bătute trei plasatoare și o solistă).

— Să recapitulăm, mai zise judecătorul, iar ziarele se lamentau pe titluri de o șchioapă : „Poluarea oceanelor crește pe zi ce trece".

Așa că au trebuit să-l condamne pe Poolo la moarte. Înainte de execuție a venit un înalt funcționar în celula condamnatului garantîndu-i grațierea și chiar și o frumoasă recompensă. Pentru asta Poolo ar fi trebuit să-i divulge doar numele celor mai importanți conducători ai rețelei de spionaj economic.

Peste doi ani au apărut unele dubii în legătură cu vinovăția lui Poolo. Încetul cu încetul se dezgroapă tot cazul. Ziarele făcură vîlvă, iar Metro Goldwin Mayer un film. O sectă religioasă îl declară mucenic. Conservatorul care-i purta mai nou numele institui o bursă pentru studierea vieții lui Poolo.

Peste alte cîteva zeci de ani s-a descoperit că Poolo a fost un descendent direct al lui Mozart. Un savant norvegian reuși să dovedească chiar mai mult : Poolo a fost nepotul lui Mozart. După alte zeci de ani s-a dovedit cu probe zdrobitoare că Poolo a fost un fiu nelegitim al marelui Amadeus. Apoi s-a pus punctul pe i : Poolo n-a fost altcineva decît Mozart însuși și în după-amiaza aceea nefastă n-a intenționat decît să meargă acasă. Și Mozart cine a fost ? Nu se știe. N-are importanță.

Într-o zi, verificîndu-și o adresă în carnețel, Mozart îl opri pe Silar :

— Nu vă supărați, nu știți unde vine strada Poolo ?

— Ia să vedem..., zise Silar scărpinîndu-se în păr într-un mod foarte ciudat, chiar transcendental, s-ar putea spune.

Andrei Ciurunga

Inelè

Din toate orele și gesturile mele.
ori din cuvîntul cu migală și efort.
îmi fac la zece deșerte inele
pe care-n văzul timpului le port.

Și-ntocmai dogilor din somn și de departe,
arunc în fiecare rîu cîte un inel.
logodnic țării să mă știu pînă la moarte —
și dincolo de moartea mea, la fel.

George Coandă

Fervoare de seve

O, binecuvîntat prigvor de zimbri-
dumnezeesc loess deschis în solstiții
și mare fervoare de seve
bîntuind limpezi semințe
dar și dropii
la ceasul de miere al imperecherii.
Ci Cîmpia Română
axvirle
ciocîrlii albastre, iarna
înspre blîndele
și caldele ploi
ale primăverii.

Descîntec de luceferi

În singe,
echinocții sarmatice
îmi amețesc
păsări de lună.
o lacrimă de grîu albastru,
dulce această amiază a patriei
și-mi ureă în oase
păduratice naiuri
pleznind de iezeri
în care luceferi-mi descînt
de Paring.

FLORIN NICULIU : La cules

Valeriu Pantazi

Să pricep

să pricep tatdeauna frigul de argint
în ochiul cerbului suind.
să port în gene munca soarelui
pulberea din părul mamei cîmpii
mări de argint stelele mele vor fi.
Să pricep depărtarea în ochiul păsării
armonia cu înțeles
a cerului scurs în pămîntul ales
din ninsorile Țării de Sus
și din pulberea mamei cîmpii
mări de argint stelele mele vor fi.

Ana Mureşanu

Poveste fără sfîrşit

Ascult creșterea brazilor
suava aromă îndeamnă anzul
să fie,
ploaia izbăvește în mine
setea de somn
și mă înfățișea astfel vouă mereu
cu fața inmiresmată.
cîtă vreme îmi pot aminti
templul de iubire
pe care într-una îl străbat
cu sfială la ora inserării
mă-nveșmînt cu un plai înierbat.

Ion Segărceanu

Poate

Poate că nu sînt altceva decît
o ramură din dudul acela bătrîn
de lîngă pragul casei părintești,
ori poate o creangă însingerată
din sălcîile plîngătoare de pe Siu,
sau numai o frunză rătăcitoare
din plopul stingher al cîmpiei
dusă de vînt peste neliniștea lumii
odată cu ploile și cu păsările.

...Creangă de-aș fi, frunză, trunchi umblător
sau fir de iarbă amăgit de zări,
eu mă întorc în fiece iarnă acolo
lîngă vatra încinsă a sevelor
vegheată de duhul și vorbele alor mei,
unde rădăcinile mustesc în adînc
îmbătate de vinul dospit al zăpezilor
într-o perpetuă, sublimă renaștere...

revista noastră
văzută de:

Mihai Giugariu

1. Prima întrebare are rezonanța unui sondaj top. Din păcate nu pot satisface curiozitatea, ușor extravagantă, a redacției. Și sunt mulțumit că nu o fac.

La capătul unui an, am mai curînd conștiința unei reviste decît a unor prezențe-șoc (în bine sau în rău). Un hebdomadar literar trebuie să impună o atmosferă, să provoace interesul continuării unei lecturi ori înțelegerii unui fenomen de cultură. Memoria evenimentului emoțional este înșelătoare.

Pentru o publicație care nu este nici de informație și nici de vogă această absență a memoriei cititorului mi se pare un semn onorabil.

3. În lipsa unor date de stare civilă ale autorilor publicați nu mă pot pronunța. Oricum, dacă aș fi tînăr (?) n-aș înțelege ambiția acestei delimitări și nici criteriul după care sîntem despărțiți unii de alții (poate gradul de elasticitate a arterelor ?)

2. 4. Revista a propus cîteva teme. Temele au fost subordonate unui program. Programul evocă eforturi de gîndire și preocupări contemporane.

Utilitatea lor este prin urmare evidentă. Desigur nu se poate măsura eficacitatea lor în unități-cultură. Și nici n-ar fi bine. Dar este neîndoielnic că discuțiile au fost urmărite iar uneori cu pasiune. Și, oricît de prozaic ar fi argumentul, revista dispare repede. Ceea ce demonstrează că cititorul nu pare descurajat de aceste monologuri paralele.

Discuțiile au mai avut un merit. Au amestecat participanții, stimulînd veleitățile dar oferind șanse egale tuturor. Așa încît unii s-au văzut obligați la eforturi de informare și înțelegere, alții de ordine, cîțiva de invenție și, nu puțini, de ambiție.

Astfel de discuții trebuie continuate. Ele pun în lumină, chiar dacă nu într-o ordine pedantă, probleme de interes general ale literaturii. Pentru că, în sistemul de referințe în care se plasează aceste dezbateri, una dintre constante o reprezintă tocmai destinul literaturii noastre.

O anchetă la sfîrșit de an are ceva sărbătoresc și distins. Toți — anchetatori și anchetați — par să se supună acestei convenții agreabile.

De aceea să profităm, și merită să o spunem, datorăm acestei reviste o atmosferă calmă și elegantă, idei-program limpezi, chiar dacă exprimate cu discreție și. în sfîrșit — dar nu în ultimul rînd — ținută.

Dorin Tudoran

A răspunde în grabă — așa cum o fac eu acum — la întrebările unei anchete care-și propune să afle ce a fost mai bun, mai interesant și ce a fost mai puțin lăudabil în preocupările unei reviste ca **„Luceafărul"** este un risc pe care-l accept așa cum se cuvine : cu o evidentă autoironie pentru frivolitatea de a poposi cîteva clipe lîngă poalele unui brad ce este prea puțin al meu. Sigur, am cotrobăit preț de un ceas printr-o colecție **„Luceafărul 1973"**, bineînțeles am reîntîlnit niște pagini care mă interesaseră sau nu la timpul apariției lor, mi-am notat cîteva nume și titluri dar cît de exact poate exprima rezultatul acestei foietări raportul dintre conștiința mea de scriitor — cititor și activitatea **Luceafărului** din ultimul an ? Oricum.

1. A. În ceea ce privește lucrurile care mi-au plăcut în mod deosebit din ce a publicat revista în acest an, mă opresc la următoarele :

Poezie : poemele semnate de Cezar Ivănescu în numele 15 și 42, cele ale lui Paul Emanuel (nr. 16, 35). Cu aceeași bucurie am citit — ca de obicei cînd iau contact cu poezia lor — poemele Constanței Buzea (nr. 17) și cele ale lui Gellu Naum (nr. 45).

Critică : **„Gogol și fantasticul banalității"**, (nr. 1), capitol, bănuiesc, dintr-o viitoare carte semnată de Lucian Raicu.

Reportaj : paginile realizate de Gabriela Melinescu și Sânziana Pop.

Amintiri : Miron Radu Paraschivescu, **„Jurnalul unui cobai"** (nr. 17).

Corespondență din străinătate : Florin Manolescu **„Scrisori din Dortmund"** (nr. 8) **„Brecht și crizele financiare"** (nr. 10), **„Fotorealismul").**

N-am pomenit nimic despre proză, fiindcă parcurg cu reținere și neîncredere proza din reviste. Mai ales fragmentele de roman. Este, probabil, un caraghioslîc de poet. Singurele situații în care citesc prozele din reviste sînt acelea cînd cineva (un prieten-critic, prieten-prozator) mi le semnalează. Anul acesta, parcă nu mi s-a întîmplat.

1. B. În mod deosebit nu mi-au plăcut **„Lupta cu îngerul"** (nr. 39), un anume fel de studiu critic semnat de Ion Ianoși pe, cum bine se potrivește în acest caz, **marginea romanului „Îngerul de gips"** de Nicolae Breban și **„În privința păcii de la Kuciuk-Kainargi"** de Adrian Isac.

2. Nu cred foarte mult în utilitatea discuțiilor (sub diversele lor forme : colocvii, mese rotunde, intervenții polemice, etc.) publicate în reviste. Asta pentru că n-am văzut apărînd nici un mare scriitor, nici o carte esențială în urma îndelungatelor discuții pe care presa noastră literară le-a publicat. Aș prefera ca paginile acelea să fi găzduit literatură propriu-zisă. Sigur, în **„Confruntările actuale"** publicate de **Luceafărul** au existat numeroase puncte de vedere stimabile, angajate. Dar, repet, nu aceste discuții, vor limpezi lucrurile. Singură literatura poate propune cele mai nete, nuanțate, autorizate și semnificative puncte de vedere. Discuțiile au, din ce în ce mai mult, un aer desuet-facultativ.

1. A. Ponderea tinerilor scriitori în **„Luceafărul"** din ultimul an a fost foarte mică, fiindcă revista a publicat mult prea mulți **tineri**. Așadar, pledez pentru susținerea, publicarea frecventă, impunerea unor tineri care sînt cu adevărat și **scriitori** și nu pentru publicarea întîmplătoare și nereprezentativă a unor texte care aparțin numai unor tineri și nu unor scriitori. Atît revista cît și, tinerii scriitori cît și literatura însăși ar avea de cîștigat din această „restrîngere" a numărului de colaboratori ai **Luceafărului**. Ponderea tinerilor scriitori în **„Luceafărul"** trebuie să fie cea reală : ponderea valorică. Altfel, coborîte nenumărate de neavenit vor umple paginile revistelor noastre literare undă de calitate — fetiș de **tînăr scriitor.**

1. B. În ultimul an, mă refer doar la ceea ce am citit în paginile **„Luceafărului"**, mi-au atras atenția :

Poezie : Dorin Tudoran, pentru că îl cunosc foarte bine și cred în poezia pe care o scrie.

Critică : Dan Cristea, dar el tot îmi atrage atenția mie și altora și mai puțin edicolelor. Simion Vladimir, ale cărui cîteva eseuri critice publicate în **„Luceafărul"** pot profila un viitor critic.

4. Despre **„utilitatea"** discuțiilor m-am referit mai sus. Oricum, dacă doriți, hai să discutăm în 1974 despre :

1. — Tragicul sufletului modern

2. — Tînăr scriitor-fetiș sau o virtă necesară administrativ.

La mulți ani !

Sorin Titel

Nu numai *Luceafărul*, în general întreaga noastră presă literară ar trebui să fie mai „generoasă" cu scriitorii tineri. Scriitorul tînăr, debutantul, așadar, care din contră credem că are nevoie tocmai de înțelegere, de un ochi foarte atent și comprehensiv în stare să discearnă printre nereușite, inerente începutului, talentul, vocea care începe să se audă ! Bineînțeles că e mult mai ușor, mai comod să fim „aspri" cu nume încă lipsite de sonoritate. Pentru că sînt convins că nu în primul rînd scriitorii tineri scriu literatura proastă ! Ce ne facem cu scriitori care an după an, dau „pe piață" carte proastă după carte proastă și pe care presa literară, edițiile îi publică fără să-și facă prea mari probleme pentru că sînt scriitori cunoscuți ! (În ce fel „cunoscuți" asta contează mai puțin ?). Din fericire criticii noștri cei mai buni au dat dovadă de multă „sensibilitate" întotdeauna cînd au fost puși față în față cu un tînăr prozator. G. Dimisianu, de exemplu, a scris o carte (din păcate epuizată de mult) în care căile de evoluție a acestora sînt urmărite cu o mare înțelegere pentru „specificul" fiecăruia. Cu toate că e vorba de scriitori tineri, G. Dimisianu nu dă „sfaturi", nici nu se „supără" cînd cutare scriitor scrie altfel decît ar prefera el. O receptivitate excepțională cu privire la scriitorii tineri nu ne-ar fi greu să o depistăm în activitatea unor critici ca S. Damian, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, sau în cronicile lui Nicolae Ciobanu, Ilie Constantin, Dan Cristea. Personal am fost unul din prozatorii „receptați" încă de la primele proze de critică (Lucian Raicu a scris despre subsemnatul un articol înainte de a avea „pe piață" un volum !), bine găzduit de reviste (schițele din volumul meu de debut fuseseră toate publicate în „Luceafărul" sau „Gazeta literară" a acelor ani). Redactori ca Gica Iuteș, conducători de revistă ca Ștefan Bănulescu, ca Mircea Zaciu și în primul rînd S. Damian, căruia îi datorez în mare parte cariera de prozator, m-au primit cu deosebită căldură și înțelegere ! Iată de ce aș vrea ca tinerii prozatori care vin astăzi în literatură, să se bucure de un tratament asemănător. O literatură cred că trebuie să rămînă în permanență deschisă noilor veniți, și receptivitatea față de tineri, nu cred că trebuie să funcționeze cu intermitențe. Mă gîndesc la semnăturile de încredere pe care le-a primit Nicolae Velea, încă de la primele povestiri publicate, semnături pe deplin confirmate de talentul său cu totul excepțional. Cum sînt și redactor de aproape zece ani — cei mai mulți petrecuți în Timișoara — am citit din lucrările unor prozatori tineri al căror talent e în afara oricăror dubii (aș cita cîțiva timișoreni : Andrei Ujică, Ion Jurăscu, Marlene Heckman) dar a căror afirmare văd că întîrzie. Repet, însă, că problema scriitorilor tineri nu este numai a *Luceafărului* (în paginile căreia am citit în ultimul an proze semnate de doi tineri autori foarte buni : A. Hagi Duvan și Gabriela Adameșteanu), ci a tuturor publicațiilor de literatură și bineînțeles a editurilor. Mai ale că nici nu avem chiar așa de mulți scriitori, nu avem, în tot cazul, în realitate, atîția cîți consemnează registrele. Nici o „nouă stea" nu periclitează talentul nimănui. Să ne întristăm cînd un mare scriitor scrie o carte proastă și să ne bucurăm cînd unul tînăr scrie una bună !

Mircea Iorgulescu

Cred că este greu și totodată nedrept ca din mulțimea de poezii, de proze și de texte critice și publicistice tipărite într-o revistă în decursul unui an calendaristic să fie amintite doar cîteva, indiferent dacă, eliminînd orice arbitrariu, am reușit să extragem aparițiile într-adevăr cele mai valoroase și pe cele de tot neinteresante. Am nedreptăți, în primul rînd, ideea de revistă, și nu lucrările omise ori pe cele în privința cărora ne-am înșela, fiindcă textele publicate nu pot fi înțelese — și apreciate — făcîndu-se abstracție de **locul** și de **momentul** apariției lor ; personalitatea unei reviste nu este conținută întotdeauna și nici în mod obișnuit în lucrările, să zicem, excepționale.

Sculpturi de ION IRIMESCU

Remarcabilă în revista „Luceafărul" mi s-a părut, de-a lungul acestui an, încercarea de constituire a unui punct de vedere și a unei perspective literare proprii ; numeroasele dezbateri, anchete și articole grupate tematic au urmărit, dincolo de scopurile imediate, precizarea unei atitudini și a unei poziții distincte, inconfundabile. Meritul revistei, dincolo de rezultatele obținute, stă în tendința deschisă de fundamentare principială a unui anumit mod de a privi literatura ; și chiar dacă, datorită unor cauze a căror analiză nu-și are locul aici, nu se poate vorbi despre o deplină izbîndă, sublinierea acestei încercări de a se asigura un stabil suport ideologic discuțiilor despre literatură mi se pare extrem de necesară. Putem avea rezerve față de un text sau altul, față de opiniile exprimate de cutare autor, ne putem despărți pînă la diferențe radicale de concluziile sau de modul de formulare al unor „păreri literare", însă important este că prin ele se propune, deliberat, o concepție literară. Spiritul militant și combativ profesat în paginile revistei „Luceafărul" întrunește, ca idee, întreagă adeziunea noastră, indiferent de eventualele deosebiri de opinii într-o chestiune sau alta ; iar dacă în anul 1973 au fost precumpănitoare eforturile de organizare în anumite direcții ale acestui spirit, este de sperat că în viitor nu va fi evitată nici posibilitatea confruntării.

În altă ordine, mi se pare că imaginea revistei „Luceafărul" ca **revistă a tinerilor** ține de o anacronică perspectivă literară, foarte stînjenitoare însă prin efectele pe care le determină. De o publicație literară anume destinată tinerilor a fost nevoie în urmă cu aproximativ un deceniu și jumătate, cînd existau doar cîteva reviste în toată țara ; între timp, au apărut numeroase reviste de cultură, s-au înființat o serie de publicații studențești, atît în centrele mari universitare și pe plan național ; în acord cu aceste mari schimbări, petrecute firesc în procesul de constituire, de stabilizare și de îmbogățire a culturii socialiste, necesitatea unei reviste special „pentru tineri" a dispărut. În momentul de față nu există nici o publicație, de cultură și literară, la care tinerii să nu aibă acces și încă într-o proporție de neconceput atunci cînd exista o revistă exclusiv „pentru tineri". Este o chestiune de bun simț și de logică elementară, în fond, să constați că ar fi absolut imposibil să grupezi pe scriitorii tineri din țară în jurul unei singure reviste cu statut aparte ; mai mult de trei sferturi dintre ei ar rămîne pe dinafară, în vreme ce publicațiile celelalte — pentru „maturi" ? pentru „pensionari" ? — ar înceta să mai apară. Ceea ce, desigur, ar fi un efect anticultural de neconceput în România socialistă. Însă revistei „Luceafărul" i s-a reproșat, dintr-un simplu tic verbal și intelectual, că nu ar mai fi „o revistă a tinerilor", ceea ce, pe lîngă că este neadevărat, este și penibil, ca orice tic. Lucrurile nu s-au oprit aici ; ca o reacție, au fost publicați uneori autori care nu aveau altă calitate decît pe aceea de „tineri", revista străduindu-se — de ce ? — „să dovedească" lipsa de temeinicie a unor afirmații oricum fără nici un temei ; aș observa, așadar, că în loc de a fi tratate cu indiferența necesară, aceste afirmații au dus în destule cazuri la ignorarea criteriilor valorice.

În sfîrșit, ca simplu cititor al revistei, găsesc total neinspirată formula unei critici literare cu trei semnatari prin rotație, în funcție de gen ; prezența **simultană** a celor trei cronicari ar face mai cuprinzătoare și mai operativă această rubrică.

Radu Anton Roman

Sînt legat sentimental de **Luceafărul**, cea mai mare parte a poeziilor din **Ohaba, țara noastră** și a reportajelor din **Țările de sus ale merilor** au apărut mai întîi în paginile sale, iar recent, au cunoscut lumina tiparului și fragmente dintr-o nouă carte, **Elegii pentru Maria**. I-am cunoscut deci, toate formulele redacționale din ultimii trei ani și nu pot să nu observ astăzi o anumită consecvență remarcabilă, rar sesizabilă la alte publicații similare : publicarea repetată, îndărătnică, a debutanților și predebutanților (editorial) a tinerilor, foarte tinerilor scriitori. În legătură cu întrebările anchetei prezente, notez că în ultimul an poetul George Iarin și prozatorii Constantin Stan și Ion Bledea sînt nume pe care le-am urmărit și pe care, de acum, le aștept în librărie. De la prezența în redacție a unor critici de marcă, numărul de pagini destinate criticii, documentarelor, discuțiilor a crescut și ceea ce pune o marcă de frunte este că sînt ghidate de un sistem, de o anumită personalitate, a revistei în întregime, destul de proaspătă și curajoasă. De aceea, sînt mult mai observabile inegalitățile care contrariază a acelor critici grăbiți parcă prea tinerește.

Tot ca să răspund termenilor anchetei, afirm că principala mea lectură în acest an, petrecut de acum dintre noi, au fost reportajele Sânzianei Pop și Gabrielei Melinescu. La început m-a deranjat dispariția rubricii „Tineri scriitori în reportaj", nu știam cu ce va fi înlocuită. Titlurile din cartea lor, „Viața cere viață" au dovedit că ne aflăm în fața unui eveniment gazetăresc deosebit și meritul revistei e că a publicat o bună parte din ea.

Încercînd să rezum punctul meu de vedere asupra „revistei de la mansardă", trebuie să adaug rubrica lui Mircea Iorgulescu, deosebit de competentă și spiritualul colț sportiv al lui Radu Dumitru. Dintre dorințele pentru anul viitor ar fi poate aceea a prezenței unor grupaje mai substanțiale din lucrările tinerilor, spre mai bună citire și cunoaștere. Citesc cu plăcere și trebuie să fiu bănuit acum de sinceritate, revista **Luceafărul**, îi apreciez ambițiile și spiritul subțire, cultura serioasă și îngrijită a paginilor ei. Nu i se poate cere decît să rămînă astfel, în mod firesc, firească, așa cum i se cere oricărui scriitor, întregii literaturi române, datoria firească de a fi bun. Mai ales că nu e nimic anormal în asta.

„La început a fost Avîntul"

Cu acest verb, simplu și solemn — „La început a fost Avîntul" — se deschide cartea poeziilor lui G. Călinescu. Început al unui poem intitulat Cosmogonie, versul închipuie gestul dintîi al creației cosmice și poetice totodată. Sau, mai exact, ceea ce precede acel gest, starea originară de elan, exaltarea din care au purces și purced toate. Căci fenomenul originar al poeziei călinesciene este un anume avînt al ființei, stare lirică particulară, exaltare senzorială și imaginativă totală, lucid regizată. El însuși, poetul, în reflecțiile sale asupra poeziei, vorbea despre „accesa fundamentală a sufletului numai de a privi sensul lumii". Dar, abstracție făcînd de o asemenea accesă generalumană, „avîntul" cosmogonic călinescian e o ardință spre făurirea unui „univers poetic" sieși suficient, un „aurul formativus" cum ar fi spus Blaga. Firește, „Avîntul" se identifică cu „Cuvîntul". De altfel, în finalul poeziei amintite, COSMOGONIE, poetul revelează această identitate esențială. Răsturnînd proiecția sa, întorcîndu-și privirea dinspre începuturi spre sfîrșituri, iată-l în fața cuvîntului etern : „Nimic niciodată nu va fi după mine. / Deci nepătrunsul. grozavul. Cuvîntul / Adînd în aeternum ca vîntul..."

Ne-am obișnuit să vedem în poezia lui G. Călinescu o delectabilă comedie a cuvîntului organizată de un spirit clasicist, de un cărturar care-și exprimă emoțiile doar după ce ele au fost intelectualizate, strecurate printr-un filtru livresc; nu e cu totul falsă această imagine în formarea căreia poetul însuși a contribuit, prin unele autoportrete mutizate ale sale, pe care ni le transmit chiar poeziile. Astfel, într-una din ipostazele sale poetice, el este omul al cărui univers e biblioteca. Lumea cărților printre care trăiește devine pentru el natura însăși. De aici, fabuloasa închipuire — de sorginte romantic-eminesciană — a greierilor țesînd printre tomuri, ascunși în pasa poetului, a chiparoșilor fosnind în înaltul rafturilor.

Dar referirile frecvente la mitologia mediteraneană, greco-romană, la clasicii Antichității — de la Herodot la Teocrit, la Virgiliu și Horațiu — cîntarea elementelor firii, prozodia bine calculată și alte asemenea argumente care se aduc în favoarea clasicității poeziei călinesciene nu sînt suficiente pentru a pune în lumină adevărata ei natură.

Este însă, care, în ciuda aceasta înrădăcinată, care se joacă pe ea însăși și se privește rîzînd, în poezia acestuia e metamorfozelor (ce neagă clasica imobilitate a formelor), o natură esențială, statornică ? Nu este mai curînd, în această lirică, un voluptuos și continuu joc al aparențelor ? Nu este ea tocmai și numai un joc de măști ?

În 1937, cînd G. Călinescu publică placheta celor unsprezece poezii acestea alcătuiau, după propria sa mărturisire, altceva decît „un capriciu intelectual", altceva decît „o diversiune". Într-o anumită măsură, poetul este un HOMO LUDENS ; *orice joacă pînă la cea mai înaltă a spiritului, convine firii sale. Dar curînd, „nepătrunsul, grozavul" nu este, pentru el, niciicînd, doar simplu joc. Divertismentul pur este facilitate, e arbitrar. Or, în* PRINCIPII DE ESTETICĂ, *profesorul Călinescu afirma că : „arbitrarul sistematic oboselte spiritul și că poezia cere un sens". Cred că problema esențială, dacă o putem numi astfel, cu care s-a văzut confruntată conștiința poetului nostru este tocmai găsirea unei jonctiuni posibile între arbitrarul fanteziei și ordinea sensului și a formei impuse de această preexigență conștiință. Soluția pentru el era una, și a găsit-o într-o poetică conceptualistă. Departe de a se subsuma unui neoclasicism oarecare, mai mult ori mai puțin parnasian ori carducciam, G. Călinescu întreprinde cu grație, cu ironie, cu umor, cu regret nostalgic o parodie a locurilor comune, a uneltelor preaobișnuite ale diverselor clasicisme. El citează clasicii, degustîndu-i ca pe niște licori de preț, îi interpretează, se slujește de* MANIERA *lor, cu o desfătare estetică secundară. Un alt joc secund în care planul prim poetic este depășit. Astfel în admirabilul poem-glosă Herodot, IV, 8—9.*

Manierismul postrenascentist, mai ales cel italian, dar și cel spaniol, amîndouă binecunoscute lui G. Călinescu, a practicat o poezie plină

de concetti, de metafore abstruse, de aluzii mitologice și savante, o artă senzorială dar și livrescă. Superbă natură barocă, G. Călinescu găsea într-o asemenea poetică a phantasiei, exercițiul firesc al naturii sale. De aici, în lirica sa, abundența imaginilor diverse, socante, de aici farmecul locurilor, lucrurilor și jap:urilor vetuste care asemenea putregaiului fosforescent sclipetează în noapte. De aici poezia voluptăților cugetului unită cu aceea a simțurilor. Și plăcerea pentru travestiuri. Și artificializarea voită a simțirii cum spunea Călinescu : „Poezia nu are nicio legătură cauzală cu sentimentele așazise adevărate și nici nu urmărește să trezească sentimente".

Totuși omul acesta care-și găsise în tinerețe emblema alegorică în MELANCOLIA *lui Dürer va căuta mai tîrziu calea ieșirii din însingurarea intelectului.*

Ascult vocea poetului cu modulații prin care el voia să dea o sonoritate deosebită, rituală, liricii sale. Înțelegem ce rost înalt — ceremonial îi conferea el Poeziei. Prin esența ei, ea este laudă. La vîrsta bărbăției sale, Călinescu laudă „lucrurile". Este, de fapt, a coborî la elemente. Elementele lumii acesteia, ca și cele ale unui univers al poeziei. Încercînd o fenomenologie a poeziei, o descriere a marilor ei sfere, criticul stabilește categoriile acelora care sînt elemente hieroglifice ale universului poeziei. Or, în LAUDA LUCRURILOR *(volumul a apărut în 1963, dar poemele apăruseră începînd cu 1944), întîlnim elogiul acelor elemente — începînd cu materia, aerul, focul, soarele, luna pe care le găsim alcătuind universul poeziei. Printre acestea sînt și flora, fauna ca și uatensilele casnice, mobilele (poeziile* Fotoliile, Oglinda, Ceasul).

Printre elogiile versificate ale lucrurilor este strecurat mirabilul poem, Rochia de moar. *Din aceeași familie cu* Gheișa — „mătușa / Din casa moartă-n anul o mie nouă sute ; / Cu rochiile multiple ce par pe ea cusute...", *tanti Magdalina este o umbră care prinde trup din falbalalele unei alte epoci din rochia de moar, uitată pe fundul unei lăzi de Brașov. Fantomatica făptură privind la început oroarea descompunerii mai apoi transfigurată într-o „față cu ochi de agrișă în candid malacof", Rochia, fata de altădată, îl exaltă.*

O bună, dacă nu cea mai bună parte, a poeziei lui G. Călinescu ar trebui să poarte titlul generic EROTICON. *Poetul a așezat versurile sale erotice sub emblema „Statornicie". Cuvîntul ar putea să pară șăgalnic, ironic dacă am enumera toate acele Otilii, Rozine, Hariclee, Areiuse, Daphne, cărora poeziile acestea de dragoste le sînt închinate. Dar cuvîntul „statornicie" nu este rostit în deriziune. Poetul e statornic în Cîntarea Cîntărilor sale de iubire. Spre lauda iubitei și spre mai marea gloria a iubirii sînt invocate făpturile mitologice :* „Simțindu-mă erou, / Eu mor și înviez, / Uimit de-al lor erou, / Un nou Orfeu mă crez" ; *sînt ruginați filosofii :* „Cînd te cuprind la piept / Sau îngenunchi vibrant, / Mă simt mai înțelept. / Ca filozoful Kant"... *Artele toate ale anticnității participă la jocul eros-ului :*

..Lîi, sufletul meu sună ca-n peristilul grec
Sandalele ce-ntr-una pe lespezi albe trec"

Poetul străbate toate timpurile și culturile, poposește lîngă unda sărată a Pontului negru într-o extatică peregrinare amoroasă. Să-l ascultăm intonînd lauda Otiliei :

..Ades în casa mea mă-nchid,
Și plîng ca regele David
Pe fiul său Avesalom
De plete spînzurat în pom,
Cu gîndul la Otilia
Cu părul ca vanilia
S-o torn în aur de Ofir,
Punîndu-i soclu de porfir,
Sub un impodobit tavan
Din lemn de cedru de Liban ?"

Tăcere. Restul e tăcere. O știa și el atît de bine cînd mărturisea : „Mi-am pus sufletul într-un caiet care-adie / Fragil ca balonul de săpădie". *Dar conștiința liniștită a celui care a durat o operă mai tare decît bronzul triumfă asupra neliniștilor poetului. Să ascultăm vocea poetului :*

„Mai tare decît bronzul am ridicat cetate,
Mai naltă decît Babel cea din
antichitate..."

Nicolae Balotă

Circularitatea ideilor literare (I)

Gîndită consecvent și pînă la capăt, ideea de **recurență** implică în mod obligator **circularitatea**, întoarcerea ideii la ea însăși, revenirea la punctul de plecare, înscrierea pe o orbită circulară, în jurul unui centru ideal, al unei axe teoretice imobile. Această optică se deosebește fundamental de viziunea curentă, actuală, despre ideile literare. Dar dacă privim în adîncime, în realitatea profundă a fenomenelor teoretico-literare, observăm fără dificultate că nu numai analiza obiectivă a mecanismelor spirituale, dar și o întreagă tradiție mitico-filozofică, întemeiată pe principii ancestrale și observații fundamentale, îndreptățesc și chiar impun o astfel de concluzie. Analiza noastră încearcă să depășească și la acest capitol spațiul îngust al observațiilor fragmentare, empirice, nestructurate, nesemnificative, străine sau refractare marilor perspective, pentru o viziune de **ansamblu**, de altitudine și coerență sistematică.

Circularitatea întrinsecă a spiritului, în cadrul căreia orice anticipare presupune regresiunea, înaintarea, întoarcerea, un „înainte" și un „înapoi" (cu implicații dialectice profunde asupra cărora vom reveni) este, dacă nu ne înșelăm, de ordinul evidenței. Psihanaliza care demonstrează existența unui **retour de l'oublié**, a unui **retour du refoulé**, aduce argumente în același sens, extins și asupra „fantasmelor religioase", combinații de imagini primordiale resurgente. Fenomenul se verifică și în nevrozele obsesionale. Existența și recurența „arhetipurilor" (problemă care ne va reține atenția) pledează în același sens. Dăm doar foarte sumare indicații introductive, de natură a oferi o minimă orientare inițială.

Intenția noastră nu este de a studia în nici un fel întreaga tradiție și filozofie a viziunilor ciclice (de o mare bogăție de aspecte, de altfel analizate de o serie întreagă de predecesori iluștri), ci de a scoate în evidență un singur element, piesa esențială a întregii demonstrații : totalitatea conceptiilor „ciclice" tind spre tipizare, încadrare categorială, cristalizare în formule stereotipe. Ideea de ciclu presupune, cu alte cuvinte, posibilitatea **formalizării**, vocația modelatoare intrinsecă. În compoziția sa, la toate nivelele și sub toate aspectele, reapar un număr de imagini și definiții invariabile, o adevărată „topologie" strictă „a circularității. Ea este de proveniență fie tradițională, fie modernă, dar în ambele cazuri consacră situații recunoscute ca permanente, imuabile, „date". Există un grandios **topos** al circularității, pe care spiritul umanității nu face decît să-l reia și să-l reformuleze, începînd cu stadiul gîndirii mitice, pînă la viziunile poetico-literare și filozofiile moderne ale istoriei.

Mitul „eternei reîntoarceri", de mare frecvență în totalitatea mitologiilor și culturilor primitive, tradiționale, are ca idee centrală, invariabilă, reîntoarcerea periodică la starea primordială, la un **illud tempus**, arhetipic, exemplar, la timpul mitic al originilor, la Marele Timp, realizată prin repetiție în interiorul unui arhetip (scenariu mitic, simbol, model trans-istoric). Peste acest strat mitologic care convertește realitatea în imitația stereotipă a unui arhetip celest, dublată de gesturi rituale sau profane, mit al cărui sens este repetarea deliberată a unor acte instituite **ab origine** de zei, eroi, strămoși se suprapun sau vin să se adauge filozofiile profane ale „eternei reîntoarceri", de la pitagoreici, pînă la **die ewige wiederkunft** al lui Nietzsche, inclusiv unele argumentări și dezvoltări moderne. În condiții mereu diferite, nasc și renasc aceleași acte. Timpul nu durează decît regenerîndu-se din și prin propria sa durată și substanță. Unele date ale fizicii moderne tind să confirme aceste periodicități.

Problema prinde contur și mai precis din punctul nostru de vedere, prin unele observații, nu mai puțin tradiționale, privitoare la ritmul ciclurilor cosmice, supuse observațiilor astronomice (echinoxii, solstiții), calendaristice (succesiunea celor patru anotimpuri), cosmologice (cicluri vegetale, agricole etc.). Ceea ce reține atenția, în toate aceste mișcări periodice circulare, este regularitatea invariabilă, ordinea succesiunii inflexibile, perfecțiunea mișcării sferice, încadrarea într-o „formă" ritmică rigidă, calculabilă, deci previzibilă. Concepția periodicității universului regăsită sub formă de **topos** în toate culturile și cosmogoniile antice (**Maha Yuga, Magnus Anus**, cu număr de ani solari foarte variabili : 12 954, 36 000, 432 000 etc.) exprimă tocmai această imagine tipică a rotației cosmice, „formă" de a percepe mișcarea siderală universală sub specia sfericității, a circularității imuabile.

Nu mai puțin tipice sînt frazele acestei durate cosmice rituale, traduse prin trei momente fundamentale. 1. rostogolirea implacabilă spre termenul ultim, sfîrșitul ciclului ; 2. catastrofă și răsturnarea finală (**Marea iarnă, Kataklismos, Diluvium, Sfîrșitul lumii** etc.) ; 3. înoirea, regenerarea, „renașterea" (**Saeculum**, sfîrșitul solemn al unui „secol" și inaugurarea festivă a unui secol nou, consacrat prin **saeculares ludi** ; Jean de Garlande : **Nil sub sole novum, sed renovata vides**), mișcare ritmică tripartită reluată în serie infinită. Faptul că toate aceste faze devin **ab origine** clișee, adevărate locuri comune ale cosmogoniei, de expresie și circulație universală, dovedesc ritualizarea și formalizarea întregului proces giratoriu în totalitatea elementelor sale. Devine evident că, încă la nivelul viziunii cosmice, circularitatea constituie sau este asimilată unei „structuri" date, ca „formă" și „mod" de a percepe universul. „Modelarea" procesului poate fi deci întrevăzută încă la acest stadiu.

Aceeași schemă reapare, în esență, și în filozofia idealistă a istoriei, unde formule de tip identic definesc același proces de circularitate, de **perpetuum mobile** al evenimentelor, de repetiții circulare ale unui timp aparent „linear", de circularitate a timpului însuși. Un „model" istoric de genul **anacyclosis** al lui Polybios (VI, 9), de mare descendență, definește cauzalitatea circulară, rotativă, a formelor de organizare politică, prin etape necesare, care „se transformă, decad și ajung iarăși la punctul de plecare". O viziune analogă la Machiavelli (**Istorie Fiorentine**, II, 6 ; V, 1.), la alți istorici și teoreticieni ai Renașterii (Jean Bodin, W. Harvey, Sir Thomas Browne etc.), la care „revoluțiile" istorice au sensul strict, apropat etimologic de „ciclu", „cerc", „circularitate". Teoretizate sau latente, conceptele de tip „rotativ" sînt centrale și definitorii pentru întreg acest tip de viziune și explicare istorică.

Preocupîndu-ne doar de virtualitățile formalizării procesului circular — prin extindere de la istorie, la istoria literară și în cele din urmă la istoria ideilor literare — nu vom reține decît constantele esențiale ale unor astfel de concepții. Două ne par a juca un rol caracteristic : **urcarea/coborîrea, ascensiunea/decadența, creșterea/descreșterea** (formulă de largă circulație, folosită în mod independent de Monstesquieu, D. Cantemir, alți istorici), **corsi/ricorsi**, pentru a relua formula lui Vico, foarte precisă și consecventă ca ea însăși. Filozoful italian imaginează o „istorie ideală eternă" în cadrul căreia ultima fază a unui proces istoric se „întoarce" invariabil la prima sa fază, **ricorso** urmărit pe toate planurile, în ritm tripartit inflexibil. Teoria are prelungiri și ecouri și în cultura română, în special la B.P. Hașdeu. Viziunea preconcepută, **a priorică**, deci „modelată" este evidentă. De altfel, importantă nu este „justețea" sau „arbitrarul" explicației, ci doar perfecta sa coerență, caracterul său sistematic, riguros, schematic. A surprinde în haosul evenimentelor o ordine inteligibilă, ideală, permanentă, aceasta este premisa teoretică de bază. Recurența actuală a ideii de ciclu istoric, nu numai teoretizată, dar uneori și calculată, dovedește permanență și deci legitimitatea unui punct analog de vedere.

Tot atît de sumară, definită doar în sensul său esențial, va fi și evocarea „arhetipului" ideii de „progres", care se profilează sau se lasă implicat în orice explicație istorică de tip circular. Ce înseamnă, de fapt, „progres" în cadrul unei mișcări circulare ? Evident, doar faza ascendentă a ritmului ciclic, de dezvoltare, ca punct de plecare al unei noi faze ascendente, care preia, la alt nivel, în total sau în parte, printr-o nouă inserție și articulare, rezultatele și concluziile recuperabile ale ultimei faze. Evident, și acest tip de explicație a progresului aparține unor structuri antropologice tradiționale. În felul acesta, progresul constituie o realitate de netăgăduit. Dar limitată ca durată istorică, fragmentară, integrată unui proces complex, supus el însuși unui fenomen progresist, de același tip circular, în serie infinit-deschisă.

Toate elementele definiției topologice a circularității și, implicit, a ideilor literare, sînt în felul acesta întrunite. Ea este rezultatul unui dublu proces profund dialectic, de abstractizare-concretizare : schema ideologică poate fi convertită într-o imagine sau **topos** (literar, plastic, etc), în timp ce imaginea **topos** se lasă cu ușurință redusă la schemă, mișcare reciproc-alternativă, ea însăși „circulară". În ambele cazuri intervine un proces esențial de „formalizare", fie prin convertire într-o imagine stereotipă, fie într-o structură teoretic-elementară, care implică definiția abstractă.

Explicația fundamentală este simplă : viziunea circulară constituie ea însăși un **topos**, proiecția unui **arhetip**, definită ca atare încă din Antichitate (Platon, **Timaios**, 37d—38b). Asocierea ideii de „ciclu" unor manifestări, imagini sau legi „arhetipale" poate fi întîlnită și anterior în mai toate culturile tradiționale, cu aceeași funcție ambivalentă, ambiguă : simbol (semnificativ) dublat de o imagine (referențială), de unde considerabila sa capacitate de transpunere și expresie literaro-filozofică. În orice caz, asimilarea conceptiei ciclice a universului unui **model** sau **pattern** se dovedește destul de curentă, inclusiv în epoca actuală, într-o anume sferă de gîndire. Fapt explicabil : ideea de circularitate implică toate notele esențiale ale structurii **modelului**, afinității evidente și profunde cu organizarea interioară a oricărui **pattern** ; stabilitatea și **ipso facto** imobilitatea (deci constanța și recurența), reînceperea perpetuă infinită (**Timaios**, 37 d—e), contracția într-un număr foarte redus de elemente fixe (unități, imagini, numere, etc.), reduse cu ușurință la schemă, respectiv la o cronologie pur simbolică, formală. Iată de ce acest **concept-imagine** „trebuia" să-și inventeze propria sa topologie, regimul normal al oricărei idei recurente.

În cazul circularității se observă o dată mai mult, transformarea sistematică a **tropilor** ideologo-literari în materie literară, obiect la rîndul său de reflexie literară, printr-o mișcare alternativă (care va cunoaște mari dezvoltări hermeneutice) : **abstract-concret-abstract**, între două limite : de maximă concentrare și de maximă dilatare.

Prima fază constă dintr-un proces de contractare progresivă : ciclul cronologic este identic unui arhetip ciclic, redus la rîndul său la o imagine cronologico-simbolică : **Anul**, echivalent al anului cosmic tradus printr-un singur număr considerat ca unitate matematică. „Revoluțiile" circulare devin în acest mod doar faze, etape matematice ale unui ciclu previzibil, calculabil. De unde asimilarea ideii de succesiune și periodicitate circulară conceptiei ritmului fix, exprimat prin numere fixe, simbolice, mistice, cu funcție pur categorială : șapte zile (ale creației, epocilor cosmice, virstelor omului), figurarea plastică a timpului cu trei „capete" (trecut-prezent-viitor) și patru „aripi" (iarna-primăvara-vara-toamna), a lui Saturn („timpul" care-și devoră copiii) cu o seceră în mînă, emblemă — ea însăși — a circularității, etc. Se constată o adevărată obsesie a numărului patru : patru ere cosmice (antecedente lui Hesiod), anotimpuri, virste, simboluri apocaliptice (Daniel, 2. 31), transformată într-o schemă a istoriei universale (succesiunea celor patru „monarhii" sau „imperii" : Babilonia, Persia, Macedonia, Roma), adevărat cliseu istoriografic al Antichității și Evului Mediu. Aceeași recurență topologică și în cazul simbolului atît de specific al circularității : **roata** în diferite simbolizări, accepții, figurații, planuri filozofice. Primordială rămîne, bine înțeles, imaginea ciclului cosmic, dublată de roata zodiacului, universal răspîndită în cosmogoniile și mitologiile tradiționale. Dar nu mai puțin curentă este și metaforizarea ideii de existență, destin, timp, în același sens giratoriu prin simbolul roții nestatornice, al „sorții" (**Fortuna**), al schimbării și corupției eterne a lucrurilor și vieții, prin **roata timpului**, cliseu plastico-literar de mare circulație, etc. Viziunea istorică se convertește la rîndul său în această metaforă a „roții" în diferite accepțiuni : „roata statului" (Cicero, **Ad Atticus**, II, 2, 9), declinarea ciclică a imperiilor (medievalul Otto von Greising : **rotatus**), înscrierea istoriei imperiului roman în circulus orbis, pentru a nu mai reaminti de eterna „roată a istoriei" care se învîrte și se întoarce-invariabil — la punctul de plecare etc. Fiind vorba de o soluție topică nu poate surprinde reluarea sa și de unii istorici moderni ca Spengler ori Toynbee, cu soluții care imaginează concilierea (nu mai puțin metaforică) a stagnării și a înaintării, prin extensiune a „sincroniei" și „diacroniei" istorice : procesul istoric s-ar confunda cu metafora roții, ce se învîrte în jurul axei sale, în timp ce întreg vehiculul (istoria) se deplasează, înaintează, soluție ingenioasă și, probabil, nu și total inexactă. Mișcarea circulară ascendentă, în jurul unei axe, este tradusă, nu odată, și prin imaginea **spiralei** (**Timaios**, 39 a) , simbol ancestral, mitologic (al cochiliei în spirală, de ex), bine identificat și clasificat. Pentru arheologia ideii de circularitate în formele sale clasic-tradiționale, cu implicații precise de același tip și în istoria ideilor, aceste simple repere sînt, nădăjduim, suficiente.

Dilatarea formulei se produce prin descoperirea și ilustrarea unor recurențe și ritmuri cosmico-istorice din ce în ce mai vaste, mai totale, inițial prin același proces de metaforizare a „revoluției" circulare, care implică, indiferent de segmentul înscrierii pe curbă, un început, un mijloc și un sfîrșit. Imaginea cea mai curentă rămîne, firește, aceea a virstei și curbei biologice : copilărie, adolescență, tinerețe, maturitate, bătrînețe, decrepitudine, frecventă încă din Antichitate și Evul Mediu (Florus, Prudentius, Sf. Augustin, Romuald de Salerne). Observația se extinde, în spirit și literă, asupra întregului domeniu cosmic și istoric, unde reapare sub forma întîlnită și anterior a ascensiunii și represiunii, respectiv a progresului și decadenței istorice, riguros analoge creșterii și descreșterii vitale. În această perspectivă, ambele momente devin corelative, alternative, reciproc determinate, implicate în aceeași noțiune fundamentală de circularitate, care include în mod necesar mișcarea de ascendență și descendență, la începutul și sfîrșitul fiecărui ciclu.

Adrian Marino

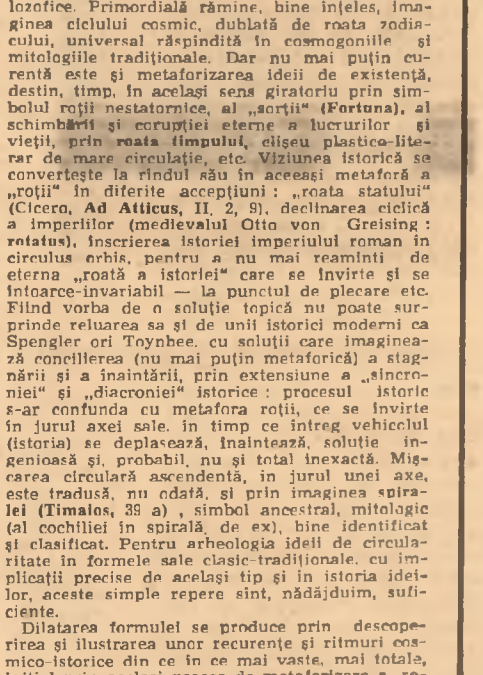

Ulei de ION PACEA

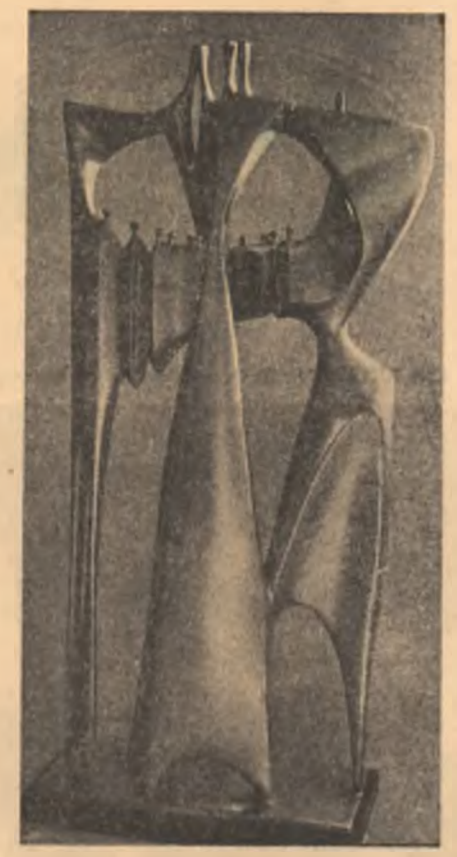

PETRE BALOGH : Grup

Confruntări actuale

„Sistem sau istorie" ori „Sistem în istorie" ?

O dispută mai veche care a provocat, în urmă cu cîțiva ani, aprinse discuții între cercetătorii umaniști, teoreticieni și critici, istorici și filosofi ai fenomenului estetic, pare a redeschide acum cu privire la analiza operei de artă în general și, mai ales, a literaturii artistice. De fapt, controversa nu s-a încheiat niciodată, intervenind doar perioade de tacită acceptare reciproc între cele două principale direcții care s-au conturat.

Simplificînd mult, problema se naște din existența a două alternative în relație de excludere : o cercetare sincronică, abordînd opera ca unitate dată, ruptă de contextul istoric și din procesul evolutiv al receptării — o descriere deci a elementelor și relațiilor care dau **structura** operei de artă sau o cercetare diacronică cu privire specială asupra **determinărilor** de toate tipurile care intervin în actul creației și, respectiv, în opera însăși ? Care din cele două posibilități este cea mai potrivită pentru a explica atît conținutul și expresia operei cît și valoarea sa ?

Disputa aceasta nu s-ar fi deschis poate niciodată dacă, la începutul secolului nostru, știința lingvistică nu ar fi trecut printr-o revoluție fundamentală ieșind de sub dominația metodei zise „comparativ-istorică" — metodă seducătoare pentru filiațiile pe care le întrevedea dar, adeseori, romantică și fantezistă sub aspectul rezultatelor — intrînd în schimb în imperiul descriptivismului minuțios, al căutării îndirjite a sistemului funcțional care avea să ducă la ceea ce s-a numit mai tîrziu, cu un termen generic, „structuralism".

Și nu s-ar fi ivit poate niciodată contradicții între cercetătorii fenomenului estetic dacă lingvistica n-ar fi devenit, din ce în ce mai mult, o știință pilot" [1]) în ansamblul științelor care au ca obiect producțiile spiritului uman. De la rezultatele de-a dreptul spectaculoase pe care o metodă riguroasă le-a putut obține în descrierea sistemului abstract al limbii naturale pînă la preluarea și aplicarea acestor metode la toate sistemele de semnificare care funcționează „ca o limbă" n-a fost decît un pas.

Relevarea unor aspecte noi în conținutul și forma operei literare — cristal cu infinite fațete ce poate duce oricînd la perspective și străluciri inedite —, descoperirea unor „legi" care pot guverna creația și definesc rezultatul ei ca act, posibilitatea formalizării descrierilor și, de aici, posibilitatea tipologiilor (tipologii adeseori surprinzătoare, care părăsesc genurile tradiționale) a provocat, cum era și firesc, o reacție violentă din partea comentatorilor de formație istoristă. Reacția aceasta a îmbrăcat de multe ori haina ironiei și, din nefericire, nu s-a sprijinit totdeauna pe cunoașterea profundă a metodelor incriminate iar răspunsurile, care de altfel nu au întîrziat să apară, au căzut și ele adesea în exagerări pătimașe ceea ce a și făcut ca, la un moment dat, metoda să fie ridicată la rang de filosofie, așa cum s-a întîmplat în Franța cu cîțiva ani în urmă [2]). Era inevitabil, în felul acesta, să se deschidă o prăpastie între sincroniști și diacroniști dar ceea ce este regretabil este că puntea pe care, de o vreme, intervenții din ambele părți încearcă să o construiască, rămîne deocamdată numai un proiect, declarațiile cele mai categorice fiind încă divergente.

Principalele motive de înflăcărate pledoarii pro sau **contra** ni se par a fi două, unul privește mult comentata formalizare, etapă absolut necesară în descrierea izolată a produsului estetic, celălalt se referă la însăși tăierea legăturilor istorice care precede, prin definiție, descrierea (în mod necesar sincronică atîta vreme cît se concentrează asupra structurii interne a obiectului). Dar să ne referim, pe rînd, la amîndouă.

„Călcîiul lui Ahile" al multora dintre partizanii sincronismului descriptivist se plasează, fără îndoială, în aplicarea formalizării, adică în transpunerea conținutului și expresiei operei literare într-un sistem de descriere care să aibă nu numai posibilitatea de a releva elementele și relațiile structurii interne dar și pe aceea de a pune în evidență aspecte noi ale acestei structuri prin analogie cu sistemul în care se face descrierea și ale cărui legi de funcționare sînt anterior cunoscute. Este pe deplin întemeiată obiecția acelora care neagă utilitatea unor formalizări prin care „**Romeo o iubește pe Julieta**" devine „**X r** (sau **iub.**, sau → sau...) **Y**" ! Asemenea formule nu fac decît „să traducă", să transcrie un mod de expresie în alt mod de expresie cu același reguli de funcționare.

Formalizarea presupune, ca bază teoretică, principiul modelării iar modelarea se face în relație cu un sistem anterior cunoscut, cu legi bine determinate și diferite de obiectul modelat. Astfel, utilizînd un model logico-matematic, lingvistica a promovat metoda gramaticilor generative și transformaționale cu un grad superior de adecvare la obiect, care au putut scoate în evidență aspecte inedite ale funcționării limbajului. Or **X r Y**, ca mai sus, nu aduce — firește — nimic nou ! A formaliza descrierea unei opere literare înseamnă deci a o descrie în analogie cu un sistem dinainte cunoscut care funcționează perfect, după legi proprii, **independent** de opera supusă analizei. Din acest punct de vedere, descrierea miturilor în relație cu structurile sociale ale relațiilor de rudenie, practicată de școala semiotică franceză, de exemplu, poate fi considerată o formalizare [3]). De altfel, **semiotica**, termen ce desemnează o știință care cunoaște în ultimii ani o puternică expansiune, după ce a pornit și ea de la lingvistică, manifestă tot mai mult tendința de a-și găsi metode proprii care să descrie sisteme de semnificație nedominate de limbaj, ce ar putea deveni, eventual, modele de formalizare ale operei literare.

Așadar, formalizarea nu înseamnă cîtuși de puțin schematizarea absurdă a operei de artă, „dezumanizarea" și „anularea valorii" acesteia ci reprezintă — sau, cel puțin ar trebui să reprezinte — numai un prim pas către **înțelegerea** ei, către descoperirea unor semnificații care, altfel, ar rămînea ascunse. Dacă operația de formalizare fără temei teoretic poate duce într-adevăr la descrieri nesemnificative și deci inutile, a căror critică este necesară fie că vine de la adepții studiului istoric, fie din partea chiar a „formaliștilor", nu este mai puțin adevărat că, pe de altă parte, respingerea în bloc a acestor metode al căror scop este — atunci cînd sînt bine utilizate — în primul rînd **maieutic**, nu poate avea justificare.

Invinuirile cele mai grave care se aduc însă cercetării moderne a textului literar țin de caracterul sincronic al acesteia și, de fapt, aici s-au ivit cele mai mari discuții. Cum articolul de față nu-și propune un excurs teoretic prin idei deja exprimate ci numai afirmarea unei poziții proprii, ne vom mulțumi să declarăm că „dispariția omului în rețeaua de relații", independentă de mersul istoriei, tează susținută de interpreții filosofi ai structuralismului ca și „imposibilitatea studiului la un moment dat", pe care încearcă să o demonstreze adversarii lor, ni se par exagerări la fel de false.

V. I. Lenin constata în **Caiete filosofice** : „Noi nu putem reprezenta, exprima, măsura și înfățișa mișcarea fără să întrerupem continuitatea, fără să simplificăm, să luăm grosso modo, să fragmentăm și să mortificăm ceea ce este viu. Prezentarea mișcării de către gîndire este întotdeauna o simplificare, o mortificare, și nu numai de către gîndire, ci și de către senzații, și nu numai a mișcării, ci și a oricărui concept. Și în aceasta constă esența dialecticii". Așadar, studierea obiectului din punct de vedere istoric nu exclude detașarea sa **metodologică** din procesul evolutiv în care se înscrie și tocmai pentru a ne putea da seama de saltul înregistrat de la o etapă la alta trebuie să cunoaștem obiectul în diferite stadii ale dezvoltării sale. De altfel, orice structuralist, cît de îndîrjit, trebuie să recunoască și admite posibilitatea evoluției structurii. Cele două coordonate — cea verticală a diacroniei și a deveniri, cea orizontală a sincroniei și a sistemului — prin însuși faptul că sînt concepute matematic (avînd deci un punct comun : originea), trebuie studiate în relație, urmărind rezultanta lor. Drumul independent pe una din cele două axe nu poate avea o finalitate utilă în procesul cunoașterii.

Revenind către opera literară din această perspectivă, se vede că studiul cel mai complet al ei se poate face numai renunțînd la granițele artificiale dintre studiul sincronic al structurii textului și cel diacronic al determinărilor sale de tot felul. În loc de a pleca de la o opoziție **a priori** între cele două metode, ele ar putea fi considerate ca **etape** complementare, ceea ce ar înlocui actualele exagerări unidirecționale cu platforme comune, ironiile și disputele mai mult sau mai puțin obiective — cu familiarizarea reciprocă a cercetărilor în metodele utilizate. De altfel, prin însăși complexitatea recunoscută a aspectelor sale opera literară oferă posibilitatea unui studiu integrat care numai așa ar putea deveni vreodată și integral...

★

Ideile de mai sus ne-au fost prilejuite de readucerea în atenția cititorilor presei literare a discuțiilor privind utilitatea metodelor de analiză a textului literar și raporturile lui cu studiul istoric. În general, cercetarea românească, preluînd metodele școlilor formaliste, structuraliste sau semiotice (și e demn de remarcat faptul că a făcut-o de cele mai multe ori cu discernămînt și spirit critic), a obținut rezultate ce nu pot fi neglijate dar care nu s-au materializat încă într-un studiu de sinteză. Recentul volum **Analiză și interpretare**, remarcabil prin poziția sa deschisă, este mai degrabă o expunere de probleme care scoate însă în relief posibilitatea unui punct de plecare într-o campanie de înlăturare a divergențelor.

Dar, cu toate acestea, contradicțiile continuă și, în ciuda faptului că interpretarea discursului literar prin analiza formelor și semnificațiilor a dus la rezultate noi și la consolidarea unor metode utile, literații de formație tradițională continuă să privească cu neîncredere la ceea ce, nu o dată, se califică drept „exhibiții formaliste" în timp ce, pe de altă parte, adepții tehnicilor moderne își creează un public destul de restrîns și par a se înțelege numai între ei.

Observațiile de față — care fiind personale, sînt și contestabile, firește — n-au avut alt scop decît să justifice o întrebare : n-ar fi mai util ca teoria și critica literară, lingvistica modernă și semiotica, istoria literară stilistică, în sfîrșit — toate științele sau ramurile a căror obiect îl formează creația artistică literară să se unească în dezbateri, fie ele oricît de furtunoase, argumentate și fără prejudecăți, pornind de la necesitatea **integrării** studiului operei ?

Poate n-am mai fi nevoiți atunci să ne închidem în determinări strîmte ca „tradiționaliști" și „modernisti", „structuraliști" și „istorici" și, poate, am descoperi în cele din urmă UNITATEA, atribut al OMULUI însuși, al CREAȚIEI lui și al evoluției sale DIALECTICE.

Cezar Tabarcea

1) pentru consecința acestei poziții a lingvisticii în dezvoltarea științelor umaniste vezi de ex. J. Greimas, **Sémantique structurale**, p. 5 și urm. sau S. Stati, **Interferențe lingvistice**, 1971.

2) pentru informare : **Secolul 20**, nr. 5/1967.

3) cf. lucrările lui Cl. Lévi-Strauss R. Barthes, A. J. Greimas.

Mitul Paradisului

Prăbușirea vechilor idealuri ale veacului trecut — individualismul, subiectivismul, spiritualismul, liberalismul — nu putea să nu lase în urma ei o criză a semnificațiilor, a valorilor, a scopului. Într-o societate în care consumația se află în slujba producției, mijloacele tind să scape de sub îndrumarea scopului, știința caută să se dispenseze de conștiință, iar arta încearcă să se ferească de orice semnificație. Îndrăzneala noilor idealuri este însoțită o bună bucată de vreme de nostalgia sensurilor pierdute. Mitul „paradisului pierdut" e mai la îndemînă decît valorile viitorului.

Paradisul este mitul „bine-lui" despărțit definitiv de rău ; este mitul nostalgiei după vremea fericită în care nu apăruse încă tensiunea dintre bine și rău. Fie că este vorba de regretul inocenței fără căutări din raiul iudeo-creștin sau al cunoașterii fără amăgiri din raiul platonic, paradisul exprimă totdeauna năzuința oamenilor spre monovalent, spre indistincție, spre o lume lipsită de conflict.

De cînd a adăugat evoluției indiferente a naturii istoria bivalentă a culturii, omul vrea să scape de conflictul dintre bine și rău, dintre adevăr și eroare, dintre frumos și urît, dintre just și injust... Certitudinea este mai comodă decît îndoiala. Numai că a scăpa de bivalență înseamnă a cobori „dincoace" de umanitate, în animalitate, sau a te înălța „dincolo" de umanitate, în divinitate. Încercînd să scape de conflictul dintre valori, omul încearcă, fără să-și dea seama, să scape de el însuși. Omul nu este nici bestie și nici înger ; fiind deopotrivă materie și spirit, natură și cultură, determinat și liber, omul este inevitabil și bun și rău. Conflictul dintre bine și rău nu poate fi evitat ; el trebuie trăit de fiecare pînă la capăt. Nimeni nu poate alege o dată pentru totdeauna binele, înlăturînd definitiv răul. Ceea ce este cel mai omenesc în om e tocmai trăirea continuă a tensiunii dintre bine și rău. Însăși granița dintre bine și rău nu e eternă, ci istorică.

Singurul paradis uman nu este „cel pierdut", după cum spunea o dată Simone de Beauvoir, ci acela pe care vom izbuti să-l construim aici pe pămînt. Lumea aceasta nu va avea niciodată altă valoare decît aceea pe care oamenii vor fi capabili să i-o dea, printr-o luptă neîncetată de partea binelui și împotriva răului. Acest paradis nu ne așteaptă cu toate darurile pregătite, într-un viitor îndepărtat ; noi trebuie să începem construirea lui. Însă prezentul nu este numai predestinatul viitorului paradis, ci și beneficiarul lui. Nu numai prezentul trebuie să lucreze pentru viitor, ci și viitorul trebuie să dea din ce în ce mai mult prezentului. Să nu mai permitem viitorului să consume toate realizările prezentului. **Omul însuși** este idealul suprem al omului.

Construim o lume în care oamenii să poată deveni din ce în ce mai umani. O lume în care nu vor lipsi căutările și dezamăgirile pentru ca să nu lipsească nici descoperirile și bucuriile. O lume de oameni, nu de animale sau roboți. O societate tehnico-birocratică, în care mijloacele scapă de sub îndrumarea scopului, știința se dispensează de conștiință și arta se ferește de orice semnificație, este amenințată să rămînă fără oameni. Omul nu se mulțumește să alerge din ce în ce mai repede ; el simte nevoia să și aleagă încotro. Omul trebuie să-și asume ambivalența, nu să încerce zadarnic evitarea ei. Omul nu-și poate trăi umanitatea fără neliniște, întrebare, creație. Omul n-are nevoie de o lume perfectă și deci incremenită, ci de o lume mai ușor perfectibilă decît cele de pînă acum.

Construirea unei asemenea societăți presupune însă o luptă continuă împotriva tentației de a proiecta trecutul în viitor. Mitul „întoarcerii" este deosebit de persistent. „Paradisul pierdut" se manifestă în forme din ce în ce mai moderne. Despre el este însă vorba și în „întoarcerea la natură" a lui Rousseau, și în „întoarcerea la vorbire" a lui Ferdinand de Saussure, și „în întoarcerea la semnificant" a structuraliștilor contemporani. Răul crește pe măsură ce omul trece de la natură la cultură, de la vorbire la scriere, de la semnificantul perceptibil la o semnificație din ce în ce mai puțin inteligibilă. La început, omul a fost bun, vorbirea a fost frumoasă și semnificația era încă adevărată.

Considerînd primejdioasă orice îndepărtare a omului de natură, Rousseau este ostil scrierii și favorabil doar vorbirii afective. Limbajul a fost, la început, poezie, regresînd de la metaforă la proprie și de la nume proprii la nume comune, pe măsură ce se trece la scriere.

„Scriind — susține Rousseau — eși stăpîn să fei toate cuvintele în accepția lor comună ; însă cel care vorbește variază accepțiile prin tonuri, le determină după cum îi place ; mai puțin constrîns să fie clar, el dă mai multă forță ; și nu e posibil ca o limbă care e scrisă să păstreze multă vreme vivacitatea aceleia care nu e decît vorbită" [1]. „Expresia — scrie Jacques Derrida, comentîndu-l — este expresia afectului, a pasiunii care se află la originea limbajului, a unei vorbiri care a fost mai întîi substituită unui cîntec, marcat prin ton și forță. Tonul și forța semnifică vocea prezentă ; ele sînt anterioare conceptului, sînt singulare și sînt, pe de altă parte, legate de vocale, de elementul vocal și non-consonantic al limbii. Forța expresiei nu revine decît sunetului vocalic, în momentul în care subiectul este aici, în persoană, pentru a-și profera pasiunea. Cînd subiectul nu mai e aici, forța, intonația, accentul se pierd în concept. Atunci, se scrie, se înlocuiește în sunet accentul cu „accente", se supune totul generalității legii...". În concepția lui Rousseau caracteristica universală a lui Leibniz, fiind o scriere care nu se mai adresează ascultării, ci doar privirii, reprezintă răul suprem. „Scrierea universală a științei ar fi deci alienarea absolută". Autonomia reprezentantului devine absolută." Pericolul suprem al „contractului social" constă tocmai în această alienare a subiectului în lucruri, a reprezentantului în reprezentant, a semnificației în semnificant.

„Biblia — scrie Rousseau — este cea mai sublimă dintre toate cărțile, însă în cele din urmă, este și ea o carte... și nu pe cîteva foi împrăștiate trebuie mers în căutarea Legii lui Dumnezeu, ci în inima omului în care milos să a binevoit s-o scrie...". Dacă el [illegible] în sens curent este literă moartă, ea este purtătoarea de moarte. Ea înșelăciune".

Întreaga operă a lui Rousseau este un rechizitoriu împotriva **alienării** omului și o pasionantă pledoarie pentru **autenticitatea** trăirilor sale. Dar ce înțelege Rousseau prin „autenticitate" și cum explică el „alienarea" ? Traduși în limbajul contemporan al semioticii, teoria lui Rousseau ar suna astfel : autenticitate înseamnă **preziență semnificatului**, iar alienare înseamnă **sacralizarea semnificantului**. După ce arată că „experiența este totdeauna raportată la o plenitudine, fie că este simplicitatea sensibilă sau prezența infinită a lui Dumnezeu", Derrida ne atrage atenția că pentru Rousseau „semnul este totdeauna semnul căderii. Absența este totdeauna în raport cu indecelabilul Dumnezeu". Iar ceva mai departe, precizează că „perversitatea consistă tocmai în a sacraliza reprezentantul sau semnificantul". Cel mai omenesc demers al omului este, însă, dedublarea naturii în subiect și obiect, diferențierea obiectului în esență și fenomen, despicarea prezentului în trecut și viitor, polarizarea semnalului în semnificat și semnificant. Desacralizarea semnificantului, prin educarea spiritului critic și autocritic, va reda semnificațiilor justa lor valoare, iar reprezentantul va putea fi menținut în slujba reprezentatului. Mesajul lui Rousseau rămîne în istoria culturii ca o contestare a prosternării omului în fața falselor altare ale diversilor semnificanți în frunte cu **Litera**. Însă rousseau-ismul n-a avut și nu poate avea decît o valoare critică, iar omenirea are astăzi nevoie, mai mult decît oricînd, și de o axiologie constructivă...

Este adevărat că semnificantul poate fi sacralizat numai după ce semnificația s-a îndepărtat îndeajuns de prezent ca să se poată înconjura de mister. Cifra „3" a devenit sacră numai după ce semnificația ei s-a distanțat îndeajuns de înțelesul inițial ca să se poată încărca cu o forță magică. Cele zece porunci au devenit sacre din clipa în care semnificația lor s-a înălțat la cer.

Demitificarea nu cere însă restrîngerea distanței dintre semnificant și semnificație, ci menținerea ei sub controlul critic al oamenilor. Semnificațiile nu trebuie readuse în preajma semnificanților, ci împiedicate să se fetișizeze. Omenirea nu poate înainta dacă înțelesurile rămîn în preajma experienței.

Distanța dintre semnificant și semnificație măsoară puterea culturală a oamenilor asupra naturii și asupra propriei lor istorii. Ideile trebuie să se sprijine pe experiență, dar nu să rămînă lipite de experiență.

Henri Wald

[1]) *Citat de Jacques Derrida în „De la grámmatologie", Les Editions de minuit, Paris, 1967.*

TEATRU

Apus de soare

Un eveniment de covîrșitoare semnificație marchează această ultimă lună a lui '73. Am avut privilegiul de a fi martori, participanți, la un moment de importanță esențială în istoria culturii românești — deschiderea noului Teatru Național. Spectacolul inaugural a întrunit, semnificativ, o piesă din literatura noastră clasică și o piesă din literatura contemporană, **Apus de soare** de Delavrancea și **Simfonia patetică** de Aurel Baranga.

Text reper al dramaturgiei originale, titlu integrat firesc într-un repertoriu permanent al Teatrului Național, **Apus de soare** constituie oricînd o exemplară școală de teatru, o lecție de patriotism, de sentiment al istoriei, de fierbinte umanism. Purtînd semnătura Mariettei Sadova, proeminentă personalitate a vieții noastre teatrale, spectacolul dăruit de Național la intrarea în noua sa casă, este gîndit ca împlinire, ca întregire a montării cunoscute spectatorilor, devenită clasică. Nu este vorba, deci, despre o nouă concepție regizorală ci despre continuarea, desăvîrșirea, unei opere de valoare. Spectacolul este finisat cu grijă, cu un fin simț al detaliului, este adaptat unui spațiu de joc mult diferit ca dimensiuni și caracteristici. Impresionantele dotări ale noii scene, despre care presa a scris deja, au fost utilizate cu binevenită discreție, convertite — efectiv — în modalități de expresie, în gînd artistic. Este un spectacol exemplar prin echilibru, prin poondere, un spectacol definitoriu pentru prima scenă a țării.

De mulți ani, aproape patru decenii, numele maestrului George Calboreanu se alătură firesc paginii lui Delavrancea, eroului său. În această atît de lungă convietuire artistică între actor și personaj, rolul s-a îmbogățit continuu, lucrat cu răbdare și har de bijutier, din infinite nuanțe, din rafinate jocuri de umbre și lumini. Ștefan cel Mare se detașează sculptural, ca un monumental simbol, dar este permanent prezent omul cu tristeți și bucurii, cu povara bătrîneții, a bolii, cu izbînde și înfrîngeri, cu căldura iubirii pentru „Doamna" lui, pentru copiii, pentru oamenii și pămîntul Moldovei. Cu desăvîrșită eleganță, cu inegalabilă căldură și feminitate, Elvira Godeanu ne dăruiește, încă o dată, o Doamnă Maria alcătuită din dragoste și nesfîrșită înțelegere, din generozitate, din armonie și tandrețe. Oana, „simbolul conștiinței lui Ștefan" găsește în Ilinca Tomoroveanu o interpretă sensibilă și inteligentă, înzestrată cu grație de ingenuă dar și cu forță dramatică. Impetuozitatea lui Florin Piersic se conjugă perfect cu pătimașul „furtunosul" Rareș. Bine sudat ca ansamblu, deși membrii lui sînt precis individualizați, grupul boierilor conjuraților: — Constantin Dinulescu, Costache Diamandi, Lazăr Vrabie. Am apreciat prezența episodică dar emoționant semnificativă a lui Emil Botta, pe credinciosul Moghilă creat de Alexandru Giugaru, trio-ul medicilor interpretați de Ion Finteșteanu, Mihai Fotino și Marcel Enescu. O analiză a fiecărui rol, a fiecărei interpretări ar fi desigur îndreptățită, dar dificil de încadrat în spațiul restrîns al acestei cronici. Ne vom mulțumi să citim cîteva nume doar, dintr-o distribuție angajînd practic toți actorii întrului și o impresionantă figurație: Nicolae Branzaiter, Geo Barton, Victor Moldovan, Virgil Popovici, Liviu Crăciun, Maria Voluntaru, Simona Bondoc, Elena Sereda, Adela Mărculescu, Eva Pătrășcanu, Eliza Plopeanu, Ileana Stana Ionescu, Rodica Popescu, Raluca Zamfirescu.

Dorim, în încheiere, ca alături de mulțumirile datorate autorilor acestui spectacol să adresăm un gînd de pioasă recunoștință celui de curînd plecat dintre noi, pentru totdeauna legat în memoria noastră de destinul dramei lui Delavrancea — maestrului Sică Alexandrescu.

Cristina Constantiniu

ARTE

MUZICA

O carte despre dialog

Încredințînd tiparului vasta lucrare prin care, în urmă cu cîțiva ani, a obținut doctoratul la Sorbona, muzicologul Vasile Tomescu face publică o strădanie eficientă în scopul ștergerii oricăror eventuale complexe anacronice de provincie culturală. „Istoria relațiilor muzicale între Franța și România" este proba cooperării, a integrării de-o seamă într-un tezaur valoric european unic, care nu cunoaște centru și margine. Acest scop îl servește și înfățișarea splendidă a volumului, cu și limba franceză, de circulație, în care Editura Muzicală a creeat firesc să-l tipărească.

Cartea are o dublă apartenență și explicăm astfel deliberarea ei, simultană, memoriei lui Nicolae Iorga și George Enescu. Este opera unui istoric, căci informația vastă, destăinuirea colateralului ascunde nu doar o explicație de utilitate, dar și o pasiune, cum este, bineînțeles opera unui muzicolog. Din cel dintîi punct de vedere, adecvarea cadrul larg pe care Vasile Tomescu a reușit să-l proiecte în obiectiv. Aici sînt notate fapte, și nu numai de muzică și de trecutul imediat legat de ea, dar de lingvistică ori de domeniul artelor frumoase. Sînt prezentate călătoriile, schimburile efective de informație culturală, sînt date amănunte despre practicile iorudite de construcție a instrumentelor, generînd ca și paralelismele de limbă corespondent în domeniul sistemelor sonore. De aici aflăm de primele consemnări ale muzicii valahe în scrierile teoreticienilor Școlii de la Notre Damme (sec. XIV) și, pe de altă parte, de răsunodirea muzicii evului mediu european, francez în special, în spațiul carpato-dunărean. Ar fi însă foarte greu să numărăm aici toate cîte le aflăm din impunătorul tom.

Dar din volum nu numai ne informăm dar și cîștigăm un mod de a judeca faptele. Pe lîngă acțiunea de interpretare a probelor, autorul pornind preconceput să lumineze un crez crez al său, caută mărturiile de care are nevoie, iar soliditatea metodei stă în fermitatea convingerii. Vasile Tomescu își întreprinde cercetarea crezînd sincer în afinitățile celor două popoare, în dinamismul spiritual ce le aseamănă. Muzica reflectă caracterul latin, mai bine ca oriunde, paralelismele se pot descifra în productiile spontane — în folclor și mitologie, în obiceiuri, în similitudinile de funcție ce se conferă diferitelor practici rituale. Autorul se servește pentru demonstrare de fragmente ce ne-au fost consacrate încă de Xenophon sau Aristotel. (Amintim aici că aceste alunecări de la obiectul strict muzical, inserări epice descriptive, versuri, tot stilul narativ și ordinea nefortată, fac lucrarea plăcută la lectură și îi lărgesc adresa. Această „Istorie" își depășește deci condiția de inventar de probe, de întreprindere deductivă, pentru că, muzicologul face un studiu pătrunzător al înrudirilor spirituale muzico-franceze și al reflexelor lor artistice. Problematică și interesantă, aceasta surprinsă în psihologie social-istorică este cea mai așteptată componentă a lucrării.

Vasile Tomescu afirmă că studiile în Franța l-au pregătit descoperirea multor date despre structura noastră muzicală, despre actele în domeniul culturii noastre. Acest prim volum al său îl apropie la momentul în care conferințele internaționale dezbat problemele încheierii sensibilul nostru. Cu atît mai interesant va fi următorul său al cărții, atît chiar sistemul lucrării și suficient știm al muzicii occidentale vrînd să aspire exigențe, de care are cu siguranță nevoie, din est, din orient, sau din Balcani, așa că specialul culturilor muzicale de granită este la mare preț. Din carte îl aflăm pe compozitorul Erik Satie, dotat cu pubilicitul unei al schimbării peisajului de alimentare spirituală, printre primii care utilizează gîlceavă și expresivitatea prozaicului a sonorităților de pe arealele melosului, într-un alt mod decît simpla cochetărie turistică. Lui îi vor urma multi alții, căci în această consemnată cercetare pe relația muzicii culturii muzicale românești de a fi o sinteză de a avea astfel asigurată perenitatea și substanța inepuizabilă.

Costin Cazaban

EVANT NICOGOSIAN : Industrie

ARTE

ION ȚUCULESCU : 30 Decembrie (Ulei pe carton, 1952)

ARTE PLASTICE

Bilanț

Nu stă în intenția rîndurilor de față să facă un adevărat bilanț al anului plastic încheiat. Cîteva lucrări ordonează însă spre sfîrșit, cîteva coordonate gîndesc, din multitudinea faptelor alegîndu-le pe cele semnificative. A fost an să bogat, pe toate planurile, mai bogat decît ceilalți. Caracterul lucrărilor de artă plastică, se-nțelege, mă refer la cele de calitate, s-a impus aproape tuturor manifestărilor. Vin revenind asupra acestei idei. În primul rînd însă, ar trebui subliniată diversitatea pe genuri, mai pregnantă decît altă dată. Tapiseria, grafica, ceramica și-au cîștigat o autonomie profesională față de pictură și sculptură. Cu vizibile ascendențe chiar unele. Încercări încă timide, totuși demne de reținut, au fost efectuate și în ceea ce privește arta decorativă propriu-zisă. Reapariția în drepturi a artizanatului de esență superioară, corectînd producția stereotipă, de serie și prost gust uneori, continuă să fie un deziderat de acută actualitate. În al doilea rînd, ar trebui subliniată ținuta expozițiilor. În această direcție, remarcăm profilarea tot mai personală a cîtorva galerii devenite prestigioase, în sălile cărora o anumită constantă valorică se păstrează mereu în centrul atenției. Există în plus, un efort general, deopotrivă al organizatorilor, dar și al artiștilor însăși, de a face din fiecare expoziție un punct de atracție contemporan. Regia, punerea în scenă a expoziției, dialogînd fructuos cu publicul, devine un element de luare tot mai prețios. În sfîrșit, în marile manifestări expoziționale, un punct de vedere convergent, unificînd direcțiile și căutările multiple conform unor cerințe estetice istorice, dă posibilitatea unei confruntări de ansamblu cu cerințele epocii. Rolul criticii este și a fost demonstrat cu prisosință. El s-a impus artiștilor, opiniei publice, prin aplicarea directă. Au apărut astfel, în acest an, primele expoziții cu program critic, mai mult sau mai puțin declarat, existent însă și profesat cu inteligență. Măsura acestei atitudini nu o dau numai retrospectivele, mai ample prin firea lucrurilor, ci, mai ales, expozițiile exemplificatoare, încercînd să pună de acord, dintr-un unghi cît mai larg, realizările de vîrf a cîtorva artiști de orientare comună în adîncime, cu progresele spirituale și tehnice cîștigate de societatea noastră în plină afirmare. Arta, explicată prin social și implicată în social, se cere tot mai mult valorificată în contextul acestor doi factori de ordin major. Valorii îi este atribuită o dimensiune mai adevărată, mai reală, în influența ei asupra unor structuri de civilizație și progres în formare căutîndu-se numitorul comun. Cristalizarea unei noi conștiințe estetice, urmînd întotdeauna unor atari întreprinderi, este de așteptat. Aceasta pare să fie și centrul de greutate al fenomenului plastic actual. O așezare de conținut se petrece și cu fiecare artist în parte. Dacă se fac vizibile în critică, cu atît mai evident aici, afirmarea și confirmarea unor orientări consistent structurate preocupă spiritele. Lecția lui Brâncuși se întregește cu a lui Paciurea și Anghel, în sculptură. A lui Pallady cu a lui Tuculescu, în pictură. Demersurile sînt profitabile în orice direcție. Este vorba de a duce mai departe o anume spiritualitate, redescoperind-o în relativitatea ei generoasă, adăugindu-i un spor de luciditate. A ști mai mult despre artă nu înseamnă în mod fatal și a face mai mult, mai bine, mai frumos. Fără o conștiință tot mai vastă și limpede a artei însă, este greu de presupus năzuința evoluției, credința nestrămutată în ea. Pictorul și sculptorul român știu mai mult decît oricînd ce-nseamnă arta, inteligenței lor artistice îi trebuie timp pentru decantare și primele roade ce ne-au fost oferite ne îndreptățesc să sperăm, să credem în acel moment unic al renașterii tuturor forțelor vitale, caracteristice unui popor inițiat dintotdeauna în tainele frumosului.

Grigore Hagiu

OPINII DE MELOMAN

Retrospectivă

Reamintindu-mi de manifestările muzicale de acum 40 de ani mă întreb cum de reușeau concertiștii de atunci să apară în public ținînd seama de condițiile cerute pentru ca un artist să poată da un concert. Ca sală de audiție exista numai sala Dales, și bineînțeles inabordabilul Ateneu. Impresariatul era întîmplător, iar aranjatorii de spectacole exploatau sau fugeau cu banii. Dacă te încumetai să-ți aranjezi singur concertul, te pîndeau o sumedenie de mizerii și multă pierdere de vreme. Începeai mai întîi tocmeala cu responsabilul sălii. Căutai o tipografie ieftină pentru bilete și afișe. Apoi venea acțiunea cea mai dificilă. Plasarea locurilor. Umblai ziulica întreagă în loc să studiezi, pe la prieteni și cunoștințe rugîndu-i să-ți dea concursul. Deficitul material era inerent ca și prezența snobilor. Elegantele și eleganții din primele rînduri strîmbau din nas și bîrfeau pe franțuzește. Despre pianiști șușoteau :

— C'est marant ! Toujours du Beethoven !

Și despre violoniști :

— Olala ! Celuici racle les cordes !

Nu-i satisfăceau nimic altceva decît reclamele, cadrul, numele străine, ambianța parfumată și repertoriul neînțeles. Totuși pasiunea artiștilor noștri pentru muzică și pentru afirmare era totdeauna mai puternică decît spiritul monden și superficialitatea. Vechea generație înzestrată lupta din greu cu piedicile puse în carieră. Fără să vreau compar frecvența și marile satisfacții artistice ale tineretului solistic socialist de azi cu ieșirile la rampă ale muzicienilor încercați din anii 30. Și totuși numărul lor nu era de neglijat. Între violoniștii aș spune de „susținere" a stagiunilor, cei mai des întîlniți pe programe, c-un real rol educativ erau Constantin Bobescu, Sandu Albu, Anton Adrian Sarvaș, Virgil Pop și Alexandru Teodorescu.

Aproape toți veneau cu prime audiții și concerte cu orchestre foarte rar auzite. Astfel violonista Rozy Stern a cîntat cu o inegalabilă măiestrie concertul de Goldmark, iar Sandu Albu pare-se că a fost întîiul la noi în țară care a interpretat concertul în re de Aram Haciaturian. Pentru tenacitatea și neistovita sa muncă de instrumentist merită o mențiune și violonistul Constantin Botez, fost membru al orchestrei Radio, precum și concertele date de frații Boniș. În acea epocă venise la București un violonist virtuoz și improvizator, Proșteanu, impresionant în execuția lucrărilor de Paganini. Un public lipsit de respect și înțelegere l-a subestimat pînă la necuviință, încît recitalul său de la sala Dales a degenerat în persiflare și dialog comic cu artistul de pe scenă. Însă numărul pianiștilor militanți de altă dată era covîrșitor și cred că foarte mulți dintre ei dacă ar fi avut atunci condițiile actuale din patria noastră, s-ar fi ridicat pînă la cariere internaționale. Gîndul mi se îndreaptă spre Ovid Drimba, Radu Mihail, Alexandru Demetriad, Maria Fotino și Lydia Cristian. În primul plan al circulației pianistice de odinioară o remarc pe Silvia Șerbescu, preferată a maestrului George Georgescu, pentru dinamismul și impetuozitatea sa, pînă cînd a apărut muzicalul și autenticul Valentin Gheorghiu. Un rol de difuzare al repertoriului l-a avut la Radio pianista de nuanță și catifelări sonore Nadia Chebap, după cum ahtiată de strălucire Medaleine Cocorăscu ataca repertoriul cel mai dificil al pianului. Un nume uitat e al lui Teofil Demetriescu. Pot afirma că acest pianist de formație germană era în stare să cînte întreg repertoriul universal, fiind înzestrat cu o memorie prodigioasă. Desigur natura cîntatului său era discutabilă, dar cît de util a fost Teofil Demetriescu care difuza cîte 20 de concerte anual și scotea la lumină piese clasice complet necunoscute. Nu-i pot uita nici pe Magda Nicolau, Rodica Soutzo, Angela Stancu, Smaranda Atanasov, Mircea Brucăr, Iosef Pruner și Ion Filionescu, interpreți dăruiți cu abnegație scopului înalt de formare artistică a publicului atît la microfon, cît și în sălile de concerte.

De asemenea, veneam la audiții oneste de pianiști plini de rîvnă, de înaltă conștiință profesională. În această serie se înscriu Miron Șoarec, Nicolae Rădulescu, Ion Cristescu, George Ciolac, Liviu Teclu, ș. a. Au rămas memorabile serile de muzică veche organizate de Nicolae Rădulescu, în cadru de epocă, cu luminări teatrale aprinse la clavecin, recitalurile camerale ale lui Miron Șoarec, rarităților lui George Ciolac și difuzarea compozițiilor lui F. Busoni, complet necunoscut în acea vreme la noi. Ceea ce e regretabil, e lipsa actuală a unei fonoteci cu acești precursori, fundament de tradiție, care ar fi servit ca exemplu tineretului nou desfășurat glorios astăzi și recunoscut de toate țările lumii.

Virgil Gheorghiu

ARTE

SPORT

Frumoasele gînduri

Încet-încet calendarul a rămas gol. Filele i-au căzut una cîte una și în curînd, chiar foarte curînd, sărmanul nu va mai rămîne cu nimic. Pornind de la această observație putem afirma cu certitudine (fără însă a avea pretenția profeției) că poimîine, adică luni, 31 decembrie, la ora 24 fix anul în curs s-a scurs. (Cu care ocazie după cum se vede am obținut și-un oarecare joc de cuvinte).

După unii, visători și melancolici, ne va părăsi într-un mod discret, pe nesimțite. După alții, și nu-s puțini la număr, el își va lua zborul cu ajutorul unui balon, care, spun gurile rele (nici ele nu-s de neglijat), nu va fi altul decît cel de la Leipzig, motiv de bucurie și adîncă satisfacție pentru toți cei ce-au suferit atît de mult din cauza celor 2 goluri încasate în frumosul oraș pomenit mai sus.

Dar cum noaptea cea mai lungă se apropie vertiginos, nu cred că mai e cazul să ne amintim de lucruri neplăcute. În asemenea ocazii, cînd paharele sînt pline și urările de-abia mai stau pe buzele tuturor, vom închina pentru victoriile obținute și pentru cei ce le-au făurit. Ne vom gîndi la Patzaichin și la întreaga sa flotilă, la acești bravi lopătari care și-au încărcat calacele și canoele cu titluri și medalii.

Ne vom gîndi la proaspeții campioni europeni Cuțov și Grulescu, la pumnii lor de aur care i-au suit pe cea mai înaltă treaptă a podiumului. Ne vom gîndi la micul Hercule, cum l-au numit specialiștii pe Berceanu, și la ceilalți colegi ai săi, la acești mîndri și curajoși luptători care ne-au adus atîtea bucurii. Ne vom gîndi la Ileana Silai, la Argentina Menis sau Virginia Ioan, la aceste fete minunate care au menținut atletismul nostru în suita marilor concursuri atletice. Ne vom gîndi la oamenii de la grămadă, la rugbiști, sau la oamenii amfibie la poloiști, care s-au comportat atît de meritoriu. Și, cum altfel, ne vom gîndi la inegalabilul nostru Năstase, cel care-a făcut atîtea servicii sportului românesc. Ne vom gîndi la toți cei care-au învins și la cei care-au știut să piardă, pregătindu-se pe mai departe pentru victorie.

Despre fotbal nu cred c-o să vorbim prea mult. Îi vom lăsa pe alții să vorbească, de exemplu pe cei din Haiti sau Zair, pentru că ei s-au calificat în turneul final. Dacă o să deschidem și noi discuția așa în treacăt, ne vom amuza pe socoteala englezilor, mexicanilor sau a austriecilor care, să vezi și să nu crezi, la anul împreună cu alții vor face umbră campionatului mondial. Sau, vai ce-o să mai rîdem pe seama Ayaxului eliminată și ea în anul în curs.

Dar, gîndurile noastre cele mai frumoase le vom închina celor mulți, numeroșilor sportivi anonimi, celor care au îmbrățișat cu dragoste nobila idee a sportului, celor care îl practică zi de zi, și din mijlocul cărora se vor ridica mîine marii campioni.

Radu Dumitru

Goncourt 1973

Al șaptelea deceniu de existență al celei mai înalte distincții literare franceze, premiul Goncourt — fondat în 1903 — a marcat pe scriitorul elvețian de expresie franceză Jacques Chessex, pentru romanul său **L'Ogre (Căpcăunul)**. Să aibă, oare, celebra Academie, în ultima vreme, predilecție pentru **căpcăuni**? În 1970, alegerea sa s-a oprit asupra **căpcăunului** lui Michel Tournier : **Le roi des aulnes (Regele arinilor)**...

Decernarea premiului a fost însoțită și de această dată de contestări, devenite și ele tradiționale. Cu deosebirea că anul acesta li s-a adăugat și cartea lui Roger Gonze, **Les hêtes á Goncourt**, pamflet coroziv la adresa juriilor Goncourt, analizînd critic criteriile utilizate, de-a lungul anilor, de către aceste jurii în selectarea scriitorilor pe care i-au premiat, bilanțul său urmărind, cronologic, 43 de laureați.

Apreciat, în genere, atît de presa literară franceză cît și de către o parte dintre membrii juriului, deși mai puțin decît concurentul său, Patrick Grainville, (autorul romanului **La lisière**), Jacques Chessex obține premiul abia la al cincilea scrutin.

Profesor de limbă și literatură franceză la Gimnaziul din Lausanne, atașat ținutului natal, cu osebire cantonului Vaud, la cei 39 de ani ai săi, Jacques Chessex este deja un scriitor cunoscut în țara sa, avînd peste douăsprezece volume publicate, opera sa cuprinzînd versuri, romane, eseu. Două culegeri de poezie îi apar succesiv : **Une voix la nuit** (1957) și **Batailles dans l'air** (1959) ; urmează apoi **La tête ouverte**, povestire (1962) ; **Le jeûne de huit nuits**, poeme (1966), **Restes avec nous** (1967), **L'ouvert obscur**, poeme, (1967), **La confession du pasteur Burg**, (1967), **Portraits des Vaudois** (1969), **Carabas** (1971) — ultimele trei foarte apreciate de critica de specialitate ; în 1972 a publicat eseul **Les Saintes Ecritures**.

Eroul din **L'Ogre**, Jean Calmet, are 39 de ani și este profesor de latină la Gimnaziul din Lausanne. Așadar, pînă aici, întocmai ca autorul însuși, cu deosebirea că Chessex predă limba franceză.

Romanul se deschide cu moartea și incinerarea doctorului Paul Calmet, tatăl-căpcăun al lui Jean Calmet, a cărui autoritate ca și forță și vitalitatea ce-l caracterizează, fac din fiu un complexat. La început s-ar părea că moartea tatălui va elibera pe Jean Calmet de tirania dominației paterne. Dar, treptat eroul este copleșit de amintirea obsedantă a tatălui, devenit, după moarte, o prezență mult mai puternică și mai chinuitoare decît în timpul vieții, paralizînd toate acțiunile importante ale existenței fiului său.

Prezența postumă, apăsătoare și, în cele din urmă, fatală, a căpcăunului-tată pecetluiește întreaga carte, fiecare clipă a existenței torturate a eroului, ea este într-un fel cauza conștientă sau zăcînd în adîncurile subconștientului, a tuturor etapelor desfășurării unui destin al cărui tragism, deși de multe ori exagerat de implicațiile freudiste, păstrează în cele mai bune pagini ale romanului, o gravitate a demnității, precum și o nesansei ereditare.

Într-o zi lui Jean Calmet, i se pare că-și vede tatăl pe o stradă din Lausanne. Din acel moment se declanșează în erou panica ; el va vedea în fiecare om ce deține o funcție de conducere și dispunînd de o anume forță fizică, pe tatăl său, „căpcăunul".

Teroarea lui Calmet culminează cînd descoperă în orașul Berna un monument statuar reprezentînd un căpcăun mîncînd cocii : în figura căpcăunului el își recunoaște tatăl. După un eșec în dragoste, determinat tot de amintirea strivitoare a părintelui său, eroul își va pune capăt zilelor.

Personajul acestui roman, un „om fără calități", nu se poate adapta este paralizat în toate inițiativele, complexat, tarat într-un fel, avînd cele mai bune intenții, dar aflîndu-se în imposibilitatea de a le trăi.

Complexul eroului este concretizat în simbolul căpcăunului ; motivul căpcăunului revine în personajul Grapp, directorul Gimnaziului, în grupul statuar de la Berna. Ca și la Kafka, eroul trăiește complexul tiraniei paterne și credem că nu greșim recunoscînd în parabola kafkiană **Scrisoare către tată**, un punct de pornire.

Ce este **L'Ogre** ? Confesiunea unui martor al timpului său ? Singurele ecouri care pot justifica atitudinea de martor, deși episodic, constau în felul în care sînt surprinse recrudescențele mentalității naziste, ca și modul în care sînt prezentate problemele actuale ale tineretului în societatea de consum. În privința elementelor din biografia scriitorului, identificabile și în acesta a eroului, ele trebuie considerate cu multă circumspecție, în măsura în care biografia, dacă nu e covîrșitoare, își manifestă, totuși, intermitent, prezența.

Este **L'Ogre** o parabolă ? Cartea este interesantă prin simboluri, prin problematică, prin modul insolit în care eroul trăiește fapte și împrejurări pe care alții le trăiesc normal. Ni se prezintă drama unui individ vulnerabil la obsesii, paralizat de obsesia morții ca și de cea erotică. Jean Calmet este un om obișnuit la care aceste obsesii — Eros și Thanatos — capătă dimensiuni hiperbolice. Într-un text, pe care l-am putea interpreta ușor drept o profesiune de credință, Jacques Chessex mărturisea : „Scriu pentru că mi-e teamă de moarte. Scriu împotriva acestei temeri, împotriva morții. Este o apărare fragilă. Știu. Dar, curios, moartea îmi alimentează cărțile și totodată acestea o combat. Din această întovărășire cu moartea s-au născut cea mai mare parte din pomele mele și aproape tot ceea ce am făcut" (**Le Monde**, 22 nov. 1973, p. 22). Și, într-adevăr, dacă tema erotică există în carte dar e tratată neconvingător, cu inutile complicații morbide datorate obsesiilor freudiste, tema morții rămîne fundamentală, iar artisticește, remarcabil desfășurată. Privit din acest punct de vedere, **L'Ogre** devine un tulburător cvartet funebru. De această dată intuiția pătrunzătoare a problematicei și psihologiei omului apăsat de obsesia morții, luciditatea cu care scriitorul își exprimă observațiile, gîndurile, propriile sale obsesii, asigură cărții cîteva sensuri profund existențiale.

Este **Căpcăunul** un roman tradițional ? În măsura în care lectura cărții nu ridică dificultăți de ordin tehnic, da. Însă intenția scrierii unei parabole cu semnificații profunde, chiar dacă această intenție, uneori, pe plan artistic, eșuează, poate fi surprinsă pînă și în divizarea narațiunii în patru părți, titlul fiecăreia dintre ele închizînd ca într-o lapidară definiție, sensul dorit de autor. **Crematoriul, Spiritul lui Dionysos, Gelozia, Jertfa.**

Cît despre semnificația acestei parabole, iată cuvintele lui Jacques Chessex însuși : „...să discerni omul, în întregul său, în omul locului, să scrutezi omul total în cazul particular, localizat și datat".

Chiar și faptul că scriitorul alege drept motto-uri versete din cartea lui Iov pentru fiecare diviziune a romanului, denunță încă o dată intenția sa de a depăși condiția de caz, voind să facă din personajul său un simbol al condiției umane.

Totuși, Jacques Chessex nu reușește să creeze integral și verosimil un erou tipic nici chiar pentru societatea în care trăiește. Dar dincolo de această ambiție realizată doar parțial, Goncourt-ul acestui an răsplătește cartea unui scriitor nu numai dintr-o țară francofonă (motiv extraliterar), ci a unui bun cunoscător al psihologiilor bizare, a unui stilist remarcabil în manieră romanescă tradițională, a unei promisiuni în direcția prospectării socialului.

Elena Piru

revista străină

● **FRANCOIS TRUFFAUT** a fost desemnat de către Asociația franceză a criticii, ca autor al celui mai bun film francez „La Nuit américaine". Regizorului englez Ken Loach i s-a decernat premiul pentru cel mai bun film străin : „Family Life". „La Nuit americaine" a fost pe de altă parte selecționat pentru a reprezenta Franța la viitoarele premii Oscar ale Hollywood-ului, în primăvara anului 1974.

● **MAURICE BEJART**, creatorul și directorul „Baletelor celui de-al XX-lea secol" nu își va asuma conducerea artistică a Festivalului de la Avignon 1974, anunță un comunicat publicat la Bruxelles de către serviciul de presă al coregrafului. Maurice Béjart socotește condițiile ce-i sînt oferite atît pe plan tehnic cît și administrativ ca nesatisfăcătoare deoarece nu-i permit să-și realizeze întregul său proiect. Renumitul coregraf se declară conștient de importanța Festivalului, așa cum el a fost proiectat și creat de Jean Vilar, dar crede că nu trebuie să facă lucrurile pe jumătate. De aceea, cu tot regretul, s-a hotărît să renunțe la proiectul său.

● **SILVANA MANGANO** o va înlocui pe Audrey Hepburn în viitorul film al lui Luchino Visconti : „Portrete de familie". Audrey Hepburn a refuzat să joace rolul unei tinere văduve, Bianca Belmonte, pentru a nu-și lega numele, a declarat ea, „de un personaj cu o viață tulbure și imorală".

● **PREMIUL GEORGES-SADOUL 1973** a fost atribuit filmului francez „Kashima Paradise" de Yann le Masson și Beni Deswartes. „La Terre promise" de Miguel Littin (Chile) și „La Villegiatura" de Marco Leto (Italia) își împart premiul Georges-Sadoul pentru filmul străin.

● **PE TEMA „ORIGINEA ȘI EVOLUȚIA VIEȚII"** mulți savanți au teoretizat și au confruntat ipotezele lor. Hilaire Cuny a publicat, pe această temă, o carte de sinteză care, adăugîndu-se la vechile lucrări, ia în considerație descoperirile realizate în biologie și în paleontologie în cursul ultimului deceniu (Editures Francais Reunis).

● **ÎN „POMPEI, MORT D'UNE VILLE"**, René Guerdan povestește cum, la 24 august, 79, în plină zi, un mic oraș roman este acoperit de lavă și șters de pe hartă pentru mai mult de șaptesprezece secole.

● **VOLUMUL PROFESORULUI JAN SZCZEPANSKI** „Reflecții asupra educației", apărut în editura varșoviană P.I.W. cuprinde o culegere de cugetări asupra caracterului educației naționale și orientării sale. Autorul analizînd cauzele unor imperfecțiuni ale sistemului actual de învățămînt, subliniază multitudinea legăturilor care îl unesc cu întreaga viață socială și propune o modificare în acest sens.

● **BIBLIOTECA BAVAREZĂ DIN MUNCHEN** a găzduit luna aceasta cea de a 24-a Expoziție Internațională a Cărții pentru copii. Expoziția prezintă în mod special o trecere în revistă a noilor publicații apărute atît în Occident cît și în țările din răsărit, însumînd circa patru mii de titluri din aproape patruzeci de țări.

● **NOUL FESTIVAL DE LA BAYREUTH 1974** se va deschide în luna iulie cu o nouă punere în scenă a dramei lirice „Tristan și Isolda" sub conducerea lui Carlos Kleiber. Dintre celelalte reprezentații sînt de remarcat „Tannhäuser" dirijat de Heinrich Hollreiser, „Maeștri cîntăreți din Nürenberg" sub direcția lui Silvio Varviso și „Inelul Nibelungilor" sub bagheta lui Horst Stein.

● **EDITURA ROBERT LAFFONT** a scos de curînd de sub tipar în ciclul „Les énigmes de l'univers" volumul lui Jean-Michel Schwartz : „Novelles recherches sur l'Ile de Pacques". Originea uluitoarelor descoperiri se datorează descifrării a treisprezece rînduri din manuscrisul lui Tomenika, oferit lui Francis Maziere la sfîrșitul șederii sale în insula Paștelui. Ni se dezvăluie astfel : semnificația statuilor gigantice, orientarea lor, cultul omului-pasăre, geneza micii sculpturi în lemn, „moai Kava Kava", ritualul care înconjura nașterea unui copil, Mana, transportul statuilor, originea pascuanilor, transmiterea scrisului, cîntecele genealogice, cultul strămoșilor. Comparația scrierii Rongo Rongo cu cea a vechii scrieri chineze, deschide perspective neașteptate și de-a dreptul uluitoare.

● **DISPARIȚIA BRUTALĂ A CELUI MAI MARE POET DE LIMBĂ SPANIOLĂ, PABLO NERUDA**, a atras atenția publicului cititor asupra celor două lucrări editate de Seghers : „Pablo Neruda" de Jean Marcenac, în colecția „Poétes d'aujourd'hui" și „Hauteurs de Macchu-Picchu" de Pablo Neruda, ediție bilingvă în traducerea și prezentarea lui Roger Caillois în colecția „P.S". În acest ultim volum reeditat de curînd, este inclus și poemul considerat ca cel mai important din opera lui Neruda.

● **COLECȚIA BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE DIN KIEV** s-a îmbogățit cu un exemplar rar de gramatică, redactată de Meleti Smetritki în anul 1638. Depozitele bibliotecii, care conțin peste treizeci de mii de volume, păstrează documente care consemnează începuturile tipăriturii în Europa Occidentală și în Rusia. Tot aici se află și cea mai veche carte din Uniunea Sovietică, tipărită de cărturarul german Guttenberg în anul 1460. Biblioteca mai dispune și de unul din primele tratate de zoologie tipărit pe pergament în 1476 la Veneția. Dar cea mai valoroasă piesă este „Apostolul" tipărit de primul tipograf rus Ivan Fiodorov și care reprezintă un monument al culturii secolului XVI.

● **SCRIITORUL AUSTRIAC KARL HEINRICH WAGGERL**, titular al Premiului de stat austriac și al Premiului Adalbert Stifter, membru al Academiei bavareze de Belle-Arte, cetățean de onoare al orașului Salzburg și titular al Marii Insigne austriece de Științe și Arte, a decedat de curînd în urma unui accident de circulație. Literatura pierde pe unul dintre remarcabilii artiști care își exercită observația — în majoritatea cazurilor — asupra mediului rural, descriind cu dăruire și fină observație viața simplă și întîmplările mărunte ale existenței, de multe ori decisive. Dintre operele sale, citățm printre altele : **Brot Mütter, Fröhliche Armut, Wagrainer Geschichtenbuch, Die Traumschachtel, Ein mensch qie ich.**

● **NU ÎNTOTDEAUNA ARTA E CAPABILĂ** să-l hrănească pe artistul respectiv. Un artist poate să-și consacre șase decenii din viața sa muncii și să rămînă totuși necunoscut. Acesta a fost destinul lui Cszaky, sculptor francez de origine maghiară, venit la Paris în 1908 pe jos, de la Budapesta și care a murit acum doi ani în

acest oraș unde a trăit aventura cubistă în compania lui Picasso, Braque, Léger, Laurens și Blaise Cendrars. La 82 de ani, el a murit, sărac, ca la început. În prezent i s-a organizat, la Paris, o primă retrospectivă a operelor sale, cam o sută de piese, mai ales bronzuri, pietre polichromate și guașe, care ar putea însemna, în sfîrșit, începutul consacrării lui ca veritabil artist. **(Reproducem un obelisc al lui Cszaky).**

s. p. v.

Desene de VERA HARITON

Anul literar

(Urmare din pag. 1)

pe aceea a lui Dorin Tudoran (**Mic tratat de glorie**) și pe aceea a lui Alexandru Monciu Sudinski (**Caractere**). Poate că publicarea volumelor premiate de editura „Eminescu" în cadrul recent încheiatului ei concurs să producă, în ultimul moment, o îmbunătățire a situației.

Prin lucrările care au atras atenția publicului și a comentatorilor fenomenului teatral, dramaturgia a dovedit și ea aceeași constantă prezență a unora dintre autorii deja consacrați. Este însă adevărat că, din cîte ne dăm seama urmărind afișele teatrelor, anul acesta numărul premierelor cu piese românești inedite nu a fost prea mare. În afară de piesele semnate de Aurel Baranga, Ion Băieșu, Paul Everac, Titus Popovici, I. D. Șerban, Dumitru Solomon, Mircea Radu Iacoban și Petru Vintilă, se pare că altceva nu mai poate fi reținut. Ceea ce ne face să afirmăm că, măcar din punct de vedere strict cantitativ, e totuși cam puțin.

În fine, aceeași constatare — prezența cu noi volume a autorilor deja consacrați în anii precedenți — se impune și în cazul criticii, istoriei, teoriei și eseisticii literare. Fapt îmbucurator, dovedind o certă maturizare a conștiinței critice dobîndite de literatura noastră la ora actuală, numărul cărților demne de atenție, în acest sector, este deosebit de mare. Autorii la ale căror lucrări ne gîndim la acest punct sînt : Șerban Cioculescu, Vasile Florescu, Al. Dima, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dumitru Popescu, Mircea Zaciu, Silvian Iosifescu, Constantin Ciopraga, Adrian Marino, Vera Călin, Nicolae Balotă, Al. Săndulescu, Valeriu Râpeanu, Lucian Raicu, George Munteanu, Alexandru George, Eugen Todoran, Radu Enescu, Savin Bratu, Mircea Tomuș, Mihai Ungheanu, Ion Pop, Ilie Constantin, Vicu Mîndra, Teodor Virgolici, Romul Munteanu, Liviu Petrescu și alții.

Sigur, acest mod enumerativ de a vedea și aprecia situația atrage după sine un neajuns esențial : acela al egalizării valorilor. Dar într-o intervenție succintă și, într-un anume fel, festivă, precum cea de față, nu se poate detalia prea mult, și de aceea, nu ne putem sustrage neajunsului respectiv. Avem însă convingerea că timpul va selecta, revendicîndu-și-le, cel puțin cîteva din operele tipărite anul acesta de autorii amintiți. Ceea ce, la urma urmei, este hotărîtor pentru a putea afirma că „anul literar" 1973 are șanse sigure de a se înscrie ca un moment fertil pe traiectoria evoluției literaturii române contemporane.

Perspective

(Urmare din pag. 1)

anul ce are să înceapă peste cîteva zile marchează împlinirea a trei decenii de la cea mai mare și hotărîtoare revoluție din istoria acestei țări, pentru că anul ce are să vină este anul celui de al unsprezecelea congres al partidului. Anul deci al unei literaturi majore care va căuta să ofere prin cărți de certă valoare perspectivele omului și ale societății în aceste trei decenii. Cărți care vor căuta să pună în valoare acel destin istoric românesc și acea experiență românească datorită căreia omul și-a cucerit demnitatea, a devenit conform cu propria sa ființă, în ritm cu idealurile societății, în concordanță cu aspirațiile cele mai înaintate și mai nobile. Fără îndoială această literatură nu poate fi — și cărțile enumerate de noi atestă acest fapt — decît o literatură a conflictului, a înfruntărilor dialectice, a negației vechiului sau a vechiului ascuns vremelnic sub înfățișarea nouului, această literatură trebuie să fie o literatură a adevărului nedisimulat, a adevărului dureros uneori, a adevărului care a trebuit să înfrunte adeseori minciuna, lașitatea, oportunismul și citeodată a fost chiar înfrînt dar pînă la urmă a triumfat. Perspectivele unei asemenea literaturi de largă cuprindere socială, de semnificații umane largi, a unei literaturi care să privească în chip responsabil destinul revoluției românești și consecințele ei asupra fiecăruia dintre noi au fost realizate prin cărțile de proză pe care le-am amintit, prin cîteva piese de teatru aparținînd mai ales stagiunii trecute, prin nu puține volume de poezie tipărite în acest an. Certitudinile de astăzi au deschis calea împlinirilor de mîine. Avem deci toate motivele să fim optimiști, să privim cu încredere anul care vine. Dar această producție literară de o înaltă calitate, această ofensivă a valorilor, care se manifestă în chip elocvent ne îndreptățește să arătăm că în numele ei și spre binele literaturii române un nu hotărît și răspicat spus non-valorilor, manufacturierilor, este din ce în ce mai necesar. Literatura noastră produce opere de o mare și reală însemnătate, cotele atinse de ea sînt din ce în ce mai înalte. De aceea ar fi inexplicabil să ducem la infinit îngăduința pentru cei care s-au furișat pe scările de serviciu, apărîndu-și cu argumente avocățești penibile un loc ocupat fără merit printr-o literatură de un nivel în cel mai fericit caz, îndoielnic.

Drumul pe care mergem este cel al afirmării valorilor, al unei literaturi de prestigiu, al marei literaturi pe care trecerea anilor n-o deteriorează.

George Nimigeanu

Destin

Păstrător sunt de taină
Taina Marelui Simbure
Însă pot să vă spun
Aceasta a fost să fie Țara
Cu care să-ncep a iubi
Solara aventură a lumii
Au fost să fie aceștia
Oamenii
Cu care să-ncep a mă cunoaște

Izvorul acesta fără de somn
Nu e inima mea
Ci a Marelui Simbure

Creangă de aur
Crește din Marele Simbure
La fereastra acestui colț de pămînt
Eu sunt doar o pulsație
A universalelor seve
Fruct al luminii căzînd
În alt fruct al luminii

Aceasta a fost să-mi fie Țara
Cu care să-ncep a iubi

Ion Andrei

Lacrimă căzătoare

Apa trupului e lacrimă
Căzătoare
Dreptul să plîngi
Mîndria iubirii
La mirosul zăpezii nu mă pricep
Alt aer e în floarea iernii
În carnea sărutului alt aer
Pămîntul la margini mereu
Mușcat de soare.

Pierdut în clipe Universul

Nu doresc sufletul să fie enorm
Privirea severă
Aproape fulgul de pămînt
Întins lîngă oase va fi sîngele
Somn
Pierdut în clipe universul
Și inutil asist cum ar putea
Sfîrși un anotimp
Și nicio casă nu e distrusă
De ploaia luminii.

Aripi mecanice

Întreb dimineața ce crește
În albastru
Se tot repetă din soare
Și cîntecul luminii
Răspunde
Sufletul lumii urîte
Sufletul lumii frumoase

E o dimineață repetată
Păsările roșii cu aripi mecanice
De vise se spală
Zborul îl văd de-aproape
Au ochii în pămînt
Și-s mulțumit că poemul
Din sîngele meu și-a pus gîndul
În clipă.

Cîntec

Lacrima mea e în soare
Lacrima umbrei e în pămînt
Cu dragoste
Lacrima mea e în soare
Cu dragoste
Lacrima umbrei e în pămînt
Nici soarele
Nici pămîntul
N-au nimic de spus.

Fierberea vinului

Înăuntru în mirosul de frunze
Visam că-i un mare preț
Pentru nașterea mea
Să fiu o cădere în spațiile
Fără voce
Visam și fierberea visului
Topea ultima gheață din sînge
Suprema mea nebunie.
Pe culoarea frunții —

Tăcerea arborilor
Nimeni nu știe
Prin cîte adîncimi ale apelor
Trece.

O clipă durabilă, fără sfîrșit

(Urmare din pag. a 5-a)

și pe ceilalți bărbați cum se apropie, pînă cînd, deodată, își ridica și ea capul, fața îi era nemișcată și ochii îi luceau prea tare dar nu se vedea aici, lîngă țișnitoarea de metal, decît cocul ei strîmb, în întuneric. Și se uita în curtea prost luminată la trupurile lor sălătrețe, înghesuite unele într-altele, urechile îi vuiau de muzica asurzită și de vocile înnăbușite din jur dar trupul ei se destindea încet, ca scăpat de o grijă, știa ce urmează acum. Boona sera, signorina boooonaaaa seeeraaaa și pînă la începutul pauzei următoare nu mai trebuia decît să-și ascundă în palmă, cu capul întors, căscatul. Nu poate fi ăsta, îmi spuneam, fără măcar să mă mai uit la cel care mă invitase, îi țineam minte părul prea lucios, colțurile îndoite în sus ale gulerului, mîinile umede și reci sau frazele stereotipe pe care mi le strecura lîngă ureche, odată cu mirosul acrit de tutun sau de colonie. Nu poate fi ăsta, îmi spuneam, dar îi lăsam să mă conducă pînă la cămin, așa plecau toate fetele de la dans și pe urmă întîrziau lîngă ușă, stabilind întîlnirea următoare, cînd aveau să meargă la un film sau la un ceai în oraș, împreună. Pe cînd începea să se lase ceața toamnei și praful orașului se amesteca cu ea și plutea peste malurile acoperite de o verdeață întîrziată, parcurile din drum făceau pete de noapte de care mă feream ca de atingerea străină a celui ce mergea lîngă mine, în canetele luminate ale aleii zăream perechi, nu le invidiam soaptele, mergeam hotărîtă spre cămin ca și cînd aș fi isprăvit cu bine tot ce aveam de făcut în seara asta.

Dar mînată de o teamă ascunsă mă opream și eu lîngă scară și-mi fixam întîlnire, nu poate fi ăsta, îmi spuneam, aruncîndu-i priviri bănuitoare în timpul filmului și lăsîndu-mi mîna în palma lui caldă, drumul de întoarcere avea să treacă prin parc, știam, sub pașii noștri scîrțîia pietrișul aleii cu cît se apropia mai mult, mă rătăceam de mine, în întuneric rămăseseră doar ochii lui străini și mîinile grăbite.

Nu-ți fac nimic... ce te feriști... nu-ți plac deloc ?

Nu-i răspundeam, doar bîjbîiam cu ochii înnecați în jur, parcul era un întuneric fără fund și dintr-o dată gîndul mi se închega neașteptat, luminîndu-i tremurul corpului lipit de al meu și mucoasa umedă o gurii impregnată de tutun.

La a cita întîlnire îl lași să te sărute ?

Ie-am întrebat. Și ele de ce au rîs ? Aș fi vrut peste toț norme durabile și impersonale. Așa mi se părea doar că sînt diminețile de curs, orele de masă, sala de lectură și întîlnirile serii. Numai biblioteca avea pereți groși de cărți spre care bibliotecara se întindea pe scara ei cu rotile, prin geamurile alburii de praf, prinse în gratii, lumina de-afară intra gălbuie și pătă mesele lustruite de coate. Din cînd în cînd șoaptele creșteau într-un colț unde printre cărți alunecau bilețele rupte dintr-un buletin de cerere întors pe spate, atunci capetele celelalte, înșiruite,/ în dreptul numărului scris cu vopsea albă se ridicau, sîsîind enervat, și-și întrerupeau rîvna măsurată de cadranul rotund al ceasului, cu limba dantelată și neagră. Citeodată, nici nu-i auzeam, coborîtă adînc dincolo de pagini, știam că la mesele astea citise cu ani în urmă unchiul Ion, dar nu puteam să cred, pentru că totul începea acum, cu mine. Simteam doar mîna cum îmi amorțea pe stilou gonită de haosul de idei și date, înaintam prin el umezindu-mi din cînd în cînd ochii înfierbîntați între pleoapele reci și beția lui mă tira, înveninîndu-mă de nerăbdare. Tîrziu, cînd ridicam capul, greața mă înnecă, ferestrele erau translucii de negrul de-afară, năucită îmi ridicam privirea străvită între atîtea cărți printre care nu mai știam ce să sper și pînă unde. Atunci rămîneam cu mîinile obosite și moi, atîrnînd lîngă spătarul înalt al scaunului în sala rărită dinaintea închiderii, zăpada făinoasă de ger scîrția pe drum și frigul îmi lipea ritmic, la fiecare pas, nările vii, alunecam pe o figie de ghiață prelungă, zgîriată de atîtea tocuri care trecuseră peste ea înainte de mine. Puteam în ris spre strada știută de acum și spre vitrinele încremenite, duceam în mine ceva imprecis, care mă înunda cînd și cînd și-atunci chiconteam și-mi spuneam mîine mîine, eram îar atît de aproape de înțeles, și din margine, mă întindeam înspre el, bănuindu-l.

poeme de iarnă

ANNA AHMATOVA

După-atîta vifor și zăpadă...

După-atîta vifor și zăpadă
Lîngă foc să-ntîrzii, îmi plăcea.
Ochii mei, uitînd aici să vadă,
Inima mi-a luat-o cineva.

Anul Nou, cu-ecouri maiestoase,
În jilavii trandafiri e viu,
Dar în pieptul meu, de-atunci rămase
Cuibul libelulelor pustiu...

Ah ! Pe hoț îl pot ghici de-ndată,
Ochii l-au trădat din prima zi.
Dar mă tem de clipa-apropiată,
Cînd cu prada-i singur va veni...

1914

În românește de
Madeleine Fortunescu

UMBERTO SABA

Iarnă

E noapte, aprigă iarnă. Ridici
un colț de perdea și privești. Vibrează
părul tău sălbatic, bucuria
îți dilată deodată pupila neagră :
ceea ce tu ai văzut — era imaginea
apocaliptică a lumii — îți mîngîie
adînca ta inimă, devine plină de iubire
și de căldură...

Aventura unui om pe un lac
înghețat, subt o lampă-n declin.

Zăpadă

Zăpadă care dansezi sus și acoperi
lucrurile cu o trenă mută
o ființă plîngătoare —
lamentează și surîde ; un fulger
al bucuriei ce iluminezi chipul trist
și-o arăți ochilor mei ca pe-o comoară.

Zăpadă ce cazi din înalt și ne învelești
acoperă-ne, acoperă-ne la nesfîrșit. Albește
orașul cu casele și bisericile,
portul cu vapoarele ; îngheață
spațiul mărilor, dumbrăvile ; din Pămînt
o, tu augustă și plină de pudoare faci
un astru stins,
o mare tăcere asemănătoare morții. Să
rămînă așa
un timp imens
în convoiul veacurilor. Renașterea,
gîndește-te la renașterea viitoare — singuri,
amîndoi,
cu atîta pustiu.
În cer
îngerii cu trompetele, deșteaptă în inimă
nostalgii ce-ți sfîșie făptura, melancolice
vagi amintiri și plînsul dragostei.

În românește de
Paul Emanuel

V. SURICOV : Decembrie

J.—CL. DUBOS

Iarnă normandă

Un măr de aur
Scînteiază
Pe firmamentul tăcerii

Un trandafir
Și-a risipit petalele roșii
Pe luciul de moar
Al unui iaz.

Mușcătura gerului
Le-a dăruit
Grația
Unor ființe sfințite.

În românește de
Aurel Covaci

BREUGEL : Iarna

ROBERT FROST

Popas în pădure într-o seară de iarnă

A cui pădure-i, cred că știu :
A unuia ce-și are casa-n sat.
N-o să mă vadă cum mă uit
La codrul în omături îmbrăcat.

Căluțului îi pare cam ciudat
Să se oprească-n acest loc pustiu,
Între păduri și lacul înghețat,
În seara cea mai neagră-a anului.

Sunînd din zurgălăi, mă-ntreabă
De n-o fi vreo greșală la mijloc.
Alt zgomot nu-i, decît un vînt blajin
Ce mînă fulgii moi din loc în loc.

Frumoasă e pădurea, și adîncă,
Dar eu am de-mplinit cuvîntul dat,
Și cale lungă pîn-s-ajung în pat,
Și cale lungă pîn-s-ajung în pat,

În românește de
Petre Solomon

DIMITĂR DUBLEV

Poveste

Noaptea toată, vîntul,
aprigul vînt, cu norii lui de ploaie,
a hăituit pădurea.
Sălciile goneau pe lîngă țărm
împodobite cu superbe coarne de cerbi.
De mult timp, mestecenii, cu picioarele
lor subțiri,
gemeau și plîngeau solitari.
Dimineața sosise pe un pămînt
pe care exista singură —
iarna, într-o căscioară de zahăr.
Soarele era pe acolo foarte tihnit
De argint creșteau arborii.
Nu era nici frig, nici vînt
Nu era nici vis, nici întuneric.

Era numai zăpadă, era numai lumină.

În românește de
Ștefan Roll

EVGHENI EVTUȘENKO

Ninge...

Zăpada cade, cade-ntr-una,
și-n broderia ei văd clar
că tinerețea mea, nebuna,
ar vrea să-mi vină oaspe, iar.

Și-o să mă ducă iar de mînă
prin umbre și prin pași uitați
spre conjurația păginâ
cu visccIul și focul frați.

Și-mi va săpa credința-adîncă,
purtîndu-mă pe străzi pustii.
că tînăr niciodată încă
n-am fost, c-abia de-acum voi fi.

Și, ascunzîndu-mă de șoapte,
sub draperiile de nea,
mă voi lăsa sorbit de noapte,
visînd la tinerețea mea.

Dar în oglinda zilei, rece,
făcîndu-și buzele de zor,
ca o gitană care trece.
o să mă părăsească-n zori.

Eu voi începe-o viață nouă,
de matur sceptic și ateu,
și ca pe-un ciine, vă zic vouă,
în lanț o să mă leg chiar eu.

Dar vor cădea ninsori într-una,
din lumea lor fără hotar.
și tinerețea mea, nebuna,
sub geamuri, o să-mi joace iar.

De seara pînă dimineata,
voi roade lantul ca pe-un os,
și, bulgăr de zăpadă, viata
o va porni de-a dura-n jos.

În românește de
Madeleine Fortunescu

GHIORGHIOS SEFERIS

Sîngele tău

Sîngele tău iernatic înghețа odinioară
ca luna.
În noaptea fără de sfîrșit sîngele tău
își deschidea imaculatele aripi
peste pietrele negre pentru triunghiul
copacilor și peste case
cu un licăr de lumină din anii copilăriei.

În românește de
Paul Emanuel

LASSE SÖDERBERG

Mesteceni în zăpadă

Zăpada dezgolindu-și
albele coapse în beznă.
Peste rîul înghețat,
pașnici mesteceni de-argint.

Anul, tăcerile lui...
Timpul, umflat peste tot
ca o velă... Și frigul...
Scoarța strălucitoare a iernii.

În nord, unde noaptea-i prăpastie,
îmbinări de culori : mesteceni și nea.
Îmi ninge în inimă.
Gerul îmi mușcă rana adîncă.

În românește de
Aurel Covaci

GOYA : Iarna (1787)

ERIK LINDEGREN

Melodie de flaut pentru zăpadă

Arbori ninge timpul
valea plutește în neant
sunt urme ce trec la izvor
și rana se încoronează cu zăpadă

În abis glasurile dorm
la orizont se odihnesc minutele
despărțite una de alta
și împreunate în dans aiurea

sunt urme de iepuri la izvor
în depărtările mari respiră minutele
și anii : visele zăpezii
fără corabie vîslesc

un lup pe lună peste coroane
izvorul bea zăpada lui
copacul nu mai are cer
și rana nu are rană

chiar eu sunt propria-mi pradă
eu fug pe urmele acestea
copacul oare o să plece nebun
și vremea cu zăpada ?

În românește de
Paul Emanuel

KENNETH PATCHEN

Adîncă-i zăpada

Adîncă-i zăpada pe pămînt.
Lumina cade mereu cu blîndețe
Peste părul iubitei mele.

Lumea asta e bună.
Războiul a dat greș.

Cerul n-o să ne uite.
Cel care-a făcut zăpada așteaptă acolo
unde e dragoste.

Doar puțini își pierd mințile.
Cerul se mișcă-n albeața lui,
întocmai ca mîna veștejită a unui rege
bătrîn.

Cerul n-o să ne uite.
Cel care-a făcut cerul ne cunoaște dragostea.

Frumoasă-i zăpada pe pămînt,
Iar luminile cerului strălucesc blînd
Peste părul iubitei.

În românește de
Petre Solomon

ADY ENDRE

Cîntecel de Crăciun

Clopotele-au răsunat,
Mîine-au să răsune,
Poimîine-or aduce neaua
Îngerii, pe lume.

Mi-ar plăcea pe Dumnezeu
Smerit să-l slăvesc.
Dar sînt mic, și-abia acuma
Încep să trăiesc.

Să m-apuce, cît mă-nchin,
Ziurei-ziorii,
Fericiți sînt peste poate
Craii și păstorii.

Aș dori să-nalț și eu
Lui Isus cîntare,
Să fac numai fapte bune
Și înălțătoare.

Mi-aș mînji de mii de ori
Cizmele în tină,
Doar să știu că la prinosul
Celui ce se-nchină.

Iată cum cîntam, copil,
Într-o seară mută
— de Crăciunul lui '87 —
Rece și urită.)

În românește de
Constantin Olariu

JOHN CROWE RANSOM

Amintirea iernii

La fel de monstruoase, două rele,
ținîndu-mă, s-au dus în silă,-ncet :
Absența, strigăt al ființei mele,
și-al iernii aprig suflu prin brădet.

Să știi că,-n timp ce flacăra-n odaie
juca. și-un vînt prin crăpături gemea,
eu nu am ars ca bețele-n văpaie
străin de centrul și căldura mea.

Mai bine-n aerul tăios de-afară
cu nea să-mi vindec rănile subțiri,
ca să-nceteze inima să doară,
coaptă de frig, ieșită din simțiri.

Și viscole să bată pe-ntrecute
făptura mea, și ochiul larg deschis ;
iar singele, deși-nghețînd prea iute,
un strop să nu-mi păstreze pentru vis.

Iubire, degetele-acestea care
cîndva,-n atingeri, ne-au făcut de fier,
s-atîrne-n vremea rea. fără valoare,
ca zece păstîrnaci uciși de ger.

În românește de
Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu

SILVIA BARON SUPERVIELLE

Totul trece

am să te uit printre arborii
acestui glas acestei piese
acestei liniști a nopții fără stele
timpul ca zilele să plece
ca tu să privești în altă parte
vîntul va smulge frunzele

HEINRICH HARTMANN :
Sat sub zăpadă (acuarelă)

îți voi ascunde chipul într-o pădure
întunecată
pentru a nu-ți mai vedea ochii printre
crengi
te voi uita pe loc
fără să aștept timpul
în picioare lîngă fereastră
precum iarna

În românește de
Ioana Diaconescu

ALEXANDR BLOK

*

* *

În țări străine te-au chemat.
Despărțirea bate amarul ceas.
Petrecîndu-te pe tine,
Dezolarea și pustiul mi-au rămas.

Viscolul și-arată chipul.
Tu ai plecat în iarna mare,
Porți o flacără subt haină
Fără de asemănare.

Iată drumul nici că se mai vede,
Troienit de nea și întuneric.
Vor muri iar pe subt zăpadă,
Toate visele cu cerc himeric.

În românește de
Paul Emanuel

ION ANDREESCU : Iarnă la Barbizon

JUAN RUIZ PENA

Noapte cu zăpadă

Ah, orori, zăpezi !
Să iubești cutezi ?
Lin cad albii fulgi —
giulgi, giulgi, giulgi.

Insomnii, amor,
doruri ce mai dor.
Tremur alb de fulgi —
giulgi, giulgi, giulgi.

Dragoste, zăpezi....
Aiurezi, visezi ;
Vis în vis de fulgi —
giulgi, giulgi, giulgi.

În românește de
Aurel Covaci

ALEXANDR MEJIROV

Zăpada

Zăpada cade atît de-ncet, atît de lin —
Păcat să trîntești ușa.
În plină zi
Capitala pare un sat.
Zăpada cade atît de-ncet, atît de lin
Învelindu-se-n fulgi
Cu cizme de puf
Calcă zăpada deasupra pămîntului.

Curțile i-au dat
Formă de cub
Pietele rotunde
I-au dat formă de con.
Norii au zămislit-o
fierul o încolțește,
Și totuși zăpada e asemenea unui motan
Cu cizme de puf.

Zăpada cade atît de-ncet, atît de lin
În plină amiază
Și eu, adversar al cdelor,
Scriu un poem solemn
În timp ce primii fulgi de zăpadă
Se topesc în inima mea.

În românește de
Tatiana Nicolescu

WEÖRES SÁNDOR

Trece o sanie pe sub ferestre

Răsună-n noapte doi clopoței
clin-clin — în noapte doi clopoței.
Clinchet de sanie — clin, clin,
plutind în brațele iernii lin.

Țîșnesc doi murgi prin beznele oarbe
boc-boc — răsună opt mari potcoave.
Opt mari potcoave — boc-boc-boc,
își fac prin liniștea nopții loc.

Codru de sunete destrămate
clin-clin — în beznele oarbe și mate.
Clinchet de sanie — clin-clin,
tot mai departe, tot mai lin.

În românește de
Constantin Olariu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
VIRGIL TEODORESCU
Redactori șefi adjuncți :
CEZAR BALTAG, S. DAMIAN,
GEORGETA HORODINCĂ
Secretar general de redacție :
TEODOR BALȘ

REDACȚIA : București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 50 40 25 ; 50 41 85
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff, 10, tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator : Nicolae Ion